

REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

IZVJEŠĆE

O RADU

ZA 2006. GODINU

Zagreb, ožujak 2007.

SADRŽAJ

DIO PRVI.....	5
UVOD.....	5
DIO DRUGI.....	6
2. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U 2006. GODINI	6
2.1. STATISTIČKI PODACI ZA 2006. GODINU.....	6
2.2. STRUKTURA PRITUŽBI.....	9
2.3. STRUKTURA OSTALIH PREDMETA PO KOJIMA SE POSTUPALO U 2006. GODINI.....	12
DIO TREĆI.....	13
3. PODRUČJE ZAPOŠLJAVANJA I RADA.....	13
3.1. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOŠLJAVANJA	13
3.2. ANALIZA POJEDINAČNIH SLUČAJEVA	15
3.3. NACIONALNI AKCIJSKI PLAN (NAP) ZAPOŠLJAVANJA REPUBLIKE HRVATSKE – REZULTATI MJERA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2006. GODINI	36
3.3.1. REZULTATI MJERA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U 2006. GODINI	36
3.3.2. NEZAPOSLENOST - STANJE I KRETANJA.....	44
3.4. ANALIZA SPOLNE ZASTUPLJENOSTI ZAPOSLENIKA/CA U MINISTARSTVIMA REPUBLIKE HRVATSKE PREMA STRUČNOJ SPREMI I VRSTI ZAPOSLENJA.....	48
3.5. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOŠLJAVANJA – OGLASI.....	59
DIO ČETVRTI.....	70
4.1. STATISTIČKI PODACI O NASILJU U OBITELJI.....	70
4.2. PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI:.....	79
4.3. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA RAD CENTARA ZA SOCIJALNU SKRB	104
4.4. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA NASILJE PREMA ŽENAMA	105
4.5. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA DISKRIMINACIJU PREMA OSOBAMA ISTOSPOLNE ORIJENTACIJE.....	105
4.6. OSTALE PRITUŽBE.....	105
4.7. NACIONALNA KAMPANJA ZA BORBUNO PROTIV OBITELJSKOG NASILJA NAD ŽENAMA, LOKALNI PROGRAMI OBILJEŽAVANJA	106
4.7.1. LOKALNI PROGRAMI OBILJEŽAVANJA KAMPANJE ZA BORBUNO PROTIV OBITELJSKOG NASILJA NAD ŽENAMA	107
4.7.2. ŽUPANIJE	108
4.7.3. ŽUPANIJSKI ODBORI/POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	109
4.7.4. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI.....	111
DIO PETI.....	114
5. PRAĆENJE PRIMJENE ZORS-A: DONOŠENJE PLANOVA DJELOVANJA ZA PROMICANJE I USPOSTAVLJANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA.....	114

5.1. REZULTATI PRAĆENJA DONOŠENJA PLANOVA DJELOVANJA ZA PROMICANJE I USPOSTAVLJANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA.....	114
5.1.1. Pravne osobe u pretežitom vlasništvu županija, gradova i općina	115
5.1.2. Državna tijela.....	118
DIO ŠESTI	121
6. PODRUČJE OBRAZOVANJA	121
6.1. NACIONALNA POLITIKA ZA PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA 2006. – 2010.	121
6.2. PROGRAMI ZDRAVSTVENOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE (PRS 02-02/06-01).....	121
6.3. NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O OBRAZOVANJU ODRASLIH (PRS 10-02/06-08).....	123
6.4. KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O UDŽBENICIMA ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU (02-06/05-03)	123
6.5. VISOKO OBRAZOVANJE	124
6.5.1. ZNANSTVENI PROJEKTI	125
6.5.2. PODRUČNA ZNANSTVENA VIJEĆA I ČLANOVI/ČLANICE PROSUDBENIH SKUPINA.....	128
6.5.3. STUDENTICE U UKUPNOM BROJU UPISANIH ZA AK.G. 2006./2007. I PREMA ZNANSTVENIM SKUPINAMA KOJIMA PRIPADAJU FAKULTETI UNUTAR SVEUČILIŠTA	131
6.5.4. STUDENTICE U UKUPNOM BROJU DIPLOMIRANIH U 2005. PREMA ZNANSTVENIM SKUPINAMA KOJIMA PRIPADAJU FAKULTETI UNUTAR SVEUČILIŠTA	134
6.5.5. ZASTUPLJENOST ŽENA U NASTAVNIM ZVANJIMA U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU.....	135
6.5.6. ŽENSKI STUDIJI.....	137
6.5.7. ISTRAŽIVANJE O ZAŠTITI STUDENTICA I STUDENATA OD NEŽELJENOG PONAŠANJA NA SVEUČILIŠTU	138
DIO SEDMI	145
7. POLITIČKE STRANKE.....	145
DIO OSMI.....	147
8. MEDIJI	147
8.1. PROGRAMSKI KONCEPTI	148
8.2. MEDIJSKI SADRŽAJI	150
8.3. REKLAME	150
8.4. ANALIZA DNEVNOG TISKA I PRESS-CLIPPINGA	154
DIO DEVETI	159
OSTALE AKTIVNOSTI NA ZAŠTITI I PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	159
9.1. DISKRIMINACIJA NA TEMELJU SPOLNE ORIJENTACIJE.....	159
9.2. NACIONALNA POPULACIJSKA POLITIKA.....	160
9.3. OSTALE AKTIVNOSTI - Odazivi na pozive za sudjelovanje.....	161
DIO DESETI.....	163

10. URED PRAVOBRANITELJICE.....	163
DIO JEDANAEST.....	166
11. FINANCIJSKO POSLOVANJE.....	166
DIO DVANAEST	167
ZAKLJUČNO RAZMATRANJE.....	167
PRILOZI	170
VAŽNIJI DOKUMENTI ZA PRAĆENJE PROVOĐENJA PROPISA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA.....	170

DIO PRVI

UVOD

Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova prati provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova, koji je stupio na snagu 30. srpnja 2003. godine (NN 116/03.), kao i svih drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova.

Ravnopravnost spolova temeljna je vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske.

Zakon o ravnopravnosti spolova (u daljnjem tekstu: ZORS) definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i mehanizme stvaranja jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Izvješće o radu pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova je redovito godišnje izvješće koje se sukladno čl. 21. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova, kao i čl. 18. Poslovnika o radu pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova (NN 29/04.), podnosi Hrvatskom saboru do 31. ožujka tekuće godine. U njemu su opisane, predložene i analizirane sve aktivnosti koje je Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova poduzimao tijekom izvještajne godine, kao i rezultati tih aktivnosti.

Ovo je četvrto izvješće koje u svom mandatu podnosi pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, koja temeljem ZORS-a djeluje neovisno i samostalno.

DIO DRUGI

2. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U 2006. GODINI

2.1. STATISTIČKI PODACI ZA 2006. GODINU

Građani/ke se pojedinačno, u formalnim i neformalnim grupama, te kao institucije i druge pravne osobe, obraćaju Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pisanim podnescima, pritužbama, dolaze osobno na razgovor ili se obraćaju putem telefona.

Spisi predmeta se otvaraju kod pisanih pritužbi i u slučajevima kad građani/ke osobno dolaze radi pritužbe u vezi kršenja načela ravnopravnosti spolova ili diskriminacije te se odnose neposredno na pritužitelje/ice ili na neku drugu oštećenu stranu, a radi se o povredama prava za koja temeljem ZORS-a, kao i svih drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova, postoji nadležnost Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Ukoliko je riječ samo o savjetovanju stranaka putem telefona, vodi se evidencija poziva.

Isto tako, spisi predmeta se otvaraju na inicijativu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova ili državnih tijela i ureda, nevladinih organizacija te drugih pravnih osoba.

Tijekom 2006. godine radilo se na ukupno 2432 predmeta, i to:

- a) 1175 predmeta otvorenih u 2006. godini
- b) 1257 predmeta prenesenih iz ranijih godina.

Navedenih 2432 predmeta odnosi se na:

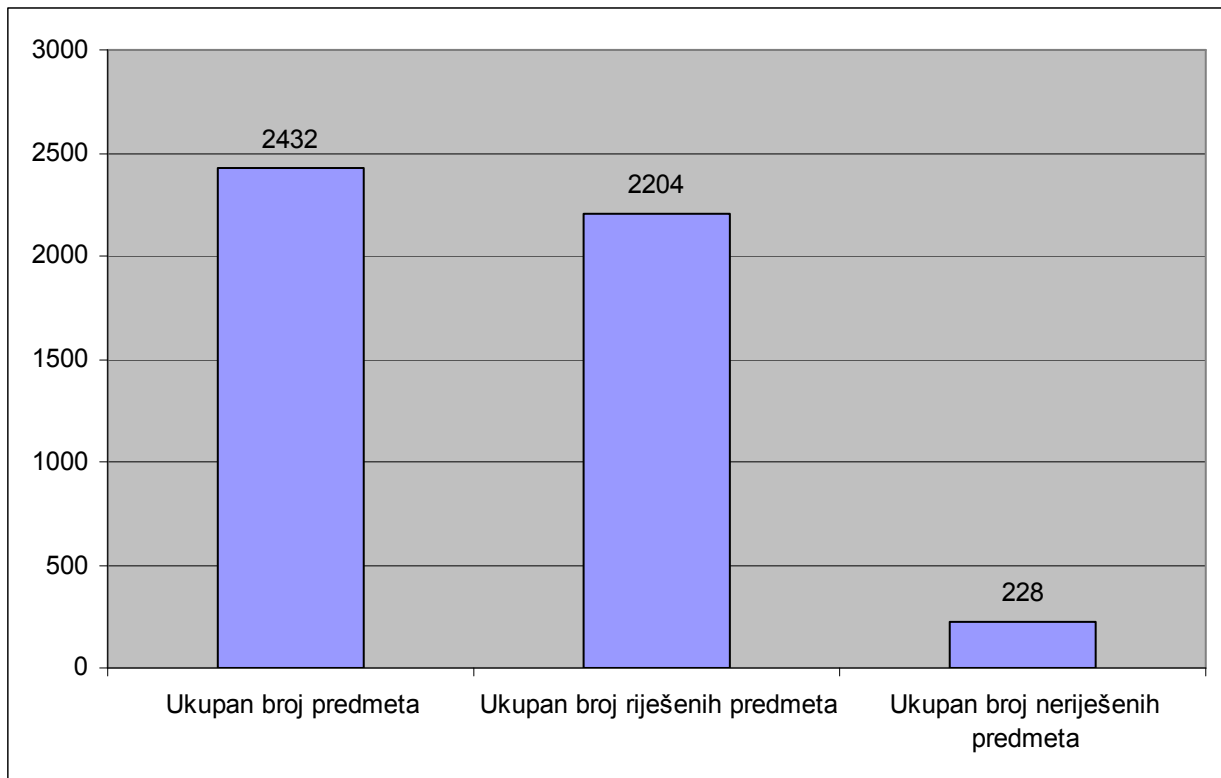
- ukupno **217 predmeta** zaprimljenih po pritužbama građana/ki od kojih **193** novih predmeta iz 2006. godine i **24** iz ranijih razdoblja;
  - ukupno **2215** predmeta, koji nisu pritužbe građana, od kojih je **982** predmeta otvoreno po inicijativi pravobraniteljice, odnosno po zaprimljenim dopisima od drugih državnih institucija, organizacija ili pravnih osoba u 2006. godini, a 1233 iz ranijih razdoblja.
- Stranaka koje su dobile savjet putem telefona prosječno je bilo 20 tjedno.

Tijekom 2006. godine dovršeno je 2204 predmeta od kojih je:

- 182 predmeta zaprimljeno po pritužbama građana/ki,
- 2022 predmeta otvoreno po inicijativi pravobraniteljice, odnosno temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba.

Nedovršenih predmeta, koji se prenose u 2007. godinu, ima 228 (35 se odnosi na pritužbe građana/ki).

Grafikon 1. Grafički prikaz predmeta po kojima se postupalo u 2006. godini prema stanju spisa na dan 31. prosinca 2006.

Tablica 1. Struktura 1175 novootvorenih predmeta u 2006. godini po područjima

Zaštita i promicanje ravnopravnosti spolova po područjima djelovanja u 2006.	Broj predmeta
1. Zapošljavanje i rad – pritužbe	68
2. Roditeljska skrb, nasilje u obitelji, i nasilje ostalo – pritužbe	115
3. Diskriminacija ostalo – pritužbe (dio)	27
4. Obrazovanje – pritužbe (dio)	4
5. Oglašavanje potreba za zapošljavanjem	667
6. Mediji	23
7. Državna tijela, JLP(R)Ss pravnim osobama	231
8. Civilno društvo	15
9. Statistika	25
UKUPNO:	1175

Podaci koji se dalje navode odnose se na 193 novih predmeta, zaprimljenih po pritužbama građana/ki u 2006. godini.

2.2. STRUKTURA PRITUŽBI

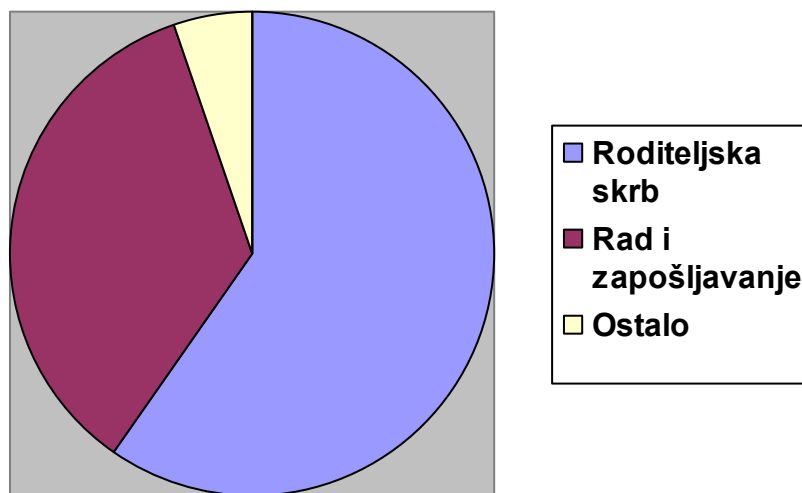
Tijekom 2006. g. zaprimljene su **193** pritužbe građana/ki, koji/e su se individualno ili grupno prituživali/e pravobraniteljici, **što je 11 % više u odnosu na 2005. godinu**, i odnosile su se na:

- roditeljsku skrb, nasilje u obitelji, nasilje - ostalo u 115 slučajeva ili 59,6 %, što iznosi 49,3% više u odnosu na 2005. godinu;

- uznemiravanje i diskriminacija na području rada i zapošljavanja u 68 slučajeva ili 35,2 %, što iznosi 1,5 % više u odnosu na 2005. godinu;

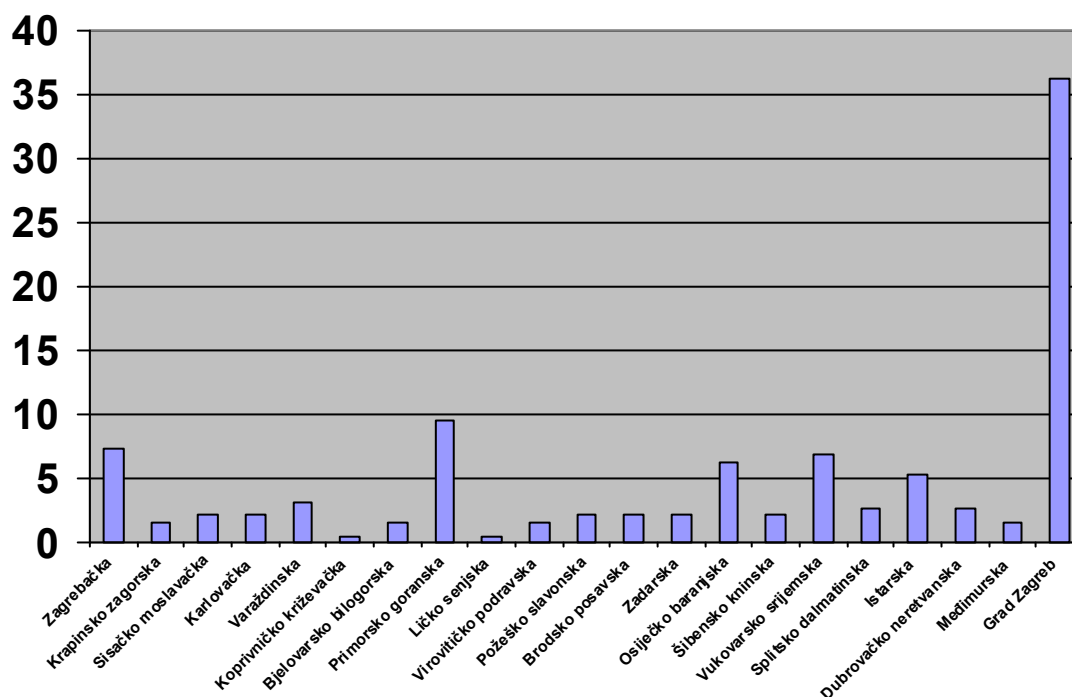
- diskriminacija - ostalo u 10 slučajeva ili 5,2 %, što iznosi 66 % manje u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 2. Zaprimljene pritužbe građana/ki u 2006. godini po području zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova

Stranke su se prituživale ili tražile pomoć od pravobraniteljice s područja cijele Republike Hrvatske, u što smo uvrstili i podatke iz evidencije savjetovanja putem telefona.

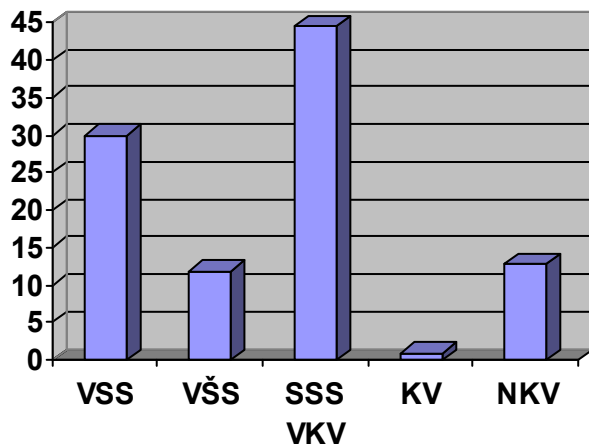
Grafikon 3. Struktura novotvorenih predmeta u 2006. godini temeljem prebivališta/boravišta pritužitelja/ica po županijama i Gradu Zagrebu

Pritužitelja/ica je bilo u 2006. godini po stručnoj spremi: 44,55 % slučajeva SSS, 30,0 % slučajeva VSS, 11,82 % slučajeva VŠS, VKV, 0,91 % slučajeva KV i 12,73 % slučajeva NKV.

Usporedimo li te podatke s onima iz 2005. godine, proizlazi da je za 7,8 % više pritužitelja/ica s VSS, za 27,4 % više pritužitelja/ica s VŠS te za 12,2 % više NKV pritužitelja/ica. Nasuprot ovome smanjio se udio pritužitelja/ica sa srednjom stručnom spremom u odnosu na 2005. godinu s 50,5 % na 44,5 %.

Grafikon 4. Predmeti iz 2006. godine temeljem stručne spreme pritužitelja/ica

Podaci za 2006. godinu ukazuju na blagi porast pritužitelja/ica s VSS, VŠS I NKV spremom, odnosno neznatno smanjenje pritužitelja/ica sa SSS i VKV te KV.

Istovremeno pritužitelji/ce u 2006. godini temeljem radnog statusa su bili/e:

- 44,32 % zaposleni/e,
- 31,89 % nezaposleni/e;
- 3,78 % umirovljenici/ce;
- dok su u 20,00 % slučajeva ovi podaci ostali nepoznati.

Navedeni podaci su gotovo identični podacima za prethodnu godinu.

U velikoj većini slučajeva pritužiteljice su žene. Naime, u 2006. godini bilo je 63,0% pritužiteljica te 21,4% pritužitelja, dok je po 2,0% pritužitelja/ica bilo od strane ženskih grupa i mješovitih grupa, zatim 7,6% od strane drugih osoba u ime oštećenika/ca i 4,0% od strane drugih grupa u ime oštećenika/ca.

Temelj diskriminacije u predmetima otvorenima u 2006. godine bio je:

po spolu ----- 91,98 %

po obiteljskom statusu ----- 1,07 %

po spolnoj orijentaciji ----- 1,06 %

po bračnom statusu ----- 5,35 %.

U odnosu na 2005. godinu povećan je udio diskriminacije na temelju bračnog i obiteljskog statusa, a smanjen na temelju spola i spolne orijentacije.

Nakon postupanja po predmetima pravobraniteljica je dala **49** upozorenja (**53,1% više u odnosu na 2005. godinu**), **55** preporuka (5,7% više u odnosu na 2005. godinu) i 12 prijedloga (33,3 % više u odnosu na 2005. godinu) te u **6** predmeta zatražila provođenje nadzora (u 2005. godini to je zatražila u 4 slučaja).

Nakon provedenih postupaka i utvrđivanja diskriminacije, dakle nakon poduzetih mjera pravobraniteljice, protiv nekih počinitelja pokrenuti su od strane policije prekršajni ili kazneni postupci.

2.3. STRUKTURA OSTALIH PREDMETA PO KOJIMA SE POSTUPALO U 2006. GODINI

U uvodnom dijelu je navedeno da se tijekom 2006. godine radilo na ukupno 2432 predmeta (otvorenih u 2006. godini i prenesenih iz ranijih razdoblja). Postupajući po tim predmetima, koji nisu pritužbe građana i za koje se nisu navodili statistički podaci, ovdje se daje nekoliko statističkih napomena u vezi postupanja pravobraniteljice u 2006. godini, i to:

- u 667 slučajeva otvorenih po inicijativi pravobraniteljice (provedba ZORS-a na području zapošljavanja), pravobraniteljica je dala isto toliko upozorenja;
- u 322 slučaja otvorena po inicijativi pravobraniteljice (provedba ZORS-a u vezi donošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova), pravobraniteljica je dala isto toliko upozorenja i preporuka.

DIO TREĆI

3. PODRUČJE ZAPOŠLJAVANJA I RADA

3.1. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOŠLJAVANJA

I u 2006. godini pritužbe koje se odnose na diskriminaciju na području rada i zapošljavanja upućivale su pretežito žene.

Kako bi izbjegle moguće posljedice, odnosno neželjeno reagiranje poslodavca, jedan dio podnositeljica obraća se pravobraniteljici anonimnom pritužbom. U takvim slučajevima pravobraniteljica nije bila u mogućnosti, najčešće zbog reduciranih podataka u pritužbi, sveobuhvatno razmotriti slučaj.

Međutim, i kod anonimnih pritužbi pravobraniteljica je tražila izvješća i dokumentaciju od poslodavaca, te izvješća o postupanju Državnog inspektorata. Dio takvih pritužbi odnosi se na uvjete rada u kojima rade žene-radnice u tekstilnim tvrtkama, na nepoduzimanje mjera od strane poslodavaca glede higijensko-tehničke zaštite na radu, nezakonito uvođenje prekovremenog rada, neplaćanja za obavljani prekovremeni rad i prisiljavanje radnica da rade i subotom i nedjeljom pod prijetnjom otkaza ugovora o radu. U svim takvim slučajevima pravobraniteljica je upozoravala poslodavce da na taj način radnicama ne omogućuju da ravnopravno i na temelju jednakih mogućnosti ostvaruju svoja prava na području rada.

Karakteristično je da neanonimne podnositeljice pritužbe često traže od pravobraniteljice poduzimanje mjera iz njezine nadležnosti kad im je najavljen prestanak radnog odnosa pa i kad je isti već nastupio, očito želeći spriječiti da ostanu bez posla ili procjenjujući da više nemaju što izgubiti.

U pritužbama se ukazuje i na sprječavanje napredovanja na poslu na temelju spola, nejednakost u ostvarivanju prava iz rada i na temelju rada, ukidanje radnog mjesta na kojima su radile podnositeljice pritužbi i/ili premještaj na lošije plaćen posao i dr.

Razmatranjem slučajeva pravobraniteljica je, slično kao i u prošlom izvještajnom razdoblju, uočila sljedeće:

- Neki poslodavci (odnosi se na poslodavce koji zapošljavaju više od 20 radnika/ca) nisu još uvijek uredili svojim aktima postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca i nisu imenovali osobu koja je osim njih ovlaštena primiti i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika, ali je broj takvih poslodavaca bitno manji nego u ranijim izvještajnim razdobljima.

- Od poslodavaca koji su uredili postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca, jedan dio nije uredio taj postupak na zadovoljavajući način i/ili nisu na odgovarajući način omogućili radniku/ci da se upozna s tim postupkom i postojanjem i ovlastima osobe koja je ovlaštena primiti i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika.

- Pojedini poslodavci nisu razmatrali pritužbe svojih zaposlenika/ca za zaštitu njihovog dostojanstva kao diskriminaciju na temelju spola, u posebnom postupku.

Relativno velik dio pritužbi odnosi se na povredu prava na zaštitu majčinstva i tu se kao pritužiteljice pojavljuju isključivo žene.

Pravobraniteljica je uočila da poslodavci najčešće krše prava žena radnica na sljedeće načine: radnice premještaju na drugo radno mjesto nakon njihovog povratka s rodiljnog dopusta, a u slučajevima gdje su te radnice prigovarale na takve odluke poslodavaca, nerijetko im je otkazivan ugovor o radu; da nezakonito otkazuju Ugovore o radu na neodređeno vrijeme trudnicama; da ne nude nove Ugovore o radu na određeno vrijeme trudnicama kad saznaju za njihovu trudnoću; da općenito diskriminacijski postupaju prema radnicama koja se poslije rodiljnog dopusta vraćaju na posao, te radnicama koje pojačano trebaju skrbiti za svoju maloljetnu djecu, a vrlo često s ciljem da ih se eliminira s radnog mjesta. U takvim slučajevima je pravobraniteljica, osim upozorenja, davala poslodavcima i preporuke da preispitaju svoje postupanje prema toj kategoriji radnica, posebice stavljajući naglasak na obvezu poštivanja prava na zaštitu sigurnosti i zdravlja trudnica, radnica koje su nedavno rodile, radnica koje doje ili pojačano skrbe o maloljetnoj djeci.

Pritužbe koje se odnose na diskriminaciju kod zapošljavanja podnosili su žene i muškarci. Muškarci su podnosili pritužbe jer im je onemogućen pristup na radna mjesta koja tradicionalno obavljaju žene.

Zabrinjavajuće je da uopće nema pritužbi na nejednakost plaća na temelju spola, problem koji se u Europskoj uniji razmatra s najvećom mogućom pozornošću, jer po tvrdnjama sindikata o postojanju takve nejednakosti postoje brojni primjeri i dokazi.

Inače, značajan je udio žena koje se pritužuju pravobraniteljici na poticaj sindikata, ali ne u vezi s plaćama.

Pravobraniteljica smatra važnim da joj se obraćaju i osobe koje su na području rada i zapošljavanja diskriminirane temeljem bračnog statusa, a ne samo spola, jer je takva diskriminacija zabranjena Zakonom o ravnopravnosti spolova, a u ovom izvještajnom razdoblju je jasno prepoznata kao nadležnost pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

U mnogim slučajevima kad je u savjetodavnom radu pravobraniteljice ženama objašnjen postupak, odnosno kad im je rečeno koje će mjere pravobraniteljica poduzeti kako bi razmotrila slučaj, te da će se, između ostaloga, izravno obratiti poslodavcu sa zahtjevom za dostavu izvješća i dokumentacije, pritužiteljice odustaju od podnošenja pritužbe u slučajevima kad još rade i kad nema izravne najave prestanka radnog odnosa.

I u proteklom izvještajnom razdoblju evidentno je da je strah od potencijalnog gubitka posla ženama prepreka da aktivno štite svoja prava. Uočena je i bojazan da bi to ujedno značilo i dugi sudski postupak, jer pravosuđe doživljavaju sporim i neučinkovitim, a zabrinute su i za troškove takvog postupka.

3.2. ANALIZA POJEDINAČNIH SLUČAJEVA

3.2.1. OPIS SLUČAJA (P-PRS-01-01/06-01): Ured za ljudska prava Vlade RH pravobraniteljici je proslijedio pritužbu policijskih službenica iz S., koja se odnosi na spolno uznemiravanje na radu. Prema navodima iz pritužbe, veći broj policijskih službenica je duže vrijeme bio izložen spolnom uznemiravanju od strane njihovog načelnika M. Zbog spolnog uznemiravanja, a radi zaštite svog dostojanstva, podnijele su prijavu načelniku svoje PU.

PODUZETE MJERE: Uvid u dokumentaciju pravobraniteljica je izvršila u službenim prostorijama Odjela za unutarnju kontrolu. U izvješću MUP-a navedeno je da je nakon provedene raščlambe i analize prikupljenih obavijesti utvrđeno postojanje elemenata nedoličnog ponašanja načelnika M. prema više policijskih službenica, te da je Odjelu disciplinskog sudovanja upućen prijedlog za pokretanje disciplinskog postupka protiv imenovanog zbog teže povrede službene dužnosti – nedolično ponašanje u službi ili izvan službe – opisane u čl. 112. st.1. t. 4. Zakona o policiji. Pravobraniteljica je utvrdila da je navedena PU vrlo brzo poduzela mjere protiv počinitelja spolnog uznemiravanja jer je odmah obavijestila Odjel za unutarnju kontrolu i o poduzetom podnijela izvješće Kabinetu ministra. Također su obavljeni razgovori s pojedinim službenicama koje su imale saznanja o nedoličnom ponašanju M. te je izvršena konzultacija s općinskim državnim odvjetništvom, koje smatra da u ponašanju istog nema elemenata kaznenog djela koje bi se gonilo po službenoj dužnosti. Osim toga, Odjelu kadrovskih poslova MUP-a od strane načelnika nadležne

PU dostavljen je prijedlog za premještanje načelnika M., te je isti je raspoređen u drugi Odsjek, na radno mjesto policijskog službenika.

3.2.2.OPIS SLUČAJA (PRS-01-01/06-04): Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH proslijedio je pravobraniteljici anonimnu pritužbu studentica visokoškolske obrazovne ustanove u Z., koja se odnosi na spolno uznemiravanje od strane profesora. U pritužbi studentice navode da su izložene stalnom seksualnom uznemiravanju od strane njihovog profesora J.M., i to na način da ih isti kroz šale, upadice i dvosmislene rečenice navodi na seksualne razgovore, te da su dvije kolegice, po vlastitom priznanju, već „prošle kroz njegov krevet“. Osim toga, navode da ih profesor N.G. naziva pogrđnim imenima, omalovažava i zlostavlja, tvrdeći da je to za njihovo dobro. Navode da su o tome pokušale razgovarati s dekanom i drugim profesorima, ali bez uspjeha.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je zatražila izvješće i dokumentaciju od navedene visokoškolske obrazovne ustanove u Z. U svom očitovanju dekan navodi da je, čim je bio upoznat sa sadržajem anonimne pritužbe, koju su pritužiteljice uputile na više adresa, pozvao sve prozване profesore na razgovor, te su se isti i pismeno očitovali na navode iz pritužbe potpuno ih odbacujući. Očitovanja profesora dostavljena su pravobraniteljici, a iz njih, osim energičnog poricanja, proizlazi da smatraju da se radi o napadu na njihov integritet skrivanjem iza anonimnosti, a bez navođenja konkretnih podataka. Dekan navodi da je obavljen i razgovor s predstavnicima studenata, koji su izjavili da nisu upoznati s problemima koji se u pritužbi spominju. Dekan je također obavio razgovor sa zamjenicom Glavnog državnog odvjetnika, te uputio odgovore na traženje resornog ministarstva povodom istog slučaja. Važno je napomenuti da je dekan izričito naveo da očekuje donošenje Etičkog kodeksa Sveučilišta.

Razmatrajući sve navode iz pritužbe, kao i podatke iz izvješća, uključujući i očitovanja spomenutih profesora, pravobraniteljica nije utvrdila da su anonimne studentice uznemiravane i spolno uznemiravane od profesora.

3.2.3.OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-01): Gradska organizacija jedne političke stranke iz V. podnijela je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na uznemiravanje i spolno uznemiravanje na radu jedne djelatnice iz V. U pritužbi se navodi da poslodavac nije dovoljno zaštitio njezino dostojanstvo za vrijeme obavljanja posla i nije joj osigurao uvjete rada u kojima neće biti izložena uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju. U pritužbi je pojašnjeno da se radi o događaju kad je jedan djelatnik nogom udario u stražnjicu kolegicu N.N., i na taj način je ponizio kao ženu, te iako je taj slučaj prijavljen direktoru koji je naknadno poduzeo neke mjere, oštećena osoba nije dobila primjerenu zaštitu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju zaključila da poslodavac u konkretnom slučaju nije zaštitio dostojanstvo navedene djelatnice sukladno važećim propisima. Poslodavac navodi da je djelatnica N.N. prihvatila ispriku djelatnika V.B.

Naime, iako je direktor dao djelatniku V.B. upozorenje na obveze iz radnog odnosa s mogućnošću otkaza Ugovora o radu, razvidno je da je to tretirano kao povreda obveza iz radnog odnosa, bez navođenja o kojoj se vrsti povrede obveze radi.

U upozorenju je samo navedeno da se radi o neprimjerenom ponašanju, a osobito je upitan navod da je V.B. oštećenu „ne jako“ udario nogom u stražnjicu. Iz takvog upozorenja jasno proizlazi da se ne utvrđuje da je počinjeno uznemiravanje na radu ili spolno uznemiravanje. Povreda dostojanstva djelatnice uznemiravanjem na radu čak se i ne spominje, niti se upozorenje izdaje radi njezinog povrijeđenog dostojanstva uznemiravanjem na radu, već samo radi povrede obveza iz radnog odnosa.

Stoga je pravobraniteljica uputila poslodavcu upozorenje da postupak za zaštitu dostojanstva navedene djelatnice, u kojemu bi se utvrdile sve okolnosti slučaja, nije uopće proveden, te se nije mogla ni donijeti odgovarajuća odluka o tome je li se u konkretnom slučaju radilo o uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju na radu, odnosno da radnici nije pružena zaštita predviđena ZR-om za slučaj povrede dostojanstva za vrijeme obavljanja posla.

Poslodavcu je dana i preporuka da preispita svoje postupanje u konkretnom slučaju, te da ubuduće poduzme odgovarajuće mjere za zaštitu dostojanstva radnika/ca za vrijeme obavljanja posla.

3.2.4. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-02): Pritužiteljica K.J. iz S. podnijela je pravobraniteljici pritužbu radi diskriminacije od strane poslodavca R.B. „D.L-S.“ d.d., i to kod isplate otpremnine. U pritužbi navodi da joj je poslodavac, uz poslovni uvjetovani otkaz, priznao pravo na isplatu otpremnine u iznosu od 50.060,70 kn, te da joj isti iznos još nije isplatio jer je u tijeku sudski spor koji je pokrenula pritužiteljica u vezi dopuštenosti otkazivanja Ugovora o radu. S druge strane, pritužiteljica navodi činjenicu da je isti poslodavac isplatio muškarcima M. M. i S.Ć. otpremninu, premda i oni vode sudski spor oko dopuštenosti otkazivanja Ugovora o radu. Pritužiteljica smatra da je postupcima bivšeg poslodavca diskriminirana, odnosno prema njoj se drukčije postupilo u odnosu na navedene muškarce u istoj situaciji, a što se sve odrazilo na njezino zdravlje i na njezinu egzistenciju, jer ona uzdržava svoje dvoje djece koji su studenti, pa moli intervenciju pravobraniteljice kod isplate otpremnine.

PODUZETE MJERE: U izvješću upućenom pravobraniteljici poslodavac nije osporio navode iz pritužbe da pritužiteljici, iako ima pravo na otpremninu, nije isplaćena otpremnina, te da je muškarcima isplaćena otpremnina, ali navodi da je protiv istih ustao s protutužbom radi vraćanje

otpremnine u slučaju da oni kao tužitelji uspiju u sporu radi utvrđenja nedopuštenosti otkaza Ugovora o radu. Na temelju dokumentacije pravobraniteljica je zaključila da je u konkretnom slučaju povrijeđeno načelo jednakog postupanja za muškarce i žene pod istim uvjetima, te je upozorila poslodavca da je prema pritužiteljici prigodom isplate otpremnine imao diskriminirajući odnos. Naime, utvrđeno je da pritužiteljici kao bivšoj radnici nije isplaćena otpremnina, a za razliku od bivših radnika-muškaraca, kojima je isplaćena otpremnina. Utvrđeno je da i pritužiteljica i bivši radnici-muškarci, kojima je isplaćena otpremnina, vode sudske sporove oko dopuštenosti otkazivanja Ugovora o radu. Ovo pogotovo stoga što je utvrđeno da je poslodavac i protiv pritužiteljice, u slučaju da se usvoji njezin tužbeni zahtjev, podnio protutužbu radi vraćanja otpremnine. Pravobraniteljica je poslodavcu dala i odgovarajuću preporuku.

3.2.5. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-04): Pritužiteljica S.R. iz S. podnijela je pravobraniteljici pritužbu radi diskriminacije od strane poslodavca S. d.o.o. U pritužbi navodi da je poslodavac po njezinom povratku s obveznog rodiljnog dopusta nije rasporedio na poslove na kojima je radila prije rodiljnog dopusta, a kad je pritužiteljica odbila nezakonit premještaj, s obrazloženjem da bi njezin rad u smjenama utjecao na skrb o 14-mjesečnom djetetu, poslodavac joj je izvanredno otkazao Ugovor o radu.

PODUZETE MJERE: Uvidom u dokumentaciju pravobraniteljica je zaključila da je u konkretnom slučaju poslodavac prema pritužiteljici počinio diskriminaciju na temelju spola, i to na način da pritužiteljicu nije po povratku s obveznog rodiljnog dopusta vratio na poslove na kojima je radila prije korištenja istog. Također je zaključila da ukupno postupanje poslodavca prema pritužiteljici ukazuje na njegovo nedovoljno pridavanje pozornosti odredbama o zaštiti majčinstva i roditeljstva Zakona o radu te njihovoj primjeni u praksi. Stoga je pravobraniteljica upozorila poslodavca da je njegov postupak u suprotnosti s odredbom članka 79. Zakona o radu („Narodne novine“, br. 137/04. – pročišćeni tekst). Naime, pravobraniteljica je utvrdila da je pritužiteljica Odlukom predsjednika Uprave od 25. kolovoza 2005. godine privremeno raspoređena na radno mjesto prodavačice u prodavaonici 14., a kasnije Odlukom predsjednika Uprave od 7. listopada 2005. godine privremeno raspoređena na radno mjesto prodavačice u prodavaonici 12, što je u oba slučaja u suprotnosti s njezinim Ugovorom o radu od 28. ožujka 1996. godine i odredbom članka 79. Zakona o radu. Pritužiteljici je 18. kolovoza 2005. godini istekao rodiljni dopust, a predsjednik Uprave je 8. studenoga 2005. godine donio Odluku o ukidanju i prestanku s radom odjela u kojem je radila. To znači da u trenutku povratka pritužiteljice s rodiljnog dopusta njezino radno mjesto nije bilo ukinuto, te je imala pravo povratka na iste poslove na kojima je radila prije korištenja rodiljnog dopusta. Pravobraniteljica je poslodavcu dala i odgovarajuću preporuku.

ISHOD SLUČAJA: Na upućeno upozorenje i preporuku poslodavac je uputio pravobraniteljici dopis u kojem naglašava da prihvaća preporuku.

3.2.6. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-05): M. B. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je kao radnica u tvrtki K. iz Z. već duže vremena izložena vrijeđanju, maltretiranju i prijetnjama na radu od strane poslodavca. Pritužiteljica ističe da je zbog toga podnijela pritužbu Povjerenstvu za zaštitu dostojanstva radnika tvrtke, ali da se ista nije razmatrala. Također navodi da poslodavac nezakonito naređuje prekovremeni rad za žene-radnice te tekstilne tvrtke, posebice za one koje imaju djecu do 3 godine starosti.

PODUZETE MJERE: Nakon razmatranja pribavljenog izvješća i dokumentacije od strane poslodavca, uključujući i izvješće Državnog inspektorata, pravobraniteljica je poslodavca upozorila da nije, kao ni Povjerenstvo za zaštitu dostojanstva te tvrtke, u odgovarajućem postupku i sukladno čl. 30. st. 6. Zakonu o radu i Pravilnika o radu, razmatrao pritužbu za uznemiravanje na radu, kao i da se nezakonitim naređivanjem prekovremenog rada za žene-radnice tvrtke (što je utvrdio Državni inspektorat u svom izvješću te podnio odgovarajuće prekršajne prijave), te neplaćanjem prekovremenog i noćnog rada, iste mogu dovesti u položaj koji im ne pruža mogućnost ostvarivanja svih njihovih prava.

Pravobraniteljica je poslodavcu uputila i preporuku da u svom budućem radu razmatra pritužbe svojih radnika/ca koje se odnose na zaštitu dostojanstva radnika/ica, kao i da prigodom planiranja, donošenja i provedbe odgovarajućih odluka ocjenjuje učinak istih i sa stajališta položaja žena i muškaraca u cilju poštivanja načela ravnopravnosti spolova i osiguranja jednakih mogućnosti za žene-radnice u ostvarivanju svih njihovih prava, pa tako i prava iz rada i na temelju rada.

3.2.7. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-11): Ž. P. iz K. podnijela je Pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da su ona i njezina kolegica, radeći kao recepcionarke u hotelu D. iz Z., bile izložene uvredama i prijetnjama od strane rođaka vlasnika hotela, te da se zbog toga obraćala za pomoć i nadležnoj PP. Također navodi da im je poslodavac raskinuo Ugovore o radu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i dokumentacije od bivšeg poslodavca pritužiteljice i Ravnateljstva policije – Uprave kriminalističke policije, utvrdila da se u konkretnom slučaju radi o uznemiravanju na radu temeljem spola pritužiteljica. Takav zaključak pravobraniteljica je donijela na temelju uvida u dokumentaciju iz koje proizlazi da je pritužiteljica pretrpjela uvrede i prijetnje za vrijeme obavljanja poslova kod poslodavca u razdoblju trajanja otkaznog roka, jer im je vlasnik govorio da su „kurve i gamad“.

Pravobraniteljica je na temelju svojih zakonskih ovlasti poslodavcu dala upozorenje.

3.2.8. OPIS SLUČAJA (PRS-01-02/06-12): M. L. iz Z. podnijela je pritužbu pravobraniteljici u kojoj navodi da je uznemiravana na radu zajedno s kolegicom dok su radile u hotelu D. iz Z. kao recepcionarke. Navodi da su uznemiravane od strane nadređene osobe, rođaka vlasnika hotela, koji im je upućivao uvrede i prijetnje, a nju osobno je i uhvatio za vrat objema rukama prijeteći joj: „Ubit ću te, ubit ću te.“

PODUZETE MJERE: Postupajući po navedenoj prijavi, nakon pribavljanja i razmatranja izvješća od poslodavca i Ravnateljstva policije - Uprave kriminalističke policije, Pravobraniteljica je zaključila da je u konkretnom slučaju prema pritužiteljici počinjena diskriminacija na temelju spola jer je uznemiravana na radu temeljem spola od strane nadređene osobe, zbog čega je poslodavcu dala upozorenje i preporuku.

Takav zaključak (protivan očitovanju poslodavca koji navodi da su otkaz dobile zbog nesavjesnog obavljanja poslova, te da su prijave podnesene zbog osvete) pravobraniteljica je utemeljila na činjenici da je u izvješću policije navedeno da su izvršili kriminalističku obradu i na temelju prikupljenih saznanja podnijeli kaznenu prijavu nadležnom državnom odvjetništvu protiv J.Đ. zbog počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 331 st. 1 KZ-a i prijetnje iz čl. 129. st. 2 i 3 KZ-a na štetu pritužiteljice.

3.2.9. OPIS SLUČAJA (P-PRS- 01-03/06-01): Pritužiteljica S.P. iz L. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je kao službenica na radnom mjestu upravne referentice bez pristanka i nezakonito „premještena“ iz PP L. u PP N.M., a prilikom odlučivanja o njezinom „premještanju“ nije se vodilo računa o njezinim obiteljskim prilikama, odnosno da je samohrana majka maloljetnog djeteta s psihofizičkim poteškoćama u razvoju, koje ima potrebu za pojačanom skrbi. Pritužiteljica u nadopuni pritužbe navodi i pojašnjava da nigdje nisu navedeni kriteriji po kojima je samo ona raspoređena u PP N.M., da njezino radno mjesto nije ukinuto, nego je na radnom mjestu „upravni referent“ smanjen broj izvršitelja/ica s četiri na tri. Pritužiteljica dalje navodi da od četiriju zaposlenica koje su radile na radnom mjestu „upravni referent“ u PP L. nije najmlađa po dobi, da nema ni najkraći radni staž, da je kod ocjenjivanja njezinog rada redovito bila ocjenjivana kao uspješna i kao osobito uspješna, da protiv nje nikad nije podnesena prijava zbog povrede radne obveze, te da, po njoj najvažnije, prigodom odlučivanja koja će službenica biti raspoređena nisu uopće uzete obiteljske i socijalne okolnosti, a njezine su obiteljske okolnosti najnepovoljnije. Osim toga, pritužiteljica navodi da je njezino raspoređivanje predložio načelnik PP L., koji ju je već ranije u dva navrata je pokušao nezakonito premjestiti, da je već kod prvog nezakonitog

premještaja njezino zdravstveno stanje pogoršano, te da se sada ponovno nalazi na bolovanju zbog posljedica od stresa izazvanog premještajem.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju od resornog ministarstva uključujući obrazložene kriterije (radni staž, socijalni i obiteljski), a koji su bili odlučujući da se od četiriju službenica pritužiteljica rasporedi na radno mjesto upravnog referenta u PP N.M. Pravobraniteljica je zaključila da su prilikom prijedloga za popunu radnog mjesta u PP N.M. uzeti u obzir relevantni kriteriji, kao što su radni staž i radne karakteristike svih službenica raspoređenih na radno mjesto upravni/a referent/ica u PP L. (jedna službenica ima 33 godine radnog staža i dioptriju -11, druga dvoje maloljetne djece – jedno s dijagnozom epilepsije, a treća dvoje maloljetne djece – jedno s aseptičnom nekrozom kuka koje se liječi u bolnici u Z.), ali se nije dovoljno vodilo računa o svim obiteljskim i socijalnim okolnostima, kao što je činjenica da je jedino pritužiteljica samohrana majka maloljetnog djeteta s psihofizičkim poteškoćama. Polazeći od činjenice da je resorno ministarstvo u izvješću pravobraniteljici navelo da će udovoljiti traženju pritužiteljice za rasporedom u PP L. ukoliko bude upražnjeno odgovarajuće radno mjesto, pravobraniteljica je iz navedenih razloga dala preporuku istom Ministarstvu da pritužiteljicu rasporede na radno mjesto u PP L. čim bude upražnjeno odgovarajuće radno mjesto, te da o tome odmah obavijeste pravobraniteljicu.

3.2.10. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-02): Pritužitelj V. B. iz D. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je, kao muškarac, diskriminiran na području zapošljavanja jer nije primljen u radni odnos u dječjem vrtiću u D., iako je kao kandidat imao mnogo bolje uvjete od primljene kandidatkinje za raspisano radno mjesto odgajatelja, te da je istom odlukom došlo do namjernog grubog kršenja odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova i Plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova koji je poslodavac donio.

PODUZETE MJERE: Poslodavac je, poričući diskriminaciju na temelju spola, posebno naglasio da nije bio dužan provoditi Plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova donesen 18. kolovoza 2005. godine, dakle prije raspisivanja javnog natječaja, jer do 9. veljače 2006. godine nije bio odobren od Vladinog ureda za ravnopravnost spolova, kojem je dostavljen još 22. kolovoza 2005. godine.

Nakon razmatranja slučaja pravobraniteljica je upozorila poslodavca da prigodom donošenja odluke o raspisivanja natječaja, oglašavanja, predlaganja kandidata/kinje, te izbora kandidata/kandidatkinja, nije vodio računa o položaju žena, odnosno muškaraca, radi uspostavljanja ravnopravnosti žena i muškaraca (iz još neodobrenog Plana djelovanja proizlazi da među ukupno 20 zaposlenih nema ni jednog muškarca). Pravobraniteljica je posebno upozorila

poslodavca na praksu po kojoj se za određena zanimanja (odgojitelj/ica) izabiru samo osobe određenog spola, a takva praksa i njezini učinci stvaraju i održavaju stereotipe da na određenim poslovima mogu raditi samo muškarci ili samo žene. Istovremeno, pravobraniteljica je preporučila poslodavcu, temeljem izričitih odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova, da u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjuje i vrednuje učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca.

Napomena: Nadležni sud, kod kojeg je naknadno pokrenut spor radi naknade štete zbog povrede Zakona o ravnopravnosti spolova pri zapošljavanju, zatražio je od pravobraniteljice da mu dostavi upozorenje i preporuku upućenu poslodavcu, što je i učinjeno.

3.2.11. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-04): Pritužiteljica A.Z. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da se nakon savjetovanja u pravnoj službi HZZO-a, Područni ured u Z., 8. rujna 2004. godine zaposlila u kućanstvu svoje majke, te da je koristila bolovanje zbog komplikacija u trudnoći, ostvarila pravo na rodiljni dopust i na novčanu naknadu za rodiljni dopust te pravo na zdravstveno osiguranje. Dalje navodi sa su joj priznata prava nezakonito ukinuta.

Rješenjem HZZO-a, Područnog ureda u Z., odbijen je njezin zahtjev za priznavanje prava na naknadu za opremu novorođenog djeteta, za naknadu plaće za vrijeme privremene nesposobnosti za rad, kao i zahtjev za priznavanje prava na obvezni rodiljni dopust.

PODUZETE MJERE: Na temelju izvješća i dokumentacije pribavljenih od HZZO-a, pravobraniteljica je zaključila da u konkretnom slučaju prema pritužiteljici nije počinjena diskriminacija na temelju spola. Naime, HZZO je u obnovi postupka rješenjem od 19. siječnja 2006. godine poništio pritužiteljici status osiguranice s osnove radnog odnosa, a istim rješenjem uspostavljen je status prethodnog osiguranja, kao nezaposlene osobe (smatrajući da je zasnivanje radnog odnosa u kućanstvu majke imalo za cilj ostvarenje prava na naknadu plaće i druga prava, a ne ostvarivanje radnog odnosa). Temeljem zakonskog ovlaštenja HZZO je donio rješenja o pravima pritužiteljice iz osnovnog zdravstvenog osiguranja. Žalbu pritužiteljice Direkcija Zavoda je odbila, a pravobraniteljica nije ovlaštena utvrđivati je li radni odnos pritužiteljice, koji je zasnovala u kućanstvu svoje majke, zakonit.

3.2.12. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-05): Pritužiteljica M.F. iz S. podnijela je pravobraniteljici pritužbu radi prestanka radnog odnosa za vrijeme trudnoće. Pritužiteljica navodi da joj je za vrijeme trudnoće nezakonito prestao radni odnos kod poslodavca S. p. d.o.o. i to na način da joj je isti poslodavac uručio radnu knjižicu dana 24. siječnja 2006. godine, unatoč činjenici da je poslodavac znao da se pritužiteljica od 3. siječnja 2006. godine nalazi na bolovanju zbog komplikacija u trudnoći. Pritužiteljica navodi kako smatra da je kod istog poslodavca bila zaposlena od 1. ožujka 2001. godine pa sve do 24. siječnja 2006. godine u kontinuitetu jer da je neprekidno radila u radnim prostorijama poslodavca, i to temeljem više sklopljenih Ugovora o radu na određeno vrijeme.

PODUZETE MJERE: Nakon razmatranja slučaja pravobraniteljica je poslodavcu uputila upozorenje da je pritužiteljici prestao radni odnos za vrijeme njezine trudnoće, odnosno korištenja bolovanja radi komplikacija u trudnoći, i to na način da su svi ugovori na određeno vrijeme s pritužiteljicom sklapani i prestajali tako da pritužiteljici ne bi neprekinuto trajao radni odnos duže od tri godine (kad bi se po zakonu smatralo da je sklopljen Ugovor o radu na neodređeno vrijeme). Naime, od 1. ožujka 2001. godine do 26. veljače 2004. godine pritužiteljica je imala ugovore na određeno vrijeme kod istog poslodavca, a nakon toga joj isti nije produžen, očito zato jer joj je nedostajalo 4 dana da bi se po Zakonu smatralo da se radi o Ugovoru o radu na neodređeno vrijeme. Nakon što je pritužiteljica prihvatila rad na određeno vrijeme u drugoj pravnoj osobi, faktično je ostala raditi u prostorijama ranijeg poslodavca. Tek kad je prošlo zakonski potrebno vrijeme od dva mjeseca da bi počela mogla ponovno raditi kod ranijeg poslodavca, a da se ne smatra da se radi o radnom odnosu na neodređeno vrijeme, ponovno su s njom sklopili Ugovor o radu na određeno vrijeme, te je započela raditi 30. travnja 2004. godine.

Nastavila je raditi temeljem tri Ugovora o radu na određeno vrijeme i deset aneksa kojima se samo produžavao rok do kojega je ugovor trajao. Međutim, kad je dana 3. siječnja 2006. godine počela koristiti bolovanje radi komplikacija u čuvanju trudnoće, a posljednji Ugovor o radu je istekao 24. siječnja 2006. godine, odbili su sklopiti novi Ugovor o radu na određeno vrijeme.

Pravobraniteljica je osim upozorenja poslodavcu dala i preporuku da u konkretnom slučaju preispita svoje postupanje prema pritužiteljici, te da analizira položaj trudnica i majki kao i način i opseg, te opravdanost razloga sklapanja ugovora na određeno vrijeme za navedene kategorije radnica.

3.2.13. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-07): M. Š. iz O. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je uznemiravana na radu na način da su joj poslodavac, tekstilna tvrtka O. iz O., kao i nadređeni radnici, upućivali uvrede i prijetnje, da je bila izložena stalnom psihičkom

maltretiranju s njihove strane, da joj je poslodavac otkazao Ugovor o radu zbog čega je bila prisiljena potražiti liječničku pomoć. Također navodi da je, kao i druge tekstilne radnice, morala raditi prekovremeno iako ima malo djeteta, te da je bila prisiljena raditi u uvjetima koji onemogućuju normalan rad jer poslodavac nije poduzimao mjere zaštite na radu.

PODUZETE MJERE: Budući da poslodavac pravobraniteljici nije dostavio traženo izvješće i dokumentaciju, pravobraniteljica je od Državnog inspektorata zatražila provođenje nadzora nad poslodavcem temeljem čl. 22. st. 2 i 24. st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova, nakon čega je poslodavac udovoljio traženju.

Nakon tako pribavljenog izvješća poslodavca i Državnog inspektorata, kao i uvida u svu raspoloživu dokumentaciju, pravobraniteljica je poslodavcu dala upozorenje da nije sukladno Zakonu o radu razmatrao pritužbe pritužiteljice M. Š. i drugih radnica zbog uznemiravanja na radu od strane poslodavca i nadređenih osoba te tako utvrdio eventualnu utemeljenost tih pritužbi u cilju zaštite njihovog dostojanstva.

Upozorila je također da su radnice, prema nalazu Državnog inspektorata, dovedene u položaj koji im ne omogućuje ostvarivanje svih njihovih prava jer je poslodavac nezakonito naređivao prekovremeni rad, posebice za radnice koje spadaju u zaštićenu kategoriju žena radnica (majke s djetetom do 3 godine starosti, među kojima je i pritužiteljica M. Š., kao i za radnice-samohrane roditelje s djetetom do 6 godina starosti) bez njihovog pristanka, te zbog nepoduzimanja mjera zaštite na radu, što je utvrđeno inspeksijskim nadzorom (uključujući i nepostojanje posebne garderobe za muškarce).

Državni inspektorat je zbog utvrđenih povreda radnih prava tekstilnih radnica podnio prekršajne i kaznene prijave protiv poslodavca i odgovorne osobe.

Pravobraniteljica je poslodavcu dala i odgovarajuću preporuku.

3.2.14. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-10): M. B. iz O. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je kao radnica u tekstilnoj tvrtki O-K.d.o.o. u O. uznemiravana na radu od strane poslodavca i njoj nadređenih osoba (uvrede, psovke, prijetnje i psihičko maltretiranje), da njoj i ostalim radnicama poslodavac ne osigurava obvezne mjere zaštite na radu, kao i da poslodavac nezakonito naređuje prekovremeni rad. Posebno je navela da se tekstilnim radnicama stalno povećava norma koju nisu mogle ispuniti, da je od nje poslodavac tražio da kao prevoditeljica prevodi psovke i uvrede koje su vlasnik i njegova supruga, te poslovotkinja upućivali radnicama, a što je ona odbila činiti, da je bila prisiljena jednoj po jednoj radnici govoriti što treba reći inspekciji, da je traženo da obavlja poslove koji ne spadaju u poslove njezinog radnog mjesta, od kojih je neke odbila raditi, te je dobila otkaz.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i odgovarajuću dokumentaciju od Državnog inspektorata, ali nije, i pored ponovljenog zahtjeva, dobila izvješće i dokumentaciju od poslodavca, zbog čega je, sukladno svojim ovlastima iz čl. 22. st. 2. ZORS-a, i zatražila od Državnog inspektorata provođenje nadzora nad njegovim radom.

Nakon tako pribavljenog izvješća poslodavca i Državnog inspektorata, kao i uvida u svu raspoloživu dokumentaciju, pravobraniteljica je poslodavcu dala upozorenje da nije sukladno Zakonu o radu razmatrao pritužbe pritužiteljice M. B. i drugih radnica zbog uznemiravanja na radu od strane poslodavca i nadređenih osoba te tako utvrdio eventualnu osnovanost tih pritužbi u cilju zaštite njihovog osobnog dostojanstva.

Isto tako, poslodavcu je dano upozorenje da je nezakonitim naređivanjem prekovremenog rada za pritužiteljicu i druge radnice te tekstilne tvrtke, posebice za zaštićenu kategoriju žena radnica iz čl. 41. st. 6. Zakona o radu (majke s djetetom do 3 godine starosti., te radnice-samohrane majke s djetetom do 6 godina starosti) bez njihovog pristanka, te nepoduzimanjem obveznih mjera zaštite na radu, što je utvrđeno inspeksijskim nadzorom (uključujući i to da nisu utvrdili organizaciju zaštite na radu, da radnicima zatečenim na poslovima šivanja i poslovima mehaničara nisu osigurali osobna zaštitna sredstva, da nisu izradili pisane upute za rad sa strojevima s povećanim opasnostima, niti zaposlili stručnjaka zaštite na radu, da radnicima u proizvodnom pogonu nisu na propisan način organizirali pružanje prve pomoći za slučaj ozljede na radu), iste doveo u položaj koji im ne omogućuje ostvarivanje svih njihovih prava.

Državni inspektorat je zbog utvrđenih povreda radnih prava tekstilnih radnica podnio prekršajne i kaznene prijave protiv poslodavca i odgovorne osobe.

3.2.15. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-12): Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske proslijedio je pravobraniteljici anonimnu pritužbu grupe zaposlenica jedne banke sa sjedištem u Republici Hrvatskoj. Prema navodima iz pritužbe žene zaposlenice u banci sustavno su diskriminirane na radu, a kao najčešći oblici diskriminacije navode se: uznemiravanje na radu, diskriminacija u odnosu na napredovanje na poslu odnosno otežavanje ili onemogućavanje uspinjanja na hijerarhijski najviše poslovne položaje, diskriminacija u odnosu na uvjete rada, sva prava iz rada i na temelju rada, povreda prava na privatnost, povreda prava na zaštitu majčinstva.

PODUZETE MJERE: Nakon razmatranja slučaja pravobraniteljica nije utvrdila da poslodavac provodi bilo koji oblik diskriminacije prema ženama. Poslodavac je pravobraniteljici dostavio iscrpno očitovanje na sve navode iz pritužbe, navodeći sve mjere uvedene radi zaštite od diskriminacije na temelju spola, očitovao se posebice na sustav nadziranja kamerama navodeći da je isti instaliran isključivo iz sigurnosnih razloga, i to samo u onim dijelovima Banke koji ne

zahtijevaju osiguranje privatnosti zaposlenika, te dokumentaciju koja uključuje Pravilnik o radu kojim je uređen postupak i mjere zaštite dostojanstva radnika/ca, očitovanje osobe ovlaštene za zaprimanje i rješavanje pritužbi (prema kojemu od imenovanja nije pristigla niti jedna pritužba za zaštitu dostojanstva radnika/ca), podatke o ukupnom broju zaposlenika/ca po spolu, podatke o ukupnom broju zaposlenika/ca po spolu na najvišim položajima (uprava, nadzorni odbor, voditelj/ica i izvršnih direktora/ica ureda uprave, ureda nadzornog odbora, sektora i podružnica). Osim toga, pravobraniteljica je zatražila od Državnog inspektorata zapisnik o obavljenom inspekcijskom nadzoru kod poslodavca, s potpisanim izjavama radnica za koje se u anonimnoj predstavi poimence navodi da su izložene diskriminaciji na radu. Nakon pribave zapisnika utvrđeno je da su sve navedene radnice izjavile da poslodavac prema njima ne provodi niti je provodio bilo koji oblik diskriminacije na radu.

3.2.16. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-13): D.N. iz Z. podnijela je pritužbu pravobraniteljici navodeći da već 5 i pol godina surađuje s jednom televizijskom kućom, temeljem redovitih mjesečnih ugovora o narudžbi autorskog djela (autorica simultanog prevođenja mise za gledatelje oštećenog sluha).

Prema navodima pritužiteljice, 14. ožujka 2006. godine nazvao ju je urednik programa religijske kulture da bi joj se zahvalio na dosadašnjoj suradnji, izvješćujući je da na nju više ne računa, osim ako ne dobije crkvenu rastavu. To je, prema navodima pritužbe, objasnio navodnim telefonskim pozivima gledatelja oštećena sluha, koji su ga upoznali s rastavom pritužiteljice, i prosvjedovali tvrdeći da im je nemoguće pratiti prijenos svete mise uz saznanje o rastavi prevoditeljice. **PODUZETE MJERE:** Pravobraniteljica je pribavila i razmotrila izvješće navedene medijske kuće i zaključke Programskog kolegija u kojem se navodi da se u konkretnom slučaju „izašlo iz okvira profesije“ te da je nastavljena suradnja s pritužiteljicom kao vanjskom suradnicom.

Pravobraniteljica je utvrdila da se u konkretnom slučaju radi o izravnoj diskriminaciji na temelju bračnog statusa zabranjenoj čl. 6. st. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova, kao i povredi čl. 14 Ustava Republike Hrvatske, a ne „izlaženju iz okvira profesije“, te je na to upozorila navedenu televizijsku kuću.

3.2.17. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-14): Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti obratilo se pravobraniteljici sa zahtjevom za postupanjem u slučaju u kojem je radnici B. S. iz Z. tijekom korištenja roditeljnog dopusta izvanredno otkazan Ugovor o radu sklopljen na neodređeno vrijeme od strane poslodavca V. iz Z. Pritužiteljica navodi kako nezakonitost takvog postupanja poslodavca vidi u činjenici što je, bez obzira na postojeće rješenje HZZO-a o korištenju

dopusta do jedne godine starosti djeteta, u više navrata (kako prije stupanja na roditeljski dopust, tako i tijekom njegovog korištenja) jasno stavljala na znanje poslodavcu da će koristiti roditeljski dopust do treće godine života djeteta, odnosno da joj poslodavac nije mogao izvanredno otkazati ugovor o radu sklopljen na neodređeno vrijeme jer nije došla na posao po isteku roditeljskog dopusta do jedne godine života djeteta.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije zatraženih od poslodavca 31.3.2006. godine utvrdila da je poslodavac dana 6. travnja 2006. godine poništio odluku o izvanrednom otkazu Ugovora o radu pritužiteljice i odluku o stavljanju u mirovanje prava i obveze pritužiteljice iz Ugovora o radu, te stornirao objavu pritužiteljice iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja od dana kad je pritužiteljica, po njegovom mišljenju, trebala početi raditi (po navršavanju jedne godine života djeteta), čime je ponovno uspostavio radno-pravni status pritužiteljice kao da nije niti otkazan Ugovor o radu.

Poslodavac je uvažio činjenicu da pritužiteljica nije morala početi s radom po navršavanju jedne godine života djeteta jer je, na temelju rješenja HZZO-a, nastavila koristiti roditeljski dopust do treće godine života djeteta, te da ju, iz istog razloga, nije smio odjaviti iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja po navršavanju jedne godine života djeteta.

3.2.18. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-15): K. B. iz V. podnijela je pravobraniteljici pisanu pritužbu u kojoj navodi da je uznemiravana na radu od strane ravnateljice Centra za socijalnu skrb i ostalih djelatnika te ustanove u kojoj radi kao socijalna radnica, da joj se ne uplaćuju doprinosi za mirovinsko osiguranje te da joj se pogrešno obračunava plaća.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije predmetnog Centra zaključila da se u konkretnom slučaju ne radi o diskriminaciji na temelju spola prema pritužiteljici. Taj zaključak pravobraniteljica je utemeljila prije svega na činjenici da je sama pritužiteljica navela da je diskriminirana u odnosu na sve djelatnike/ce Centra, a ne po spolu, kao i na u postupku utvrđenim činjenicama da su sva nadležna državna tijela poslala svoja mišljenja pritužiteljici glede njezinih pritužbi tim tijelima, da eventualno povrijeđena prava iz radnog odnosa (a koja se odnose na isplatu plaće i uplatu doprinosa) može ostvariti sudskim putem) te da će nadležno ministarstvo osnovati posebno povjerenstvo sa zadaćom da ispita opravdanost pritužbe pritužiteljice na uznemiravanju na radu.

3.2.19. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-18): Pritužiteljica S.D. iz I.G. podnijela je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na uznemiravanje na radu. Pritužiteljica u bitnom navodi da ravnatelj škole u zbornici pronosi lažne glasine da se ona bavi eskort pratnjom, te da nije, iako

se pritužiteljica za zaštitu svog dostojanstva obraćala pismeno i usmeno sindikalnoj povjerenici, Školskom odboru, socijalnoj pedagoginji, te Prosvjetnoj inspekciji, poduzeo mjere za zaštitu njezinog dostojanstva. Tvrdi da je upoznala ravnatelja s pritužbom koja se odnosi na uznemiravanje na temelju spola u razgovoru koji je obavila uz nazočnost službenice Prosvjetne inspekcije, te da su roditelji na sastanku sazvanom na inicijativu Školskog odbora tražili od ravnatelja poduzimanje mjera kojim bi se zaštitilo dostojanstvo pritužiteljice. Dodaje da joj je ravnatelj, kad se 8. prosinca 2005. godine radi uznemiravanja na radu obratila Službi za inspekcijske poslove Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, zbog toga 18. siječnja 2006. uručio pisano upozorenje na mogućnost otkaza Ugovora o radu, te da je njezino zdravstveno stanje uslijed svega znatno narušeno – trenutno se nalazi na bolovanju, zbog izloženosti psihološkim pritiscima te širenju lažnih glasina.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je zaključila je da poslodavac u konkretnom slučaju nije zaštitio dostojanstvo pritužiteljice na način da je proveo postupak i poduzeo sve potrebne mjere primjerene tom slučaju radi sprječavanja uznemiravanja sukladno važećim propisima. Stoga je pravobraniteljica uputila poslodavcu upozorenje te preporuku u kojoj, između ostalog, preporučuje da Škola preispita postupanje u konkretnom slučaju sukladno odredbama Pravilnika o radu i Zakona o radu, te da Škola ubuduće svaku pritužbu ili informaciju o uznemiravanju i spolnom uznemiravanju ispita i poduzme sve mjere primjerene pojedinom slučaju radi sprječavanja nastavka uznemiravanja, ako se utvrdi da ono postoji. Nadalje je preporučila da Škola svoj Pravilnik o radu uskladi s odredbama Zakona o radu u odnosu na materiju koja regulira zaštitu dostojanstva radnika/ca, da se istim Pravilnikom konkretiziraju preventivne mjere za sprječavanje nastavka uznemiravanja, te da Škola poduzme sve potrebne mjere za provođenje odredbi Zakona o radu i Zakona o ravnopravnosti spolova koje se odnose na zaštitu dostojanstva radnika i radnica i na zaštitu od diskriminacije po spolu.

3.2.20. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-20): K. S. iz P. podnijela je pravobraniteljici pritužbu s dokumentacijom u kojoj navodi da je uznemiravana na radu od strane poslodavca i nadređenih osoba proizvodne tvrtke u kojoj radi kao kemijska tehničarka, da je diskriminirana na temelju spola jer je raspoređena na druge poslove u okviru tvrtke te da je dobila upozorenje poslodavca o njezinim obvezama na radu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije pribavljene od poslodavca zaključila da se u konkretnom slučaju ne radi o diskriminaciji na temelju spola.

Pravobraniteljica je takav svoj zaključak utemeljila, između ostalog, na činjenici da je poslodavac razmatrao pritužbu pritužiteljice radi zaštite dostojanstva sukladno čl. 30. Zakona o radu, ali da ni u

njezinoj pritužbi poslodavcu nije kao uzrok uznemiravanja naveden njezin spol, već je pritužiteljica tvrdila da još uvijek nema kvalitetno riješen radno-pravni status kod poslodavca i da počinje sumnjati da je ponašanje poslodavca reakcija na njezine aktivnosti u Sindikatu i u radu Udruge dioničara, te njezinog svjedočenja na strani radnika-tužitelja u sporovima protiv poslodavca.

3.2.21. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-22): Pritužitelj P.T. iz L., vjeroučitelj, obratio se pravobraniteljici pritužbom radi diskriminacije na radu temeljem bračnog statusa. Navodi da se „civilno rastao od svoje prve supruge“ i od tada više nije mogao napredovati, a kad je u ožujku 2006. god. sklopio novi, „civilni“ brak, opozvan mu je kanonski mandat s obrazloženjem da se vjeroučitelj po kanonskom pravu mora odlikovati pravim naukom i svjedočenjem kršćanskog života. Također navodi da se već obraćao ministarstvima, ali ni jedno nije pokazalo interes za njegov slučaj. Smatra da su mu povrijeđena njegova ustavna prava na rad i da je diskriminiran na temelju bračnog statusa. Iako je diskriminacija zabranjena Ustavom i zakonima RH, u njegovom se slučaju svi pozivaju na ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je od poslodavaca (dalje u tekstu: Poslodavci) pribavila izvješće i dokumentaciju. U dva navrata zatraženo je i izvješće Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, ali isto nije dostavljeno pravobraniteljici.

U svojim izvješćima Poslodavci u bitnom navode da je pritužitelj kod njih bio zaposlen na poslovima učitelja vjeronauka temeljem kanonskog mandata. Kako mu je opozvan mandat, Poslodavci su imali obvezu pridržavati se međunarodnog ugovora sklopljenog između Svete Stolice i Republike Hrvatske, a nije bilo mogućnosti njegovog zapošljavanja na drugom radnom mjestu, pa su mu otkazali Ugovore o radu.

Razmatranjem svih navoda iz pritužbe, te uvidom u raspoloživu dokumentaciju, pravobraniteljica je utvrdila da postupanje Poslodavaca u konkretnom slučaju predstavlja diskriminaciju temeljem bračnog i obiteljskog statusa, koja je i izričito zabranjena odredbom članka 6. stavak 2. Zakona.

Pritužitelju je kao vjeroučitelju opozvan Kanonski mandat 31. kolovoza 2006. godine, a isti je opozvan temeljem članka 3. stavak 2. Ugovora o između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture („NN“ – Međunarodni ugovori, br. 2/97 – u daljnjem tekstu: Ugovor), pa su mu nakon toga Poslodavci otkazali Ugovore o radu. Naime, prema članku 3. stavak 2. Ugovora, vjeroučitelji moraju imati ispravu o kanonskom mandatu koju izdaje dijecezanski biskup, pa opoziv mandata nosi sa sobom neposredan gubitak prava na predavanje katoličkog vjeronauka.

Radi razumijevanja cjelokupne problematike treba imati u vidu da članak 140. Ustava Republike Hrvatske koji propisuje da sklopljeni i potvrđeni međunarodni ugovori koji su u skladu s Ustavom i objavljeni, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

Stoga se u ovom slučaju postavilo načelno pitanje suglasnosti međunarodnih ugovora s Ustavom.

Ustavni sud Republike Hrvatske je u Rješenju br. U-I-825/2001 (Narodne novine, br.16/04) zauzeo stajalište da nije nadležan za odlučivanje o suglasnosti međunarodnih ugovora s Ustavom Republike Hrvatske uz obrazloženje da po čl. 128 Ustava u kojem se navode nadležnosti Ustavnog suda nije propisana ta nadležnost. Radi se o odluci kojom je odbačen prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom upravo Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske.

Posebno se napominje da u ustavnom uređenju Republike Hrvatske ne postoji ni sustav prethodne kontrole (prije ratifikacije) ustavnosti međunarodnih ugovora.

U odnosu na postupanje Poslodavaca, u ovom medijski detaljno popraćenom slučaju, odluku će donijeti nadležni sud, a pravobraniteljica nije ovlaštena intervenirati u predmetima iz sudske nadležnosti.

3.2.22. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-29): Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH proslijedio je pravobraniteljici pritužbu A.N. iz M., pravosudne policajke zaposlene u zatvoru u D. Pritužba se odnosi na diskriminaciju na temelju spola na području rada. Pritužiteljica je navela da je kao žena diskriminirana na radu, a kao najčešće oblike diskriminacije navodi uznemiravanje i spolno uznemiravanje, diskriminaciju u odnosu na napredovanje na poslu, diskriminaciju u odnosu na uvijete rada, sva prava iz rada i na temelju rada, te povredu prava na privatnost. Kao moguće počinitelje diskriminacije navodi svoje nadređene. Pritužiteljica posebno navodi da je za zaštitu vlastitog dostojanstva niz puta usmeno iznosila pritužbe, trpeći raznorazne pritiske, ali nije podnosila pritužbe u pisanom obliku, jer je bila u strahu od posljedica.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ministarstva pravosuđa, Uprave za zatvorski sustav (u daljnjem tekstu „Uprava“) o upravnom nadzoru u zatvoru u D., kao i dopunu izvješća Uprave nakon pisane reakcije pritužiteljice na obavljeni nadzor u zatvoru.

Navodi pritužbe koje pritužiteljica smatra diskriminacijom, kao što su korištenje dnevnog odmora, procedura sačinjavanja službenih bilješki, organizacija rada, status sindikalnog povjerenika T.B. i sl., nisu bili razmatrani od strane pravobraniteljice jer prelaze njezine ovlasti, zbog toga što prema

čl.7. ZORS-a izravna diskriminacija na temelju spola postoji ako se prema osobi postupa ili bi se moglo postupati nepovoljnije u jednakim ili sličnim okolnostima u odnosu na osobu suprotnog spola. U odnosu na dio pritužbe o vrijeđanju pritužiteljice od strane K.D, M.M., i A.B. na temelju spola u izvješću se navodi, a to proizlazi i iz dokumentacije, da su na zapisnik uzete izjave svih službenika zatečenih u službi (23 od 30), te da niti jedan od tih službenika/ca nema saznanja o postupcima na koje ukazuje pritužiteljica.

Pravobraniteljica je uputila upozorenje Upravi zbog utvrđenog neravnopravnog tretmana pritužiteljice u odnosu na muškarce koji rade u odori, jer jedina nije imala zimske hlače odore, a radila je poslove na kojima je bila izložena hladnoći. Upozorila je i da nedostatak financijskih sredstava, na koji se Uprava poziva, ne može biti opravdanje za takvo postupanje. Taj neravnopravan tretman odnosi se i na zaduženje palice.

Osim toga, upozorila je da je presvlačenje pritužiteljice u odoru, na način koji je utvrđen nadzorom, predstavljao za pritužiteljicu, kao ženu u pretežitom muškom okruženju, povredu njezinog dostojanstva i stvarao neugodnu i ponižavajuću radnu atmosferu. Pravobraniteljica je uputila i preporuku Upravi da se s upozorenjem upoznaju svi službenici/ce Zatvora u D. te da se u daljnjem radu poduzimaju sve potrebne mjere kako bi se provodile sve relevantne zakonske odredbe, uključujući i odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova koje se odnose na dostojanstvo radnika i radnica i na zaštitu od diskriminacije po spolu.

3.2.23. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-30): Pritužiteljica Ž.S. iz B. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da je diskriminirana temeljem spola kod zapošljavanja. Navodi da se kao kandidatkinja javila na raspisani natječaj za radno mjesto „Stručni referent za opće poslove“ u Općinskoj upravi Općine K.V., te nije bila primljena u radni odnos iako je udovoljavala svim uvjetima iz natječaja, čime je, smatra, povrijeđen Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o radu. Navodi da je rješenjem Općinskog poglavarstva od 22. kolovoza 2006. godine u radni odnos primljen muškarac, koji se pozvao na članak 22. stavak 4. Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama i na članak 15 a Statuta Općine K. V. Pritužiteljica ističe da nije bila upoznata s omjerom zastupljenosti predstavnika nacionalnih manjina u Općinskom poglavarstvu, ali joj je poznato da je u istom Poglavarstvu ženski spol podzastupljen.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije pribavljenih od Općine K.V. utvrdila da je do raspisivanja natječaja u Općinskoj upravi – Jedinstveni upravni odjel Općine K. V. – bilo zaposleno 5 djelatnica na neodređeno vrijeme, te 5 stalno zaposlenih muškaraca za obavljanje komunalnih poslova, te da je primljeni kandidat ispunjavao sve uvjete iz natječaja, a isti se pozvao na članak 22. stavak 4. Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama i na

članak 15 a Statuta Općine K. V., prema kojima se primljenom kandidatu pod istim uvjetima daje prednost. Međutim, prilikom donošenja odluke o raspisivanju natječaja, kao i objave natječaja, Općina K.V. nije vodila računa o odredbi članka 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova, prema kojoj prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola. Stoga je pravobraniteljica Općini K.V. dala upozorenje i preporuku vezano za navedenu odredbu.

3.2.24. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-31): Pritužiteljica B.M. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na diskriminaciju na radu, odnosno na otkazivanje Ugovora o radu za vrijeme trudnoće. Pritužiteljica navodi da se po preporuci liječnika nalazi na bolovanju radi komplikacija u trudnoći, te da je istog dana potvrdu o privremenoj nesposobnosti za rad predala poslodavcu i objasnila razloge bolovanja. Dalje navodi da joj je nakon nekoliko dana putem knjigovođe poručeno da donese svoju zdravstvenu iskaznicu radi odjave iz radnog odnosa. Pritužiteljica navodi da je već tri godine zaposlena kod istog poslodavca i da je uredno izvršavala sve svoje obveze iz radnog odnosa, te da sve do njene trudnoće nije bilo nikakvih razgovora o otkazivanju ugovora o radu. Stoga pritužiteljica smatra da joj poslodavac namjerava otkazati ugovor o radu isključivo radi njezine trudnoće.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je od poslodavca žurno pribavila izvješće i dokumentaciju u kojem poslodavac navodi da je s pritužiteljicom zaključio novi Ugovor o radu na neodređeno vrijeme, te priznao da je raniji Ugovor o radu pritužiteljici otkazao "u neprimjerenom trenutku". Pritužiteljica je pisano odustala od pritužbe objasnivši da ju je, nakon zahtjeva pravobraniteljice za dostavu izvješća o svim okolnostima vezanim za slučaj i pripadajuće dokumentacije, poslodavac molio da potpiše novi Ugovor o radu na neodređeno vrijeme te navela da više nije imala nikakvih problema od strane poslodavca.

3.2.25. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-32): Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora proslijedio je pravobraniteljici pritužbu N. F. iz U. zajedno s dostavljenom odlukom Skupštine trgovačkog društva iz U. kojom se pritužiteljica odbija sa žalbom na odluku o imenovanju člana Uprave-direktora društva, a u kojoj se kao razlog odbijanja žalbe pritužiteljice navode i uvjeti i priroda obavljanja posla na terenu koji zahtijevaju znatan fizički napor.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je na temelju izvješća i dokumentacije pribavljene od načelnika općine U., koji je i jedini član Skupštine predmetnog trgovačkog društva, zaključila da je u konkretnom slučaju, a od strane načelnika općine U., počinjena povreda načela ravnopravnosti

spolova iz čl. 5. ZORS-a i diskriminacija na temelju spola prema pritužiteljici iz čl. 6. st. 1. i čl. 13. ZORS-a, i na to upozorila načelnika Općine U.

U konkretnom slučaju počinjena je diskriminacija na temelju spola prema pritužiteljici N. F. na taj način što je donositelj sporne odluke izravnim razlikovanjem, isključivanjem ili ograničavanjem temeljenim na spolu pritužiteljici negirao ravnopravno ostvarivanje njezinog prava na zapošljavanje u tvrtki H. d.o.o., odnosno time što je Skupština iste tvrtke donijela odluku o odabiru muškog kandidata na temelju procjene sposobnosti kandidata po kriterijima koji nisu bili predviđeni u raspisanom natječaju i nisu pritužiteljici osigurali jednake mogućnosti u ostvarivanju njezinih prava kod zapošljavanja u odnosu na izabranog kandidata.

Iz dostavljene dokumentacije je vidljivo da su i pritužiteljica N. F. i izabrani kandidat uz prijavu na natječaj podnijeli sve dokumente o ispunjavanju uvjeta iz raspisanog natječaja.

Međutim, u Odluci Skupštine društva od 21. rujna 2006. god., donesenoj po žalbi pritužiteljice na Odluku o imenovanju člana Uprave-direktora Društva od 8. rujna 2006., navedeno je da je istu Odluku Skupština Društva donijela na temelju procjene kandidata u odnosu na slijedeće kriterije, i to: 1. Rad na terenu koji zahtijeva znatan fizički napor; 2. Organiziranje i rukovođenje radom na terenu; 3. Projektiranje i izrada dokumentacije koja prethodi izvođenju radova (prvenstveno građevinski radovi); 4. primjena stečenog radnog iskustva na istim ili sličnim poslovima koje odabrani kandidat mora obavljati; i 5. Organiziranje obavljanja ostalih djelatnosti za koje je H. d.o.o. registriran.

I u izvješću pravobraniteljici navedeno je da je Skupština društva d.o.o. prigodom donošenja odluke o imenovanju člana Uprave-direktora Društva konstatirala da N. F. formalno ispunjava uvjete iz natječaja, te da je Skupština društva dala prvenstvo izabranom kandidatu, između ostalog, i zbog prirode posla i uvjeta u kojima se posao obavlja sukladno čl. 3. Zakona o radu.

Dakle, u konkretnom slučaju, iako je pritužiteljica ispunjavala uvjete iz natječaja, ista nije imenovana za člana Uprave-direktora društva jer po ocjeni Skupštine istog Društva imenovana ne ispunjava kriterije koji nisu unaprijed naznačeni u natječaju, s naglaskom na to da je isto tijelo dalo prvenstvo drugom kandidatu i zbog prirode posla i uvjeta u kojima se posao obavlja, pozivom na čl. 3. ZOR-a.

Stav da se pritužiteljica, kao žena, nije mogla imenovati za člana Uprave društva i zbog prirode posla i uvjeta u kojima se posao obavlja, predstavlja stereotip i predrasudu da žene ne mogu obavljati sve poslove kao i muškarci.

Odredba čl. 3. st. 1. ZOR-a na koju se poslodavac pozvao u svom izvješću pravobraniteljici, propisuje da se ne smatra diskriminacijom pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva u odnosu na određeni posao kad je priroda posla takva ili se posao obavlja u takvim uvjetima da

karakteristike povezane s nekim od temelja iz čl. 2. st. 1. ovog Zakona predstavljaju stvari i odlučujući uvjet obavljanja posla, pod uvjetom da je svrha koja se time želi postići i opravdana i uvjet odmjeran.

U konkretnom slučaju, kriteriji na koji se poziva Skupština Društva u svojoj odluci, među kojima i "Rad na terenu koji zahtijeva znatan fizički napor", koji ne samo da nije objavljen u raspisanom natječaju, već takav kriterij, u smislu citirane odredbe ZOR-a ne može biti odlučujući uvjet pri obavljanju poslova člana Uprave-direktora društva.

Stoga je takvim postupanjem počinjena povreda načela ravnopravnosti spolova iz čl. 5. Zakona i diskriminacija na temelju spola prema pritužiteljici iz čl. 6. st. 1. i čl. 13. st. 1. toč.1. Zakona, te je pravobraniteljica Skupštini trgovačkog društva iz U. uputila odgovarajuće upozorenje i preporuku.

3.2.26. OPIS SLUČAJA (PRS-01-03/06-36): J. Đ. iz R. podnijela je Pravobraniteljici pisanu pritužbu u kojoj navodi da joj je kao radnici u frizerskom salonu od strane vlasnice raskinut ugovor o radu nakon što ju je pritužiteljica izvijestila da je trudna.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je, nakon pribavljanja i razmatranja izvješća i dokumentacije od vlasnice salona i Državnog inspektorata, zaključila da se u konkretnom slučaju radi o diskriminaciji na temelju spola. Takav svoj zaključak utemeljila je na činjenici da je pritužiteljica sukladno Zakonu o radu pisanim putem (poštom) uz relevantnu dokumentaciju obavijestila poslodavca da se nalazi na bolovanju zbog trudnoće, ali je poslodavac (koji poriče saznanje o trudnoći pritužiteljice) odbio primiti poštu s tom obavijesti, kao i na činjenici da je poslodavac unutar roka od 15 dana od odlaska pritužiteljice na bolovanje doznao da je razlog bolovanja pritužiteljice trudnoća od inspektora rada koji je konstatirao tu činjenicu po prijavi pritužiteljice i s njom upoznao poslodavku.

Prema izričitoj odredbi čl.77 (zabrana otkaza zbog trudnoće i dr.) st.2. Zakona o radu, otkaz je ništav ako je na dan otkaza poslodavcu bilo poznato postojanje okolnosti iz stavka 1. ovog članka (trudnoća i dr.) ili ako radnik/ca u roku od 15 dana od dostave otkaza obavijesti poslodavca o postojanju okolnosti iz stavka 1. ovog članka te o tome dostavi odgovarajuću potvrdu ovlaštenog liječnika ili drugog ovlaštenog tijela.

Stoga je pravobraniteljica poslodavki dala upozorenje o počinjenoj diskriminaciji i preporuku da preispita svoju odluku o otkazu ugovora o radu pritužiteljici.

3.2.27. OPIS SLUČAJA (PRS 01-03/06-39): Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu V.Š. iz Đ. radi diskriminacije na području rada i zapošljavanja. Pritužiteljica navodi da je majka jednog maloljetnog djeteta, da radi u M.H.d.o.o., te da se u veljači 2005. godine našla na popisu za program zbrinjavanja viška radnika. Također, navodi da je u međuvremenu bila na bolovanju zbog održavanja trudnoće i na roditeljskom dopustu. Uprava M.H.d.o.o. po njezinom povratku na posao provodi raniju odluku u vezi programa zbrinjavanja viška radnika (iako je u vrijeme donošenja programa bila trudna) i od radničkog vijeća dobiva suglasnost za otkaz ugovora o radu V.Š., uz uvjet čekanja od 8 dana do dobivanja liječničkog dokaza zbog njezine moguće trudnoće (drugo dijete).

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je uputila dopis poslodavcu sa zahtjevom za izvješćem i dokumentacijom vezanom uz slučaj V.Š. Predsjednik uprave M.H.d.o.o. je u opširnom odgovoru pravobraniteljici potkrijepljenim dokumentacijom naveo da je nakon primitka dopisa V.Š. da postoji mogućnost da je ponovno trudna, predsjednik Radničkog vijeća zatražio da se prolongira rok za njihovo očitovanje, što je odobrila i Uprava društva. Nakon što je poslodavcu uručena liječnička potvrda kojom je ustanovljena trudnoća pritužiteljice Uprava društva je Radničkom vijeću predložila da raniju odluku o suglasnosti stavi van snage jer je zbog apsolutne zabrane otkaza takva odluka bespredmetna, što je i učinjeno.

3.3. NACIONALNI AKCIJSKI PLAN (NAP) ZAPOŠLJAVANJA REPUBLIKE HRVATSKE – REZULTATI MJERA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2006. GODINI

Na temelju Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine, Vlada Republike Hrvatske usvojila je Godišnji plan za poticanje zapošljavanja za 2006. godinu u koji su preuzete smjernice iz Europske strategije zapošljavanja. Planom su propisane mjere i novčani poticaji za sufinanciranje zapošljavanja koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje i druge nadležne pravne osobe. Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine (od 2. prosinca 2004.) počiva na razradi 10 smjernica za zapošljavanje postavljenih od Europske unije za 2003. godinu za zemlje članice. Jedna od smjernica odnosi se na jednakost spolova (EU Smjernica 6.), a Godišnjim planom za poticanje zapošljavanja između ostaloga utvrđeno je poticanje istih uvjeta pri zapošljavanju žena i muškaraca.

Međutim, Vlada Republike Hrvatske je u kolovozu 2005. godine donijela Odluku o prestanku provedbe programa poticanja zapošljavanja iz 2002. godine te istom odlukom zadužila:

- nositelje mjera realizacije Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine da do kraja 2005. godine provode svoje planirane redovne programe i aktivnosti usmjerene poticanju zapošljavanja;
- međuresornu radnu skupinu da izradi Program realizacije provedbenih mjera Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za 2006. godinu.

3.3.1. REZULTATI MJERA ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA U 2006. GODINI

Na tragu spomenutih smjernica i donesenog Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja, korisno je sagledati rezultate mjera za poticanje zapošljavanja nositelja provedbenih mjera iz Godišnjeg plana zapošljavanja.

Godišnji plan za poticanje zapošljavanja u 2006. godini donijela je Vlada Republike Hrvatske na svojoj sjednici 3. ožujka 2006., a za nositelje mjera određeni su Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatski zavod za zapošljavanje.

HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE

Mjere koje je provodio Hrvatski zavod za zapošljavanje bile su usmjerene na poticanje zapošljavanja mladih osoba, dugotrajno nezaposlenih osoba, osoba starije životne dobi te posebnih skupina nezaposlenih osoba iz evidencije nezaposlenih osoba na otvorenom tržištu rada.

Podaci po pojedinim mjerama i spolu vidljivi su u tablici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koja slijedi u nastavku teksta.

Tablica 2.

Prikaz broja zaposlenih osoba i osoba uključenih u obrazovanje po mjerama aktivne politike iz Godišnjeg plana zapošljavanja za (na dan 31. prosinca 2006.)

Županija	Sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva		Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba		Sufinanciranje zapošljavanja ženskih osoba iznad 45 i muških osoba iznad 50 godina starosti		Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba		Sufinanciranje obrazovanja za poznatog poslodavca				Sufinanciranje obrazovanja za nepoznatog poslodavca		Javni radovi		UKUPNO
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Novozaposleni		Zadržavanje radnog mjesta		Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	
									Ukupno	Žene	Ukupno	Žene					
Zagrebačka	29	18	36	28	24	15	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	95
Krapinsko-zagorska	57	10	30	21	7	6	9	2	0	0	45	39	59	48	5	0	212
Sisačko-moslavačka	48	17	91	58	33	24	21	7	0	0	1	1	98	65	15	1	307
Karlovačka	20	11	25	18	10	8	8	3	0	0	0	0	17	0	32	10	112
Varaždinska	98	41	100	55	41	15	13	1	10	10	31	1	6	1	1	0	300
Koprivničko-križevačka	29	10	43	24	8	3	4	1	0	0	7	0	33	0	20	10	144
Bjelovarsko-bilogorska	24	7	35	22	11	8	8	1	0	0	46	3	139	85	46	7	309
Primorsko-goranska	48	31	41	26	36	25	7	3	0	0	6	0	34	5	0	0	172
Ličko-senjska	2	1	13	7	2	1	7	0	0	0	0	0	0	0	5	0	29
Virovitičko-podravska	22	13	39	22	22	15	13	1	1	0	10	0	44	14	38	1	189
Požeško-slavonska	18	5	27	18	7	3	4	0	0	0	0	0	12	0	0	0	68
Brodsko-posavska	27	12	50	28	14	9	15	1	0	0	0	0	61	0	0	0	167
Zadarska	25	11	16	11	20	14	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	66
Osječko-baranjska	67	26	158	104	62	41	31	1	0	0	0	0	73	16	92	2	483
Šibensko-kninska	16	5	49	28	19	11	14	0	0	0	29	3	8	0	35	8	170
Vukovarsko-srijemska	28	14	97	65	28	20	28	2	1	0	0	0	19	9	81	4	282
Splitsko-dalmatinska	92	38	111	75	56	34	24	6	0	0	32	0	96	30	43	9	454
Istarska	26	9	10	5	14	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	51
Dubrovačko-neretvanska	19	8	12	5	16	9	5	0	0	0	0	0	26	9	4	1	82
Međimurska	72	21	80	49	24	14	12	0	1	1	60	0	41	25	11	0	301
Grad Zagreb	257	162	175	123	125	72	33	4	0	0	95	61	107	76	20	1	812
Ukupno:	1024	470	1238	792	579	354	268	36	13	11	362	108	873	383	448	54	4805

Izvor: HZZ

Temeljem mjera iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, ukupno je do 31. prosinca 2006. **obuhvaćeno 4.869** osoba iz evidencije nezaposlenih, od čega je 3.996 osoba zaposleno, a 873 osobe su uključene u program obrazovanja. Najveći interes poslodavaca iskazan je za mjere koje se odnose na državne potpore za zapošljavanje:

Sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba – mjera namijenjena mladim osobama do 29 godina starosti, bez radnog iskustva ili do 6 mjeseci radnog iskustva izvan zvanja, uz uvjet da su bile u evidenciji nezaposlenih najmanje 6 mjeseci ili prijavljene u roku od 90 dana od dana završetka školovanja ili dana diplomiranja. Temeljem ove mjere zaposlene su ukupno 1.024 osobe, od čega 470 žena ili 45,9%.

Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba – mjera namijenjena osobama koje su bile na evidenciji Zavoda za zapošljavanje najmanje 12 mjeseci ili, ukoliko su mlađe od 25 godina, najmanje 6 mjeseci. Temeljem ove mjere zaposleno je 1.238 osoba, od čega 792 žene ili 64,0%.

Sufinanciranje zapošljavanja ženskih osoba iznad 45 godina starosti i muških iznad 50 – mjera namijenjena osobama koje su osim uvjeta starosne dobi udovoljavale uvjetu dužine prijave u evidenciji najmanje 6 mjeseci, ili uvjetu potpisanog Profesionalnog plana zapošljavanja, ili uvjetu da se nalaze u otkaznom roku temeljem tehnološkog viška. Temeljem ove mjere zaposleno je 579 osoba, od čega 354 žene ili 61,1%.

Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih – mjera usmjerena na zapošljavanje osoba s otežanim faktorom zapošljavanja, nezaposlenih samohranih roditelja malodobne djece, nezaposlenih ženskih osoba koje su prije ulaska u nezaposlenost koristile prava porodnog dopusta za treće i svako slijedeće dijete, nezaposlenih hrvatskih branitelja/ica, žena žrtava nasilja, žrtava trgovanja ljudima, azilanata/azilantica, liječenih ovisnika/ca, bivših zatvorenika/ca, roditelja s 4 i više malodobne djece, osoba s invaliditetom, uz uvjet da su najmanje 6 mjeseci na evidenciji Zavoda. Temeljem ove mjere zaposleno je 268 osoba, od čega 36 žena ili 13,4%.

Tijekom 2006. godine Hrvatski zavod za zapošljavanje provodio je i aktivnosti obrazovanja, i to kroz mjere:

- **sufinanciranja usavršavanja za poznatog poslodavca** – sufinancirano je usavršavanje 375 osoba, od čega 119 žena ili 31,7 %;

- **financiranja obrazovanja za nepoznatog poslodavca** – financirao se trošak obrazovanja nezaposlenih osoba iz evidencije nezaposlenih za zanimanja, dodatna znanja i vještine koje nedostaju nezaposlenim osobama prema potrebama na pojedinom lokalnom tržištu rada. Ukupno se financiralo obrazovanje 873 osobe, od čega 383 žene ili 43,9 %.

Temeljem mjere **javni radovi** sufinanciralo se zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba, mladih osoba koje nisu nastavile školovanje nakon osnovne škole ili nisu završile srednje obrazovanje, dugotrajno nezaposlenih osoba korisnika novčane naknade, korisnika prava po Zakonu o socijalnoj skrbi, žena žrtava nasilja, žrtava trgovanja ljudima, azilanata/azilantica, liječenih ovisnika/ca, bivših zatvorenika/ca, roditelja s 4 i više malodobne djece. Ovom mjerom zaposleno je 448 osoba, od čega 54 žene ili 12,0 %.

Od ukupno 4805 zaposlenih osoba, zajedno sa osobama uključenih u obrazovanje, po mjerama aktivne politike iz Godišnjeg plana zapošljavanja u 2006., žena je bilo 2208 ili 45,9 %

Tablica 3. prikazuje broj zaposlenih osoba i osoba uključenih u obrazovanje po mjerama iz Nacionalnog programa za Rome/Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. - 2015. (na dan 31. prosinca 2006.)

Županija	Javni radovi		Osposobljavanje za nepoznatog poslodavca		Subvencioniranje zapošljavanja Roma u trajanju od 24 mjeseca		Ukupno	
	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
Bjelovarsko-bilogorska	8	1	2	1	2	0	12	2
Međimurska	29	4	11	5	8	1	48	10
Koprivničko-križevačka	51	7	0	0	1	0	52	7
Sisačko-moslavačka	12	0	0	0	0	0	12	0
Osječko-baranjska	74	9	0	0	1	0	75	9
Varaždinska	7	4	0	0	0	0	7	4
Virovitičko-podravska	4	0	0	0	0	0	4	0
Grad Zagreb	0	0	1	1	0	0	1	1
Brodsko-posavska	9	0	0	0	0	0	9	0
Ukupno:	194	25	14	7	12	1	220	33

Izvor: HZZ

Napominjemo da se kao posebni podaci vode se pokazatelji broja zaposlenih osoba uključenih u obrazovanje po mjerama nacionalnog programa za Rome koji proizlazi iz Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015., što je vidljivo iz gornje tablice.

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA, RADA I PODUZETNIŠTVA

I neka državna ministarstva u ovoj su godini provodila svoje programe poticanja zapošljavanja. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva poticalo je zapošljavanje odobravanjem poticaja za sedam projekata, o čemu su podaci vidljivi u tablici koja slijedi.

Tablica 4.

Naziv projekta	Broj zahtjeva	Odobreno poticaja ženama
Poticanje marketinških aktivnosti	178	108
Poduzetništvo ciljnih skupina	254	143
Poticanje uvođenja novih tehnologija	157	80
Inovacijsko-proizvodni cluster - središte znanja	23	16
Dokvalifikacije i prekvalifikacije u obrtništvu	695	266
Umjetnički obrti	104	22
Tehničko usklađivanje	44	42
Ukupno	1.455	677

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, odgovor na upit Ureda pravobraniteljice

Iz podataka je vidljivo da su za žene bila najproduktivnija dva projekta, i to Dokvalifikacije i prekvalifikacije u obrtništvu i Poduzetništvo ciljnih skupina. Kad je u pitanju projekt Inovacijsko-proizvodni cluster – središte znanja, važno je napomenuti da su se tim projektom u 2005. godini koristili isključivo muškarci, a u 2006. godini i žene, i to u pretežitom broju slučajeva.

MINISTARSTVO OBITELJI, BRANITELJA I MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Kao mjera poticanja zapošljavanja pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti proveden je Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja nezaposlenih hrvatskih branitelja i djece poginulih, zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, putem koje su subvencionirane sljedeće aktivnosti:

Tablica 4.

Mjera	Broj ukupno podnesenih zahtjeva	Broj odobrenih zahtjeva ženama	%
Stručno osposobljavanje za nepoznatog poslodavca	628	55	8,8
Samozapošljavanje	946	18	1,9
Kreditiranje malog i srednjeg poduzetništva	136	5	13,9
Poticanje osnivanja zadruga hrvatskih branitelja	33	4	12,1
Potpore pojedinačnim projektima	6	2	33,3
Ukupno:	1.749	84	4,8

Izvor: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti

MINISTARSTVO MORA, TURIZMA, PROMETA I RAZVITKA

Zahtjevi za kreditiranje poduzetništva u turizmu ne prate se po spolu, što je suprotno odredbi članka 17. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03), te se ne prikazuju i ne komentiraju.

3.3.2. NEZAPOSLENOST - STANJE I KRETANJA

Od 1997. godine udio žena u ukupnoj nezaposlenosti povećava se iznad 50%, da bi 31. 12. 2006. godine bio 60,6%.

Tablica 5. prikazuje kretanje nezaposlenosti od 2002. do 2006. godine – prosječan broj:

Godina	Ukupno	Verižni indeks	Žene	Verižni indeks
2002.	389.741	102,5	212.987	104,7
2003.	329.799	84,6	189.721	89,1
2004.	309.875	93,9	180.847	95,3
2005.	308.738	99,6	180.796	99,9
2006	291.616	94,4	175.097	96,8

Izvor: Mjesečni statistički bilten HZZ 01/07.

U 2002. godini zabilježen je najveći broj nezaposlenih od 389.741 osobe, kad je udio žena u ukupnom broju nezaposlenih bio 54,6%. Nakon 2002. godine dolazi do stalnog pada broja nezaposlenih osoba, međutim taj pad nije proporcionalan padu nezaposlenosti žena. Naime, verižni indeks ukupnog broj nezaposlenih bio je 2003. godine 84,6 a verižni indeks broja nezaposlenih žena 89,1, da bi u 2004. godini ukupan bio 93,9, a kod žena 95,3 te u 2005. godini 99,6, a kod žena 99,9, i na kraju, u 2006. godini ukupno bio 94,4 a kod žena 96,8.

3.3.3. STRUKTURA NEZAPOSLENIH ŽENA PO DOBI I REGIJAMA

Što se dobne strukture nezaposlenih osoba tiče, stanje od 31. prosinca 2006. (Izvor: Mjesečni statistički bilten HZZ br. 12) identično je stanju iz prethodne godine i ukazuje da je najveći udio nezaposlenosti kod osoba od 20 do 24 godine starosti, a najmanji, ukoliko se isključe osobe starije od 60 godina, kod osoba u dobi od 15 do 19 godina.

U ovim pokazateljima, a i u pokazateljima koji se nalaze između navedenih krajnosti, krije se veliki broj žena – tablica broj 6.

Analiza po županijama ukazuje na sljedeće karakteristike:

Ukupno gledajući, najveći udio žena u broju nezaposlenih po županijama ima Primorsko-goranska županija (64,1%), dok je u Bjelovarsko-bilogorskoj najmanji udio žena u broju nezaposlenih (55,1%);

U grupi nezaposlenih od 20. do 24. godine, udio žena u ukupnom broju nezaposlenih najveći je u Krapinsko-zagorskoj (73,1 %), a najmanji u Ličko-senjskoj županiji (52,4%);

U grupi nezaposlenih od 25. do 29. godine, najveći udio žena u ukupnom broju nezaposlenih ima Krapinsko-zagorska županija (79,7%), a najmanji Dubrovačko-neretvanska županija (58,6%);

U grupi nezaposlenih od 45 do 49 godina, najviše žena u ukupnom broju nezaposlenih ima u Istarskoj županiji (72,6%), a najmanje u Bjelovarsko-bilogorskoj (53,5,0 %);

U grupi nezaposlenih od 50. do 54. godine uočava se da je najveći udio žena u ukupnom broju nezaposlenih također u Istarskoj županiji (76,1%), a najmanji u Bjelovarsko-bilogorskoj (52,0%).

Navedeni pokazatelji govore da se udio žena u ukupnom broju nezaposlenih u 2006. godini povećava u odnosu na 2005. godinu, kako ukupno tako i po svim dobnim skupinama osim skupine od 35 do 39 godina

Županija	Ukupno Žene%	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i više
Zagrebačka	12.870 62,9	925 59,1	1.819 67,9	1.444 72,4	1.114 74,0	1.023 72,1	1.159 67,5	1.454 68,7	2.185 66,7	1.450 28,7	297 7,6
Krapinsko-zagorska	5.480 60,7	455 65,6	774 73,1	513 79,7	363 69,7	357 67,7	466 59,0	708 65,0	1.104 62,7	606 19,6	134 7,4
Sisačko-moslavačka	17.050 58,1	928 51,0	2.173 58,0	1.899 65,1	1.699 70,4	1.809 66,6	2.023 63,6	2.124 59,3	2.305 56,9	1.676 35,5	414 18,3
Karlovačka	12.851 61,7	573 54,8	1.451 64,6	1.380 72,3	1.205 72,2	1.276 70,0	1.529 66,2	1.830 63,7	2.177 60,8	1.184 36,6	246 6,5
Varaždinska	8.800 57,5	631 55,4	1.319 62,2	1.001 68,7	681 63,0	625 63,3	808 55,3	1.154 65,5	1.511 61,6	857 27,2	213 5,2
Koprivničko-križevačka	7.417 57,7	612 48,3	1.258 63,9	947 63,7	745 67,2	653 65,1	654 60,5	870 60,2	979 59,4	592 24,0	107 6,5
Bjelovarsko-bilogorska	11.886 55,1	942 54,7	1.975 62,6	1.491 63,0	1.180 64,6	1.162 60,3	1.221 57,2	1.345 53,5	1.371 52,0	934 25,4	265 9,4
Primorsko-goranska	16.899 64,1	780 48,6	2.106 60,5	2.236 66,6	1.626 69,4	1.526 70,6	1.581 73,1	2.024 72,1	2.860 71,3	1.824 42,2	336 17,8
Ličko-senjska	3.832 56,2	219 46,6	490 52,4	465 67,5	361 67,6	391 68,5	435 62,5	496 54,0	561 55,6	322 34,5	92 8,7
Virovitičko-podavska	9.421 58,2	637 56,8	1.550 63,7	1.310 63,8	986 70,2	923 66,3	1.048 57,6	1.056 54,9	1.061 52,8	688 30,6	162 21,0
Požeško-slavonska	5.477 59,1	436 52,0	993 67,1	753 70,0	536 63,1	482 61,8	513 58,5	569 54,8	741 58,7	364 28,8	90 7,7
Brodsko-posavska	15.311 62,5	1.103 57,9	2.209 65,6	1.958 74,0	1.686 74,4	1.635 68,8	1.708 66,1	1.791 61,1	1.756 57,6	1.065 34,6	400 15,0
Zadarska	11.898 62,0	590 51,8	1.252 59,2	1.346 68,9	1.236 73,5	1.341 73,4	1.417 68,4	1.465 63,7	1.770 62,7	1.202 39,0	279 11,8
Osječko-baranjska	29.767 60,7	1.907 54,2	4.676 62,1	4.009 67,8	3.057 71,2	3.041 70,0	3.113 65,9	3.270 61,0	3.765 59,1	2.342 33,2	587 10,6
Šibensko-kninska	9.122 57,9	404 47,5	1.074 55,5	1.068 59,6	940 65,2	1.137 67,6	1.183 64,5	1.240 58,2	1.328 57,5	632 35,6	116 7,7
Vukovarsko-srijemska	18.280 57,5	1.181 53,2	2.870 57,0	2.350 64,4	2.167 64,9	2.034 64,3	2.026 59,5	1.979 57,9	2.071 57,4	1.258 36,4	344 7,3
Splitsko-dalmatinska	38.836 62,6	2.109 49,3	5.228 56,8	5.356 64,3	4.736 68,1	4.778 71,3	4.635 70,4	4.382 66,6	4.476 64,7	2.597 40,9	539 19,1
Istarska	7.232 65,5	345 50,1	896 62,8	867 68,8	638 73,6	636 74,5	679 69,4	953 72,6	1.380 76,1	724 31,5	114 16,6
Dubrovačko-neretvanska	8.400 60,5	344 46,8	1.085 55,5	1.192 58,6	928 65,6	860 71,2	918 67,9	1.017 66,1	1.218 68,0	676 37,3	162 11,9
Međimurska	6.563 63,8	676 59,6	1.113 67,7	883 69,4	643 67,6	494 69,4	564 65,4	743 70,1	899 69,3	430 28,4	118 4,2

Grad Zagreb	35.761 60,4	1.820 56,0	5.023 62,3	4.949 66,2	3.126 66,8	2.804 69,2	3.276 64,1	3.951 65,0	5.764 65,8	3.974 36,8	1.074 20,1
Ukupno	293153	17617	41334	37417	29653	28987	30956	34421	41282	25397	6089
Žene	177649	9463	25394	24963	20454	19946	20182	21771	25855	8797	824
%	60,5	53,7	61,4	66,7	68,9	68,8	65,2	63,2	62,6	34,6	13,5

Tablica 6. prikazuje nezaposlene osobe prema dobi i po županijama u Republici Hrvatskoj (stanje krajem 12/2006.)

Izvor: Mjesečni statistički bilten HZZO 12/06.

ZAKLJUČAK

Kako bi se potaknuli procesi smanjivanja nezaposlenosti, Vlada je predložila posebne programe poticanja zapošljavanja – preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i pojedinih ministarstava, te putem posebnih mjera za poticanje zapošljavanja ciljanih skupina nezaposlenih osoba. Najviše je žena zaposleno sa srednjim obrazovanjem, a potom slijede akademski obrazovane žene, što je jednako kao u prethodno promatranoj 2005. godini. Kad se promatraju zaposleni s evidencije Zavoda prema mjestu i vrsti rada, onda su se žene najviše zapošljavale u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Gradu Zagrebu i Primorsko-goranskoj županiji (u 2005. godini redoslijed je bio Grad Zagreb, Splitsko-dalmatinska županija i Osječko-baranjska županija). Programi poticanja zapošljavanja koje je provodilo Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva ukazuju na lagani uzlazni trend udjela žena u ukupno odobrenim poticajima, dok je kod Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti za očekivati relativno mali udio žena u odobrenim subvencijama-poticajima s obzirom na relativno mali broj žena u ukupnoj braniteljskoj populaciji. Kako je od 2006. godine na snazi Godišnji plan za poticanje zapošljavanja koji u odnosu na prethodni plan iz 2005. godine ima drukčije mjere i različite nositelje, a u nekim resorima se podaci ne prate po spolu, nije moguće dati komparaciju učinaka zapošljavanja u 2006. godini s prethodnim godinama.

Budući da se pri sufinanciranju zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba ne iskazuju posebno podaci o zapošljavanju samohranih roditelja malodobne djece, na temelju podatka da je od ukupno zaposlenih 268 bilo samo 36 žena dade se naslutiti da je među istima izuzetno mali broj samohranih majki malodobne djece.

Pravobraniteljica predlaže:

- 1. Uvođenje ciljanih programa za samohrane majke kojima prijete veća opasnost, ne samo od nezaposlenosti, nego i od socijalne isključenosti.**
- 2. Pojačano subvencioniranje zapošljavanja žena starijih od 45 i više godina koje su tijekom tranzicijskih procesa ostale bez posla kao tehnološki višak i smatraju se najteže zaposlivom skupinom.**

3.4. ANALIZA SPOLNE ZASTUPLJENOSTI ZAPOSLENIKA/CA U MINISTARSTVIMA REPUBLIKE HRVATSKE PREMA STRUČNOJ SPREMI I VRSTI ZAPOSLENJA

Uvjeti za raspored na radna mjesta i plaće službenika/ca i namještenika/ca u tijelima državne uprave propisani su Zakonom o državnim službenicima (NN 92/05 – stupio na snagu 1. siječnja 2006.). Vlada Republike Hrvatske imala je obvezu prema točki 6. stavak 1. članak 145. tog Zakona donijeti uredbu kojom se detaljno razrađuju radna mjesta unutar svake kategorije, ali ta uredba do danas nije donesena. Stoga se analiza radnih mjesta u odnosu na uvjet stručne spreme može izvršiti isključivo prema radnim mjestima službenika/ca i namještenika/ca koja su utvrđena Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (NN 27/03 – prestao važiti 1. siječnja 2005.), jer državni službenici/e zbog nedostatka navedenog podzakonskog akta nisu u međuvremenu prevedeni s radnih mjesta kako je propisivao taj zakon, na radna mjesta sukladno odredbi stavka 3. članka 74. Zakona o državnim službenicima (NN 92/05).

Prema članku 63. i 64. Zakona o državnim službenicima i namještenicima (NN 27/03), ovisno o stručnoj spremi kao općem uvjetu za raspored na radna mjesta, utvrđena su radna mjesta službenika:

- radna mjesta I. vrste, za koja je opći uvjet visoka stručna sprema,
- radna mjesta II. vrste, za koja je opći uvjet viša stručna sprema,
- radna mjesta III. vrste, za koja je opći uvjet srednja stručna sprema.

Ovisno o stručnoj spremi kao općem uvjetu za raspored na radna mjesta, utvrđuju se radna mjesta namještenika:

- radna mjesta III. vrste, za koja je opći uvjet srednja stručna sprema,
- radna mjesta IV. vrste, za koja je opći uvjet niža stručna sprema ili osnovna škola.

Prema stavku 4. članka 109. istog Zakona, za utvrđivanje vrijednosti koeficijenata složenosti poslova radnih mjesta, utvrđeni su rasponi koeficijenata u kojima se mogu kretati vrijednosti koeficijenata poslova radnih mjesta u pojedinima vrstama, i to za:

- radna mjesta I. vrste   od 1,05 do 3,50
- radna mjesta II. vrste   od 0,90 do 1,20
- radna mjesta III. vrste   od 0,65 do 1,
- radna mjesta IV. vrste   od 0,50 do 0,75.

Uredbom o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u državnoj službi (NN 37/01) propisani su pobliže nazivi radnih mjesta i odgovarajući koeficijenti za službenike/ce i namještenike/ce u tijelima državne uprave.

Ocjenjujući plaće službenika/ca i namještenika/ca u tijelima državne uprave, bez detaljnije analize moglo bi se zaključiti da nema razlike u plaćama službenika i namještenika s obzirom na spol, jer su za svaki posao u tijelima državne uprave utvrđeni koeficijenti složenosti koji su identični za sve službenike i namještenike.

Međutim, za davanje kvalitetnog suda na ovu temu potrebno je obaviti analizu zastupljenosti spolova u ukupnoj zaposlenosti u pojedinom tijelu uprave, te njihovoj raspoređenosti po pojedinim položajima, poslovima i zadacima. Upravo poradi potonjeg, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prikupila je i obradila tijekom 2006. godine podatke za sva ministarstva o ukupnom broju službenika i namještenika, njihovom rasporedu na pojedina radna mjesta i položaje, po spolu.

Prikupljeni podaci obuhvaćaju sve službenike i namještenike u ministarstvima kojima se sredstva za plaću osiguravaju u državnom proračunu, s opisom poslova kako je regulirano spomenutom Uredbom, te opisom specifičnih poslova karakterističnih za pojedina ministarstva.

Osim davanja ocijene postojećeg stanja, svrha istraživanja je bila ukazati na eventualne razlike i anomalije, koje bi se trebale ispraviti u budućem razdoblju i to de lege ferenda - prilikom donošenja propisa iz stavka 6. članka 74. Zakona o državnim službenicima (NN 92/05), tj. Uredbe o detaljnoj razradi radnih mjesta unutar svake kategorije klasifikacije radnih mjesta, koju je obvezna donijeti Vlada RH.

Slijedeće tablice prikazuju analizirane podatke po ministarstvima:

Tablica 7. MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	25	75
Ukupno zaposleni I. vrste	27	73
Ukupno zaposleni II. vrste	17	83
Ukupno zaposleni III. vrste	22	78
Ukupno zaposleni IV. vrste	90	10
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	14	86
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	12	88
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	0	0

Tablica 8. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	74	26
Ukupno zaposleni I. vrste	71	29
Ukupno zaposleni II. vrste	82	18
Ukupno zaposleni III. vrste	77	23

Ukupno zaposleni IV. vrste	80	20
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji		
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	100	0
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	100	0

Tablica 9. MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	75	25
Ukupno zaposleni I. vrste	71	29
Ukupno zaposleni II. vrste	72	28
Ukupno zaposleni III. vrste	92	18
Ukupno zaposleni IV. vrste	0	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	74	26
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	40	60
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	66	34

Tablica 10. MINISTARSTVO OKOLIŠA, PROSTORNOG UREĐENJE I GRADITELJSTVA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	65	35
Ukupno zaposleni I. vrste	62	38
Ukupno zaposleni II. vrste	73	27
Ukupno zaposleni III. vrste	79	21
Ukupno zaposleni IV. vrste	100	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	54	46
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	100	0
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	0	0

Tablica 11. MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA I EUROPSKIH INTEGRACIJA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	60	40
Ukupno zaposleni I. vrste	62	38
Ukupno zaposleni II. vrste	59	41
Ukupno zaposleni III. vrste	54	46
Ukupno zaposleni IV. vrste	100	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	58	42
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	14	86
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	100	0

Tablica 12. Podaci o zaposlenicima u veleposlanstvima i konzulatima Republike Hrvatske

Naziv	Žene %	Muškarci %
Veleposlanik/ica u MVP	28	72
Opunomoćeni/a ministar/ministrice	28	72
Ministar/ministrice savjetnik/ca	36	64
Diplomatski/a savjetnik/ca	67	33
Prvi/a tajnik/ca	69	31
Drugi/a tajnik/ca	68	32
Treći/a tajnik/ca	57	43
Attache/ica	52	48

Tablica 13. MINISTARSTVO TURIZMA, PROMETA I RAZVITKA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	47	53
Ukupno zaposleni I. vrste	46	54
Ukupno zaposleni II. vrste	22	78
Ukupno zaposleni III. vrste	56	44
Ukupno zaposleni IV. vrste	90	10
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	48	52
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji		
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	0	100

Tablica 14. MINISTARSTVO PRAVOSUĐA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	49	51
Ukupno zaposleni I. vrste	70	30
Ukupno zaposleni II. vrste	85	15
Ukupno zaposleni III. vrste	36	64
Ukupno zaposleni IV. vrste	100	0
Vježbenici	59	31
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	70	30
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	75	25
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	100	0

Tablica 15. MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODNOG GOSPODARSTVA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	52	48
Ukupno zaposleni I. vrste	49	51
Ukupno zaposleni II. vrste	88	12
Ukupno zaposleni III. vrste	83	17
Ukupno zaposleni IV. vrste	0	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	50	50
Ukupno zaposleni II. vrste – položaji	0	0
Ukupno zaposleni III. vrste – položaji	71	29

Tablica 16. MINISTARSTVO OBRANE

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	17	83

Tablica 17. MINISTARSTVO OBITELJI, BRANITELJA I MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	79	21
Ukupno zaposleni I. vrste	75	25
Ukupno zaposleni II. vrste	50	50
Ukupno zaposleni III. vrste	87	13
Ukupno zaposleni IV. vrste	100	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	77	23
Ukupno zaposleni II. Vrste – položaji	0	100
Ukupno zaposleni III. Vrste – položaji	77	23

Tablica 18. MINISTARSTVO KULTURE

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	71	29
Ukupno zaposleni I. vrste	68	32
Ukupno zaposleni II. vrste	75	25
Ukupno zaposleni III. vrste	71	29
Ukupno zaposleni IV. vrste	100	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	81	19
Ukupno zaposleni II. Vrste – položaji	75	25
Ukupno zaposleni III. Vrste – položaji	100	0

Tablica 19. MINISTARSTVO GOSPODARSTVA, RADA I PODUZETNIŠTVA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	71	29
Ukupno zaposleni I. vrste	68	32
Ukupno zaposleni II. vrste	93	7
Ukupno zaposleni III. vrste	75	25
Ukupno zaposleni IV. vrste	0	0
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	93	7
Ukupno zaposleni II. Vrste – položaji	0	0
Ukupno zaposleni III. Vrste – položaji	0	100

Tablica 20. MINISTARSTVO FINACIJA

ZAPOSLENICI/E	Žene %	Muškarci %
Ukupno zaposleni	56	44
Ukupno zaposleni I. vrste	62	38
Ukupno zaposleni II. vrste	54	46
Ukupno zaposleni III. vrste	52	48
Ukupno zaposleni IV. vrste	78	22
Vježbenici	69	31
Ukupno zaposleni I. vrste – položaji	54	46
Ukupno zaposleni II. Vrste – položaji	18	82
Ukupno zaposleni III. Vrste – položaji	17	83

Analizirani podaci ukazuju sljedeće:

Ukupno gledajući **sve zaposlene**, u ministarstvima je zaposleno puno više muškaraca nego žena, i to ponajprije zbog velikog broja zaposlenih muškaraca u dva „tipično muška“ ministarstva – Ministarstvu obrane i Ministarstvu unutarnjih poslova – ali ako se iz ukupnog broja zaposlenika izuzmu dva spomenuta ministarstva, onda su žene znatno zastupljenije i omjer je 58% prema 42%;

U 9 ministarstava **pretežit broj zaposlenih su žene**, a u 4 ministarstva muškarci;

Od 9 ministarstava u kojima je pretežit broj žena, u njih 7 žene su znatno zastupljenije od prosječnog broja žena i muškaraca u Hrvatskoj (od 60% do 79%), a u dva ministarstva su blizu tom prosjeku (od 52% do 56%);

Ako se iz promatranja kao specifično izuzme Ministarstvo obrane, onda se može zaključiti da su žene zastupljenije u 9 ministarstava, ali su u 7 od spomenutih 9 **manje zastupljene na položajima I. vrste zvanja**, dok je u 5 ministarstava obrnuta situacija;

Ukupno gledajući **sve zaposlene na položajima I. vrste zvanja**, a što se smatra najbolje plaćenim poslovima unutar državne uprave (izuzevši dužnosničke plaće) bez Ministarstva obrane, proizlazi

da su žene zastupljene s 39%, a muškarci sa 61%, a ako se iz promatranja izuzme i Ministarstvo unutarnjih poslova, onda je omjer 58% prema 42% u korist žena, što upravo odgovara ukupnom omjeru broja zaposlenih po spolu bez dva spomenuta ministarstva (alineja 1);

Ukupno gledajući **sve zaposlene na položajima II. vrste zvanja (najbolje plaćeni poslovi unutar II. vrste zvanja)**, bez Ministarstva obrane, zaključuje se da su žene zastupljene sa 16% a muškarci s 84%, a ako se iz promatranja kao i u prethodnom zaključku (alineji) izuzme i Ministarstvo unutarnjih poslova, onda je omjer 23% prema 77%, što je znatno ispod proporcija za ukupan broj zaposlenika;

Ako na isti način kao i u prethodne dvije alineje promatramo zaposlenike **na položajima III. vrste zvanja (takoder najbolje plaćeni poslovi unutar III. vrste zvanja)**, uočava se da su žene zastupljene s 35%, a muškarci sa 65%, isključujući i Ministarstvo unutarnjih poslova;

Gledajući zaposlene po spolu i vrstama, ali isključujući dva „tipično muška“ ministarstva, daje se zaključiti da su **u ukupno zaposlenima I. vrste zvanja**, uključujući i zaposlenike na položajima, žene zastupljene sa 61%, a muškarci s 41%. Isti podatak **za ukupno zaposlene II. vrste zvanja** je 53% prema 47% u korist žena, a kod **zaposlenika III. vrste zvanja** 55% prema 45%, također u korist žena, dok je **kod zaposlenika IV. vrste zvanja** situacija znatno više u korist žena i iznosi 85% prema 15%;

Kada je u **pitanju Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija**, kao poseban podatak ističe se izrazito visok postotak muškaraca u odnosu na žene u dijelu koji se odnosi na imenovane osobe u rangu veleposlanika/ce, opunomoćenika/ce ministra/ministrice i ministra/ministrice savjetnika/ce što je veći „rang“ u odnosu na diplomatskog/u savjetnika/cu, prvog/u tajnika/cu, drugog/u tajnika/cu, trećeg/u tajnika/cu i attachea/icu, u kojima je pretežit broj žena.

ZAKLJUČNO:

Izuzmemo li dva „tipično muška“ ministarstva – Ministarstvo obrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova, može se zaključiti da je zastupljenost žena u državnim ministarstvima po ukupnom broju zadovoljavajuća. No, osim činjenice da uopće postoje dva ministarstva koja su po sastavu zaposlenika/ca unaprijed određena kao „tipično muška“, zabrinjavaju i činjenice da je kod zaposlenika IV. vrste zvanja, dakle na poslovima s najnižom stručnom spremom, broj žena daleko

veći u odnosu na broj muškaraca (85% prema 15%), te da su u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija poslovi I. vrste znanja ženama gotovo nedostupni.

3.5. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJU RADA I ZAPOSŁJAVANJA – OGLASI

U svrhu praćenja provođenja odredbe članka 13. stavak 2. ZORS-a, koji propisuje da „prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola“, pravobraniteljica je tijekom 2006. godine analizirala oglase za zapošljavanje u dnevnom (nacionalnom i regionalnom) tisku, te u službenom listu „Narodne novine“.

Analizom oglasa za zapošljavanje pravobraniteljica je utvrdila da u 667 objavljena oglasa potrebe za zapošljavanjem radnika/ca nije jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola kako je propisano člankom 13. stavak 2. ZORS-a, te je navedenim oglašivačima uputila ukupno 667 upozorenja o kršenju ZORS-a. Upućena upozorenja, za potrebe ovog Izvješća, razvrstali smo u tri skupine:

- a) 142 upozorenja tijelima državne vlasti, pravnim osobama s javnim ovlastima i pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države;
- b) 320 upozorenja tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnim osobama u njihovom pretežitom vlasništvu;
- c) 205 upozorenja drugim pravnim i fizičkim osobama.

U svrhu praćenja primjene ZORS-a u segmentu diskriminacije na području rada i zapošljavanja, a prema stavku 2. čl. 13 ZORS-a, pravobraniteljica je provela i dvije analize oglašavanja potreba za zapošljavanjem u natjecajima objavljenima u javnim glasilima.

U razdoblju od 1. do 30. rujna 2006. godine (dalje: Analiza 1.) pravobraniteljica je pratila i analizirala natjecaje za zapošljavanje u dnevnom tisku „Vjesnik“, „Večernji list“ i „Jutarnji list“, a u razdoblju od 1. do 31. prosinca 2006. godine (dalje: Analiza 2.) natjecaje za zapošljavanje u dnevničkim listovima: „Slobodna Dalmacija“, „Novi list“, „Glas Istre“, „Glas Slavonije“, te u Službenom listu RH „Narodne novine“ (br. 131 od 4. prosinca 2006., 132 od 6. prosinca 2006., 133 od 11. prosinca 2006., 135 od 13. prosinca 2006., 136 od 18. prosinca 2006., 138 od 20. prosinca 2006., 139 od 22. prosinca 2006., 141 od 27. prosinca 2006., 143 od 29. prosinca 2006.)

U priloženim analizama oglašivači su grupirani u više od tri naprijed navedene skupine, budući da je to zahtijevala metodologija korištena u mjesečnim analizama.

3.5.1. ANALIZA 1. - OGLAŠAVANJA POTREBA ZA ZAPOŠLJAVANJEM U NATJEČAJIMA OBJAVLJENA U JAVNIM GLASILIMA ZA RAZDOBLJE 1. – 30. RUJNA 2006.

U razdoblju od 1. do 30. rujna 2006. praćeni su natječaji za zapošljavanje u dnevnom tisku – Vjesnik, Večernji list i Jutarnji list – u svrhu provjere primjene odredbi članka 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova koji propisuje da „prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola“.

Metodologija

Pregledom navedenog dnevnog tiska izdvojili smo sve natječaje za zapošljavanje od 1. do 30. rujna 2006. Oglase smo podijelili na one u kojima nije jasno istaknuto da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, one koji su u potpunosti u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova te one koji ne spadaju niti u jednu od te dvije kategorije jer samo djelomično primjenjuju članak 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova. Oglašivače smo grupirali u skupine:

- o poduzeća (dionička društva, društva s djelomičnom odgovornošću, banke);
- o obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, strukovne škole, glazbene škole, centre za obrazovanje, dječji vrtići);
- o obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti);
- o državna tijela i institucije (ministarstva, agencije, zavodi, instituti, gradovi, turističke zajednice, nacionalni parkovi);
- o zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)
- o ostalo (obrtnici, odvjetnici, sindikati, kazališta)

Postotke smo zaokružili na cijele brojeve.

Iz ukupnog broja pravilnih i nepravilnih natječaja za zapošljavanje izdvojili smo i opisali one koji su zbunjujući, one koji su na stranom jeziku te one za koje smo smatrali da ih je potrebno istaknuti zbog specifičnog načina oglašavanja.

Natječaji u brojkama

Ukupan broj natječaja za zapošljavanje u razdoblju od 1. do 30. rujna 2006. u navedenom tisku bio je: 391.

1. U 234 natječaja nije bilo jasno istaknuto da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.
2. 157 natječaja primijenilo je odredbu o jasnom isticanju da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

U 234 natječaja nije poštivana odredba članka 13 stavka 2. Zakona o ravnopravnosti spolova jer oglašivači nisu jasno istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola. 234 natječaja za zapošljavanje koji nisu poštivali odredbu članka 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova podijelili smo po grupama oglašivača:

Tablica 21.

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	133	57 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, glazbene škole, dječji vrtići)	48	20 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	27	11 %
Državna tijela i institucije (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo)	12	5 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	11	5 %
Ostalo (obrtnici, odvjetnici, sindikati, kazališta)	3	2 %
Ukupno	234	100 %

157 natječaja za zapošljavanje koji su u skladu sa člankom 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova jasno istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola također smo podijelili po grupama oglašivača:

Tablica 22.

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	110	70 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, glazbene škole, dječji vrtići)	28	18 %
Državna tijela i institucije (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo)	15	10 %
Ostalo (obrtnici, odvjetnici, sindikati, kazališta)	2	1 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	1	0,5 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	1	0,5 %
Ukupno	157	100 %

Analiza:

- 82 oglasa pored naziva oglašenog radnog mjesta istaknuto je m/ž;
- 52 oglasa se navodi ženski i muški rod zanimanja npr. učitelj/ica, ili kandidat/kandidatkinja ili izvršitelj/izvršiteljica;
- 23 oglasa naveden je tekst: „za oglašena radna mjesta mogu se javiti oba spola“.

Poduzeća (dd., d.o.o., banke) preferiraju oznaku m/ž – 75, obrazovne ustanove muški i ženski rod imenice (učitelj/ica) /18/, a državna tijela u tekstu navode rečenicu da se za oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola /9/.

Usporedba po grupama

Usporedbom grupa oglašivača iz tablice jedan i dva vidljivo je da je još uvijek veći broj oglasa koji nisu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova (234 prema 157). Poduzeća i banke u sličnom postotku poštuju i ne poštuju članak 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti. Kod obrazovnih ustanova I. grupe ima dvostruko više oglasa koji ne ističu da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola od onih u kojima je to na neki način obznanjeno. Visoka učilišta, sveučilišta i fakulteti, kao i bolnice, klinike i domovi zdravlja nažalost još uvijek ne navode u oglasima da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola, a državna tijela i institucije u gotovo jednakom postotku imaju zakonski ispravne i neispravne oglase.

Tablica 23. prikazuje postotke u kojima su pojedine grupe oglašivača poštivale tj. kršile članak 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova

Grupe oglašivača	Ukupan broj natječaja	Kršili Zakon (Tablica 1)	U skladu sa Zakonom (Tablica 2)
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	243	55 %	45 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne, srednje škole, centri za odgoj, glazbene škole, dječji vrtići)	76	63 %	37 %
Državna tijela i institucije (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nac. parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo)	27	44 %	56 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti)	28	96 %	4 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	12	92 %	8 %
Ostalo (obrtnici, odvjetnici, sindikati, kazališta)	5	60 %	40%
Ukupno	391		

Zaključak

Još je uvijek gotovo dvostruko više natječaja za zapošljavanje koji nisu u skladu s člankom 13. stavkom 2. Zakona o ravnopravnosti spolova od onih koji jesu;

42 % oglašivača koji ne poštuju navedeni članak Zakona o ravnopravnosti spolova su sve obrazovne ustanove, državna tijela i institucije, te zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike i domovi zdravlja);

Uz rijetke iznimke oglašivači i dalje čine podjelu na „ženska“ i „muška zanimanja“ pa se tajnički i administrativni poslovi, kao i poslovi čišćenja, percipiraju kao ženska zanimanja, a pomorci, dirigenti, zaštitari, inženjeri i radnici u građevinarstvu kao muška;

Zanimanja vezana uz bankovno poslovanje, zastupstva, trgovinu, prodaju, marketing i sl. sve češće se oglašavaju kao otvorena za osobe oba spola bez obzira o kojoj razini na hijerarhijskoj ljestvici

zanimanja se radilo (prodavači/prodavačice, voditelji/ce računovodstva, osobni bankari/ce, voditelji/ce odjela, koordinatori/ca back-office poslova za vrijednosne papire i sl.);

Niti u jednom oglasu raspisanom za imenovanje ravnatelja bilo kojeg profila nije navedeno da se na njega mogu javiti osobe oba spola;

3.5.2. Prilog 2. - ANALIZA OGLAŠAVANJA POTREBA ZA ZAPOŠLJAVANJEM U NATJEČAJIMA OBJAVLJENIMA U JAVNIM GLASILIMA za razdoblje 1. – 31. prosinca 2006.

U razdoblju od 1. do 31. prosinca 2006. praćeni su natječaji za zapošljavanje u dnevnim listovima: „Slobodna Dalmacija“, „Novi list“, „Glas Istre“, „Glas Slavonije“, te u Službenom listu RH „Narodne novine“ (br. 131 od 4. prosinca 2006., 132 od 6. prosinca 2006., 133 od 11. prosinca 2006., 135 od 13. prosinca 2006., 136 od 18. prosinca 2006., 138 od 20. prosinca 2006., 139 od 22. prosinca 2006., 141 od 27. prosinca 2006., 143 od 29. prosinca 2006.) u svrhu provjere primjene odredbi članka 13. stavka 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (u daljem tekstu: ZORS) koji propisuje da "prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem radnika u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola".

Metodologija

Pregledom navedenog dnevnog tiska i „Narodnih novina“ izdvojili smo sve natječaje za zapošljavanje objavljene od 1. do 31. prosinca 2006. godine. Oglase smo podijelili na one u kojima nije jasno istaknuto da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola i na one koji su u potpunosti bili u skladu sa ZORS-om. Sve oglašivače grupirali smo u skupine:

poduzeća (dionička društva, društva s djelomičnom odgovornošću, banke);

obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići, gimnazije);

obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije);

državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb);

zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)

ostalo (obrtnici, kazališta, udruge)

Postotke smo zaokružili na cijele brojeve.

U Tablici 1 prikazali smo koliko svaka od skupina brojčano i u postotku ima natječaja koji nisu poštivali odredbu ZORS-a o oglašavanju radnih mjesta. U Tablici 2 prikazali smo koliko svaka od skupina brojčano i u postotku ima natječaja koji su u skladu sa ZORS-om, a u Tablici 3 prikazali smo koliko je svaka od skupina kršila odnosno poštivala odredbu članka 13. stavak 2. ZORS-a u ukupnom broju oglasa koje je određena skupina objavila, a u Tablici 4 prikazali smo usporedbu postotaka rezultata istraživanja provedenog u rujnu 2006. na oglasima u dnevnim novinama „Večernji list“, „Jutarnji list“ i „Vjesnik“ i istraživanja iz prosinca 2006.

Natječaji u brojkama

Ukupan broj natječaja za zapošljavanje u razdoblju od 1. do 31. prosinca 2006. u navedenom tisku bio je: 465.

Od tog broja:

- u 309 natječaja (208 iz dnevnog tiska i 101 iz „Narodnih novina“) nije bilo jasno istaknuto da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

156 natječaja (60 u dnevnom tisku i 96 u „Narodnim novinama“) primijenilo je odredbu o jasnom isticanju da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

Tijekom prosinca 2006. Ured Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova uputio je poštom 303 upozorenja oglašivačima da raspisani natječaji za zapošljavanje objavljeni u navedenom tisku nisu bili u skladu s odredbom članka 13. stavak 2. ZORS-a. Oglašivačima 6 natječaja, koji nisu poštivali odredbu navedenog članka Zakona, nije upućeno upozorenje poštom jer se u oglasima navodila samo e-mail adresa ili telefonski broj, ali smo ih za potrebe ovog istraživanja pribrojili u ukupan broj nepravilno oglašanih natječaja.

309 natječaja za zapošljavanje koji nisu poštivali odredbu članka 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova podijeljeni po grupama oglašivača:

Tablica 24: Natječaji koji nisu poštivali odredbu ZORS-a o oglašavanju radnih mjesta

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	108	35 %
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb)	76	24 %
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	64	21 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	49	16 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	6	2%
Ostalo (obrtnici, kazališta, udruge)	6	2 %
Ukupno	309	100%

Od ukupnog broja svih oglašivača natječaja za posao koji nisu poštivali odredbu ZORS-a, skupina koja najviše krši odredbu ZORS-a vezanu za oglase za zapošljavanje obuhvaća obrazovne ustanove I. skupine poput osnovnih i srednjih škola, strukovnih škola, gimnazija, dječjih vrtića (35%). Odmah iza njih je skupina državnih tijela i institucija i lokalne (regionalne) uprave i samouprave (24%).

156 natječaja za zapošljavanje koji su bili u skladu sa člankom 13. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova i jasno istaknuli da se na oglašena radna mjesta mogu javiti osobe oba spola:

Tablica 25: Natječaji u skladu sa ZORS-om

Grupa	Broj oglasa	Postotak
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb)	76	49 %
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	39	25 %
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	21	13 %
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	19	12 %
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	1	1 %
Ostalo (obrtnici, kazališta, udruge)	0	0 %
Ukupno	156	100%

Način isticanja da se na oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola razlikuje se:

u 23 oglasa pored naziva oglašenog radnog mjesta istaknuto je m/ž;

u 65 oglasa se navodi ženski i muški rod zanimanja, npr. učitelj/ica, ili kandidat/kandidatkinja ili izvršitelj/izvršiteljica;

u 67 oglasa stoji tekst: Za oglašena radna mjesta mogu se javiti oba spola.;

a u 1 oglasu visokoškolske ustanove iz Zagreba objavljen je tekst: Pojmovi koji se koriste u ovom natječaju koji imaju rodni značaj, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način muški i ženski rod.

Poduzeća (d.d., d.o.o., banke) najviše koriste oznaku m/ž – 12, obrazovne ustanove I. grupe muški i ženski rod imenice (npr. učitelj/ica) – 23, a državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava najviše koriste oznaku „oba spola“ – 43.

U navedenom razdoblju 8 ministarstava objavilo je ukupno 27 oglasa za zapošljavanje (18% ukupnog broja oglasa državnih tijela i institucija i lokalne /regionalne/ uprave i samouprave) od kojih samo 2 nisu bila u skladu sa ZRS-om.

U skupini „poduzeća, veliki trgovački lanci i strane banke s podružnicama u Hrvatskoj“ u gotovo 100% oglasa poštuje se odredba ZRS-a.

U Tablici 26. poredali smo grupe oglašivača prema ukupnom broju objavljenih oglasa za zapošljavanje i izračunali postotke u kojima su poštivali tj. kršili Članak 13. stavak 2. ZORS-a:

Tablica 26: Postoci kršenja, odnosno poštivanja odredbe članka 13. stavka 2. ZORS-a u ukupnom broju oglasa pojedine oglašivačke skupine

Grupe oglašivača	Ukupan broj Natječaja	Kršili Zakon (Tablica 1)	U skladu sa Zakonom (Tablica 2)
Državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, nacionalni parkovi, turističke zajednice, zavodi za javno zdravstvo, gradovi, županije, centri za socijalnu skrb)	152	50%	50%
Obrazovne ustanove I. grupe (osnovne i srednje škole, centri za odgoj, strukovne škole, glazbene škole, dječji vrtići)	147	73%	27%
Poduzeća (d.d., d.o.o., banke)	83	77%	23%
Obrazovne ustanove II. grupe (visoka učilišta, sveučilišta, fakulteti, akademije)	70	70%	30%
Zdravstvene ustanove (bolnice, poliklinike, domovi zdravlja)	7	86%	14%
Ostalo (obrtnici, kazališta, udruge)	6	100 %	0 %
Ukupno	465	66%	34 %

Prema Tablici 26. vidljivo je da su državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava u navedenom razdoblju objavile najveći broj oglasa (152) od kojih je 50% bilo u skladu sa ZORS-om, a 50% ne. Najveći postotak kršenja odredbe ZORS-a o oglašavanju natječaja za zapošljavanje odnosi se na poduzeća (dionička društva, banke, društva s ograničenom odgovornošću) – 77% i na obrazovne ustanove I. grupe – 73%, a sa 70% slijede ih i obrazovne ustanove II. grupe.

Zbrojimo li sve oglase obrazovnih ustanova I. (147) i II. grupe (70), dobivamo ukupan broj oglasa obrazovnih ustanova u RH od 217 oglasa, što iznosi oko 47 % ukupnog broja svih objavljenih oglasa. U ukupnom broju objavljenih natječaja za zapošljavanje obje grupe obrazovnih ustanova zajedno kršile su ZORS u 72% ili 157 oglasa.

Od ukupnog broja svih natječaja za zapošljavanje objavljenih u tiskovinama „Slobodna Dalmacija“, „Novi list“, „Glas Istre“ i „Glas Slavonije“ te Službenom listu „Narodne novine“ (465), u 309 oglasa tj. 66% nije poštivana odredba članka 13. stavak 2 ZORS-a. I nakon tri godine što je Zakon o ravnopravnosti na snazi, gotovo dvostruko više oglašanih natječaja za zapošljavanje nije u skladu sa ZRS-om (309 prema 156).

Zaključak

- još je uvijek gotovo dvostruko više natječaja za zapošljavanje koji nisu u skladu s člankom 13. stavkom 2. Zakona o ravnopravnosti spolova od onih koji jesu (66% naprama 34%);
- u ukupnom broju objavljenih natječaja za zapošljavanje (465) broj natječaja koji se odnosi na obje grupe obrazovnih ustanova iznosi 47 %; od ukupnog broja svih objavljenih oglasa ove dvije obrazovne grupe zajedno su kršile ZORS u postotku od čak 72%;
- u skupini „poduzeća, veliki trgovački lanci i strane banke s podružnicama u Hrvatskoj“ u gotovo 100% oglasa poštuju se odredbe ZORS-a.
- državna tijela i institucije i lokalna (regionalna) uprava i samouprava u jednakom postotku (50%) poštuju i krše ZORS;
- pozitivniji pomak, tj. veće poštivanje ZORS-a vezano za oglašavanje zapošljavanja, primijećeno je kod oglašivača zanimanja tradicionalno shvaćenih kao „muška“ nego kod zanimanja tradicionalno shvaćenih kao „ženska“ (oglašivači sve više uključuju u oglase za montere, zidare, elektrozavarivače, skladišne radnike itd. naznaku da se mogu javiti osobe oba spola, nego što to čine oglašivači koji traže poslovne tajnice ili spremačice)
- diskriminacija muškaraca i dalje je vidljiva u oglasima za poslovne tajnice, spremačice, maserke i kozmetičarke
- diskriminacija žena u zanimanjima na koja se tradicionalno gleda kao na „muška zanimanja“ sve je manja.

DIO ČETVRTI

U odnosu na 2005. god., broj pritužbi upućenih pravobraniteljici zbog nasilja u obitelji bilježi porast. U daleko najvećem broju podnositeljice pritužbe su žene, koje pretežito navode da su izložene nasilju u obitelji od strane muškaraca, odnosno sadašnjih ili bivših bračnih ili izvanbračnih partnera. U znatno manjem dijelu pritužbi podnositeljice pritužbi iznose da su izložene nasilju u obitelji od strane drugih članova obitelji (oca, očuha, majke, sestre i drugih članova obitelji).

Osim žena, kao podnositelji ovakvih pritužbi u ovom izvještajnom razdoblju pojavljuju se i muškarci. I muškarci u pritužbama iznose tvrdnje da ih nadležne institucije nisu zaštitile od nasilja u obitelji kojemu su izloženi od strane žena, odnosno sadašnjih ili bivših bračnih ili izvanbračnih partnerica. Karakteristično je da muškarci često u takvim pritužbama istovremeno ukazuju na neravnopravnost u roditeljskoj skrbi, u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi (susreti i druženje s maloljetnom djecom) i drugim slučajevima.

Temeljni razlog svih obraćanja pravobraniteljici, kako proizlazi iz pritužbi takve vrste, jest nepoduzimanje odgovarajućih mjera i radnji od strane policije i centara za socijalnu skrb kad se građani tim tijelima obrate za pomoć. Dakle, najveći broj pritužbi odnosi se na rad policije i/ili centara za socijalnu skrb. Osim toga, u pritužbama se izražava i nezadovoljstvo odlukama sudova, a za čije postupanje pravobraniteljica nije nadležna.

4.1. STATISTIČKI PODACI O NASILJU U OBITELJI

Kao ilustracija ukupnog porasta slučajeva nasilja u obitelji u 2006., a što se odrazilo i na povećan broj pritužbi upućenih pravobraniteljici zbog nasilja u obitelji, mogu poslužiti podaci Ravnateljstva policije - Uprave kriminalističke policije, po kojima je:

- policija u 2006. godini zaprimila 16.433 zahtjeva građana za pružanje policijske intervencije radi zaštite od nasilja u obitelji (za razliku od 2005. god., u kojoj je zaprimila 15.696 zahtjeva), a prema spolu oštećenih osoba zbog nasilja u obitelji 13.438 osoba (ili 64,04%) čine žene (maloljetne i punoljetne osobe ženskog spola).

Policija je u 2006. godini, po zaprimljenim prijavama zbog nasilja u obitelji, protiv 15.277 osoba podnijela zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog nasilničkog ponašanja u obitelji, a protiv 675 osoba je podnijela kaznenu prijavu zbog počinjenja 1985 kaznenih djela nasilničkog ponašanja u obitelji. Prigodom intervencije policije u takvim slučajevima, u policiju su privedene 6263 osobe (ili 40,99% od ukupnog broja), dok je u prostorijama redarstvenih vlasti, sukladno čl. 145. i 147. Zakona o prekršajima, zadržano 5979 osoba (ili 39,13%).

Promatrajući odnos počinitelj-nasilnik, najčešći počinitelji nasilja u obitelji, prema evidenciji policije, jesu:

- suprug nad suprugom - u 6019 slučajeva (ili 28,68%);
- otac nad djecom - u 4158 slučajeva (ili 19,81%);
- sin nad roditeljem - u 2865 slučajeva (ili 13,65%);
- izvanbračni suprug nad ženom - u 1184 slučajeva (ili 5,64 %);
- žena nad suprugom - u 1124 slučaja (ili 5,35%).

U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2006. godine povodom nasilja u obitelji policija je prekršajnim sudovima predložila izricanje 9888 zaštitnih mjera (ZM) i to:

- 4591 - ZM obveznog psihosocijalnog tretmana;
- 849 - ZM zabrane približavanja žrtvi nasilja;
- 285 - ZM zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju;
- 508 - ZM udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora;
- 34 - ZM osiguranja zaštite osobe izložene nasilju;
- 3262 - ZM obveznog liječenja od ovisnosti;
- 359 - ZM oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.

Od 9888 predloženih zaštitnih mjera policija je provela 339 zaštitnih mjera koje su joj sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u djelokrug rada, i to:

- 203 - ZM zabrane približavanja žrtvi nasilja;
- 45 - ZM zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju;
- 91 - ZM udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora.

Zaključno (4.1.)

Na temelju pritužbi koje su tijekom 2006. godine podnesene pravobraniteljici zbog nasilja u obitelji, a zahvaljujući tome što je važnost borbe protiv nasilja u obitelji, posebice nad ženama, prepoznata u Republici Hrvatskoj kao sastavni dio programa za promicanje jednakosti između muškaraca i žena, može se uočiti napredak u području zaštite od nasilja žena ili drugih žrtava nasilja u obitelji. Osobito se može uočiti daljnji napredak u postupanju policije, jer je uočeno da je policija pružila intervenciju na svaku dojavu o nasilju, da sve žurnije intervenira, te da općenito u najvećem broju slučajeva postupaju sukladno Protokolu. Nasuprot tome, kod centara za socijalnu

skrb nije uočen takav napredak. Osobito se to odnosi na njihovu obvezu žurnog i neodgodivog prijavljivanja policiji nasilja u obitelji, te na obvezu poduzimanja drugih aktivnosti usmjerenih prema pomoći žrtvi nasilja u okviru njihove nadležnosti.

Svoju analizu postupanja policije i centara za socijalnu skrb koja se odnosi na unapređenje zaštite žrtava nasilja u obitelji uključujući i prevenciju, pravobraniteljica temelji na pritužbama koje je zaprimila a bez generaliziranja njihovih ukupnih postupanja.

Budući da se 2005. godine počeo primjenjivati Protokol, a koji je iznimno važan dokument, pravobraniteljica je postupajući po pritužbama analizirala i kako se u praksi provodi Protokol.

I. Osnovni prigovori na rad policije uočeni od pravobraniteljice za ravnopravnost spolova:

- Na mjesto događaja (nasilja) upućuju se i pružaju policijsku intervenciju većinom policijski službenici (muškarci), što je suprotno intenciji Protokola.

Žene kao žrtve nasilja pritužuju se da policijski službenici - muškarci nisu dovoljno senzibilizirani za obiteljsko nasilje.

- Pri policijskim intervencijama uglavnom se prikupljaju obavijesti od strane policijskih službenika vezane samo za tu intervenciju ili događaj radi kojega je zatražena intervencija, a ne uzimaju se uvijek sve činjenice vezane za trajanje, učestalost, te povijest obiteljskog nasilja, čak i ako je u ranijim postupanjima utvrđeno nasilje u obitelji.

- Ako kod policijske intervencije nije uočeno fizičko nasilje ili tjelesne ozljede (najčešće se radi o nasilju koje nije fizičke naravi), a potencijalna žrtva nasilja i potencijalni počinitelj nasilja kontradiktorno iskazuju o nasilju u obitelji, policijski službenici u nekim slučajevima ne podnose prekršajne ili kaznene prijave.

- U nekim ponašanjima počinitelja nasilja policijski službenici ne prepoznaju uvijek nasilje u obitelji – najčešće u slučajevima kad se radi o uhođenju, uznemiravanju žrtve nasilja putem telefona, mobitela, ili kad se radi o protupravnoj izolaciji ili ograničavanju slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama, oštećenju ili uništenju imovine ili pokušaju da se to učini.

- Tijekom postupanja policijski službenici ne informiraju na primjeren i jasan način žrtvu nasilja o njezinim zakonskim pravima, posebno o mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupanju policija poduzeti protiv počinitelja nasilja, o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, o mogućnostima sklanjanja žrtve u odgovarajuće sklonište za žrtve obiteljskog nasilja ili Dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji.

- Počinitelji nasilja u obitelji, kad to zahtijevaju okolnosti, ne privode se u prostorije policije radi zadržavanja i radi privođenja prekršajnom/oj sucu/sutkinji, odnosno istražnom/oj sucu/sutkinji. Osobito se to može primijetiti u onim mjestima gdje nije osigurano dežurstvo prekršajnog/e suca/sutkinje ili gdje policijske postaje nemaju osigurani prostor za zadržavanje počinitelja nasilja do početka rada prekršajnog suda.

- I nadalje evidentno je da se policija rijetko odlučuje na kaznenu prijavu, ali je za očekivati da će se broj kaznenih prijava povećavati jer je došlo do drugačijeg definiranja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji

- Uz zahtjeve za pokretanje prekršajnog postupka, policijski službenici ne predlažu u dovoljnoj mjeri zaštitne mjere i mjere opreza.

- Kad policija podnese prekršajnom sudu zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, policija ne sudjeluje, u pravilu, u sudskom postupku, pa žrtva nasilja jedina svjedoči o nasilju u obitelji, a po primitku odluke prekršajnog suda, posebice u slučaju obustave postupka, policija nije ni u jednom od pravobraniteljice razmotrenom slučaju uložila žalbu na odluku prekršajnog suda.

Prema podacima Ravnateljstva policije - Uprave kriminalističke policije za 2006. godin, od strane redarstvenih vlasti podneseno je 98 žalbi na donesena rješenja suca.

Mišljenje je pravobraniteljice da su, unatoč brojnim policijskim intervencijama, žrtve nasilja često nezadovoljne rezultatima postupaka, jer niti su dovoljno obaviještene o poduzetim mjerama od strane policije, niti su obaviještene o ishodu sudskih postupaka. Njihova neinformiranost često proizlazi iz činjenice da zbog toga što nisu informirani o svojim pravima, ne koriste pravo da na osobni zahtjev, u skladu s Protokolom, dobiju informaciju o tijeku ili ishodu postupka.

II. Osnovni prigovori na rad centara za socijalnu skrb uočeni od pravobraniteljice za ravnopravnost spolova:

- O saznanju o nasilju ili dojavu o nasilju u obitelji stručni/e djelatnici/e centara za socijalnu skrb propuštaju izraditi službene bilješke s podacima o žrtvi, počinitelju te počinjenom nasilju i ne oformljavaju spis, ili ne dostavljaju pravobraniteljici službenu bilješku, izvješće ili zapisnik, iako pravobraniteljica izričito traži svu relevantnu dokumentaciju.

- Stručni/e djelatnici/e centara za socijalnu skrb, po saznanju ili zaprimanju dojave o nasilju u obitelji, još uvijek ne prijavljuju u dovoljnoj mjeri, u pisanom obliku, policiji ili državnom

odvjetništvu nasilje u obitelji. Naime, odmah po saznanju ili zaprimanju dojave o obiteljskom nasilju, žurno i bez odgode stručni/e djelatnici/e centra za socijalnu skrb dužni su izvršiti prijavu policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo, te dostaviti sve zaprimljene obavijesti o slučaju. Jednako tako o dojavi i saznanju o nasilju u obitelji ne izrađuju službenu bilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, počinitelju te počinjenom nasilju i ne oformljuju spis. Na izravno pitanje pravobraniteljice o saznanju o nasilju u obitelji najčešće se odgovara da nemaju ili nisu imali saznanje o nasilju u obitelji, iako iz dokumentacije proizlazi da su bili dobro upoznati s obiteljskom situacijom, pa i s nasiljem u obitelji, a nerijetko i s poviješću obiteljskog nasilja. U nekim slučajevima izostaje bilo kakav odgovor na pitanje, a u nekim slučajevima pravobraniteljici selektivno dostavljaju dokumentaciju iz koje proizlazi njihovo saznanje o nasilju u obitelji ili druge relevantne činjenice o njihovom postupanju.

- Stručni/e djelatnici/ce centara za socijalnu skrb po saznanju ili zaprimanju dojave o nasilju u obitelji propuštaju poduzeti u okviru svoje nadležnosti druge aktivnosti usmjerene prema pomoći žrtvi nasilja u obitelji. Za primijetiti je da stručni/e djelatnici/e centara za socijalnu skrb ne informiraju žrtvu nasilja o njezinim zakonskim pravima, posebice o mjerama i radnjama koje će u danjem postupanju centar za socijalnu skrb poduzeti, a koje su osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve odnosno sigurnosti djeteta, posebno vezano za smještaj žrtve i djeteta u sklonište ili dom za žrtve obiteljskog nasilja u suradnji s odgovarajućim nevladinim organizacijama. Često u kontaktiranju sa žrtvom nasilja u obitelji stručni/e djelatnici/e ne postupaju s osobitim senzibilitetom za problem obiteljskog nasilja, njegove uzroke i različite pojavne oblike. Osim toga, za primijetiti je da stručni/e djelatnici/ce ne daju savjete ili upute žrtvama nasilja kako da konkretno, kojim djelovanjima, djecu zaštite od nasilja, niti upućuju ili pomažu žrtvama nasilja kod potraživanja smještaja u skloništu za žene izložene nasilju.

Umjesto toga žrtvama nasilja upućuju općenita upozorenja, koja žrtve nasilja često shvaćaju kao opasnost – odnosno da neće moći živjeti s maloljetnom djecom ako se ne zaposle i ne napuste dotadašnji dom, dok se, s druge strane, počiniteljima nasilja ni na koji način ne sugerira da napuste zajedničku kuću ili stan.

Primjeri pojedinih upozorenja dostavljanih strankama posve su apsurdni jer nisu individualizirani i nemaju uporišta u stvarnoj, konkretnoj situaciji.

Naime, prema izričitoj odredbi članka 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, obitelj čine i osobe koje su živjele zajedno u obiteljskoj ili izvanbračnoj zajednici, ali obitelj isključivo u smislu tog zakona, da bi se kod primjene zakona utvrđivalo tko može biti počinitelj/ica ili oštećenik/ca.

Stoga i bivši bračni i izvanbračni partneri mogu biti počinitelji nasilja u obitelji, ali ako takva zajednica više ne postoji, a oni prijavljuju nasilje u obitelji, posve je neprimjereno od strane centara za socijalnu skrb napisati u upozorenju sljedeće: „Temeljem intervencije djelatnika Policijske postaje J. i uvida u vaše obiteljske prilike smatramo neophodnim uputiti Vam upozorenje radi uspostavljanja pozitivne obiteljske klime...“

Na to se pritužuju i same stranke koje se obraćaju pravobraniteljici, posebno ističući da su žrtve nasilja i da upozorenja trebaju biti upućena počiniteljima nasilja u obitelji a ne njima.

Uočeno je da se u nekim upozorenjima pišu adrese oba partnera u istom dopisu, čak iako je iz dopisa vidljivo da imaju različitu adresu stanovanja, pa da čak i ne stanuju u istom gradu.

Takva upozorenja pravobraniteljica smatra tipskima i ukalupljenima, krajnje birokratskima, obeshrabrujućima za žrtve nasilja.

- Nerijetko i prema žrtvama nasilja i prema počiniteljima nasilja centri za socijalnu skrb poduzimaju iste mjere i pokreću iste postupke (primjerice, izriču obiteljsko-pravne mjere (upozorenje, nadzor nad izvršenjem roditeljske skrbi prema oba roditelja, te prijavljuju oba roditelja za zanemarivanje i zlostavljanje djece, ne vodeći računa tko je žrtva, a tko počinitelj nasilja u obitelji).

- Evidentan je i izostanak učinkovitog rada s počiniteljima nasilja u obitelji, kako bi se pomoglo počiniteljima nasilja u obitelji u promjeni njihovog ponašanja (savjetodavni rad, upućivanje da se uključe u psihosocijalni tretman u okviru zdravstvenih ustanova ili udruga koje imaju programe za rad s počiniteljima nasilja u obitelji, upućivanje da se uključe u terapijske zajednice radi liječenja od ovisnosti).

Vlada Republike Hrvatske 9. prosinca 2004. godine usvojila je Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine (NN 182/04).

Pored donošenja Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (s izmjenama i dopunama od 7. rujna 2006.) realizirano je niz mjera zadanih Nacionalnom strategijom, odnosno izrađeni su:

~ Analiza zakona kojima se sankcionira nasilje u obitelji koja uključuje kazneno i prekršajno zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj;

~ Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji;

~ Izmjene i dopune Kaznenog zakona usvojene na sjednici Hrvatskog sabora 9. lipnja 2006. i objavljene u Narodnim novinama br. 71/06, a koje se odnose na postroženje kazni za kaznena djela počinjena na štetu obitelji;

~ Program psihosocijalnog tretmana za počinitelje nasilja u obitelji (te preporuka za provedbu tretmana) koji je postao sastavni dio Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana (NN 78/06);

~ Program osnaživanja i osposobljavanja u cilju ekonomske samostalnosti žrtava, te Program zapošljavanja žena žrtava nasilja u obitelji koji je Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva izradilo u okviru Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za 2006. godinu. Temeljem navedene mjere tijekom 2006. godine zaposleno je 25 žena;

~ Analiza stanja i educiranosti djelatnika/ca policije, sudova, centara za socijalnu skrb, bolnica, ustanova primarne zdravstvene zaštite, predškolskih, osnovnoškolskih, srednjoškolskih, visokoškolskih ustanova i medija o problematici nasilja u obitelji temeljem koje se pristupa izradi Programa sustavnog obrazovanja svih osoba koje rade na provedbi zakona kojima se sankcionira nasilje u obitelji;

~ Adresar svih ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, u tiskanoj formi;

~ Informativni letak namijenjen žrtvama nasilja, u tiskanoj formi;

~ Označavanje oznakom žurno svih sudskih predmeta o nasilju u obitelji.

U tijeku je provedba i drugih mjera Nacionalne strategije, kao što su izrada Programa besplatne psihosocijalne i pravne pomoći za žene i djecu žrtve nasilja; osnivanje obiteljskih odjela pri redovnim sudovima sukladno reformi pravosuđa; poticanje osnivanja i osnivanje obiteljskih savjetova lišta u cilju prevencije nasilja u obitelji; osiguravanje dostupnosti informacija o problematici nasilja u obitelji posebno osjetljivim skupinama osoba; osmišljavanje javnih djelovanja za obilježavanje datuma koji su vezani uz promicanje ljudskih prava; i unaprjeđenje položaja žrtava nasilja u obitelji – s ciljem što bolje informiranosti i senzibilizacije javnosti.

Iako su, u okviru djelovanja pravobraniteljice i tijekom 2006. godine, uočeni neki propusti u postupanju policije glede primjene Protokola, a to su nepoduzimanje odgovarajućih radnji u cilju smještaja žrtava obiteljskog nasilja u odgovarajuće sklonište, neinformiranje žrtava obiteljskog nasilja o njihovim zakonskim pravima u području zaštite od obiteljskog nasilja (npr. neinformiranje o mogućnosti izricanja zaštitnih mjera prema nasilnicima, o uvjetima za izricanje takvih mjera od strane nadležnog suda, o mjerama i radnjama značajnim za zaštitu sigurnosti žrtava), nepoduzimanje radnji i mjera sukladno Protokolu zbog odsustva fizičkih znakova na žrtvi nasilja,

činjenica da se ne vodi dovoljno računa o posljedicama po maloljetnu djecu žrtava nasilja kod njihovog pozivanja u policijsku postaju radi davanja iskaza – može se zaključiti da je u najvećem broju slučajeva policija djelovala u skladu s obvezama iz spomenutog Protokola. U prilog toj tvrdnji, kao i tvrdnji o nastojanju policije da otkloni odgovarajuće nedostatke u svojem postupanju glede nasilja u obitelji, ističe se i činjenica koja proizlazi iz izvješća Ravnateljstva policije - Uprave kriminalističke policije, da su nadležne policijske uprave u nekim slučajevima poduzele odgovarajuće stegovne postupke protiv onih policijskih službenika koji nisu bili na razini dosljedne provedbe Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i u konkretnim slučajevima poduzimali odgovarajuće radnje i mjere prema počiniteljima nasilja u obitelji.

Isto tako, potrebno je istaknuti činjenicu da u velikom broju individualnih slučajeva koje je razmatrala pravobraniteljica, a u kojima su se pritužitelji/ce pozivali/e na to da policija nije ništa poduzimala kod dojava o počinjenom obiteljskom nasilju, pritužitelji/ce nisu bili u pravu, jer se iz dostavljenih izvješća moglo zaključiti da su policijski službenici u najvećem broju slučajeva podnosili prekršajne i kaznene prijave uz prethodni odgovarajući policijski tretman prema počiniteljima nasilja u obitelji.

Unatoč brojnim policijskim intervencijama, žrtve nasilja često su nezadovoljne rezultatima postupaka, jer nisu dovoljno obaviještene o poduzetim mjerama od strane policije, kao ni o ishodu sudskih postupaka. Zbog neinformiranosti o svojim pravima, žrtve nasilja često ne koriste pravo da na osobni zahtjev, u skladu s Protokolom, dobiju informaciju o tijeku ili ishodu postupka.

Valja naglasiti da kazneno djelo iz čl. 215.a KZ-a „Nasilničko ponašanje u obitelji“ mogu počiniti u skladu s čl. 89. st. 30 KZ članovi obitelji navedeni u tom članku koji žive u zajedničkom kućanstvu.

Stoga protiv sadašnjih ili bivših bračnih ili izvanbračnih drugova koji ne žive u zajedničkom kućanstvu a prijavljuju nasilje u obitelji nije mogla biti podnesena kaznena prijava radi kaznenog djela nasilničko ponašanje iz čl. 215.a KZ do donošenja Izmjena i dopuna Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 71/06.), jer se po tim izmjenama više ne traži život u zajedničkom kućanstvu.

To je sigurno bio jedan od razloga zašto je policija podnosila više prekršajnih nego kaznenih prijava kad je u pitanju nasilje u obitelji.

Utvrđeno je da centri za socijalnu skrb rijetko, sukladno Protokolu, prijavljuju policiji svoja saznanja o nasilju u obitelji, pa se u tom pogledu, potvrđuje njihova praksa iz prethodnih godina. Razlog tomu, a što je vidljivo iz obrađenih predmeta od strane pravobraniteljice, jest nedosljedna primjena Protokola.

Kad je u pitanju nasilje u obitelji i nepoduzimanje odgovarajućih obveznih mjera glede primjene navedenog Protokola od strane centara za socijalnu skrb, i dalje je prisutna pojava da stručni/e djelatnici/e prigodom primanja dojava o takvoj vrsti nasilja ne sačinjavaju službene zabilješke ili zapisnike, pa se u praksi nerijetko događa da se u sklopu zaprimljene dokumentacije dostavljene na zahtjev pravobraniteljice ne nalaze takvi pisani tragovi o zaprimljenim dojavama nasilja u obitelji, iako se iz samih njihovih izvješća upućenih pravobraniteljici neizravno može zaključiti da su centri za socijalnu skrb imali saznanja o nasilju u obitelji.

U velikom broju slučajeva, kad centri za socijalnu skrb zaprime obavijest policije o nekom slučaju nasilja u obitelji, poduzimaju daljnje radnje i mjere obiteljsko-pravne zaštite u cilju prevencije ponovnog nastanka nasilja, te na temelju takvih izvješća i spoznaje da je od strane policije poduzeto sve sukladno navedenom Protokolu, pravobraniteljica je obvezno centrima za socijalnu skrb davala odgovarajuće preporuke za prevenciju nasilja u obitelji u svakom pojedinom slučaju.

4.2. PRITUŽBE UPUĆENE PRAVOBRANITELJICI:

U svim opisanim slučajevima pravobraniteljica je, sukladno svojim zakonskim ovlastima, pribavila izvješća i dokumentaciju od poslodavaca i od svih institucija i tijela nadležnih za svaki pojedini slučaj, te prije razmatranja izvršila uvid u postojeću dokumentaciju.

Radi sažetosti i bolje preglednosti teksta, u opisima pojedinačnih slučajeva izostavljeni su puni nazivi nadležnih ustanova s kojima je pravobraniteljica kontaktirala radi pribavljanja izvješća i dokumentacije vezane za predmetne slučajeve. Stoga u opisima pojedinačnih slučajeva umjesto punih naziva „Centar za socijalnu skrb“ stoji „Centar“, a umjesto „Policajska postaja“ stoji skraćenica „PP“.

4.2.1. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-24): Pritužiteljica J.B. iz I. ponovno je podnijela pritužbu pravobraniteljici u kojoj navodi da joj nadležne institucije ni ovaj put nisu pružile zaštitu od nasilja u obitelji kojemu je bila izložena. Pritužiteljica navodi kako je njezin suprug već duže vrijeme verbalno zlostavlja, ucjenjuje, vrijeđa, ograničava joj slobodu kretanja, vrši ekonomsko nasilje, a započeo je i s fizičkim obračunima. Posebice navodi da ju je suprug 26. srpnja 2006. godine, cit.: „...istukao, bila sam crna po rukama“, kao i 26. kolovoza 2006. godine, kad je suprug, cit.: „...skočio na mene, ja sam htjela zvati policiju, on je prerezao žice tel. na tavanu uzeo mi mobitel i bacio“. Pritužiteljica navodi da je tom prilikom policija pružila intervenciju na dojavu dežurne djelatnice Centra u I. od koje je zatražila pomoć za smještaj. Pritužiteljica smatra da joj nije pružena odgovarajuća zaštita jer nisu poduzete mjere protiv počinitelja nasilja.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Kako iz izvješća Ravnateljstva policije nije bilo razvidno kad su policijski službenici nadležne PP protiv supruga podnijeli Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka povodom njihove intervencije od 26. kolovoza 2006. godine, te jesu li, i kad su policijski službenici nadležne PP bili upoznati s medicinskom dokumentacijom pritužiteljice, pravobraniteljica je zatražila nadopunu izvješća. Osim toga, pravobraniteljica je zatražila posebno očitovanje od strane Ravnateljstva policije: je li intervencija policije od 26. kolovoza 2006. godine u obitelji pritužiteljice obavljena u skladu Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Ravnateljstvo policije je dostavilo dopunu izvješća u kojemu je navedeno da su u konkretnom slučaju policijski službenici postupali sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, jer su podnijeli prekršajnu prijavu protiv supruga nakon zaprimljene liječničke dokumentacije (6.

listopada 2006. godine), s obzirom da su do tada imali samo proturječne izjave supružnika temeljem kojih nije bilo moguće utvrditi točno činjenično stanje, a pritužiteljica je odbila liječničku pomoć.

Razmatrajući slučaj pravobraniteljica je zaključila da policija nije poduzela mjere sukladno svojim ovlastima radi zaštite od nasilja u obitelji, odnosno da su mogli utvrditi elemente prekršaja iz članka 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, te da su prijavu podnijeli nakon što je pravobraniteljica zatražila izvješće. To prije svega proizlazi iz činjenice da su pritužiteljici ponudili liječniku pomoć, što im ona sama naglašava u svojoj pritužbi, a što vjerojatno ne bi učinili da za to nije bilo potrebe. Nadalje, iz liječničke dokumentacije proizlazi da su na tijelu pritužiteljice postojali hematomi, što je kontradiktorno navodima policije da nije bilo vidljivih ozljeda.

Polazišno stajalište u izvješću Ravnateljstva policije – da je za prijavu potrebna vidljiva tjelesna ozljeda (prijava je uslijedila tek nakon primitka liječničke dokumentacije) – ne samo da je u suprotnosti s odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, nego borbu protiv obiteljskog nasilja vraća u doba kad se fizičko nasilje s tjelesnim ozljedama kao posljedicama tog nasilja prepoznavalo kao jedino nasilje koje podliježe zakonskoj kazni. Stoga je, prema mišljenju pravobraniteljice, nebitno je li pritužiteljica odbila liječničku pomoć, tim više što je u pritužbi i navela da je policiji rekla da će je sama potražiti, a utvrđeno je da je suprug, inače pravosudni policajac, presjekao žice telefonskog priključka i time oštetio imovinu (članak 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji). Osim toga, pritužiteljica je navela da se sklonila kod susjeda, s čijeg je telefona i pozvana policija, koju je činjenicu također trebalo imati u vidu kod donošenja odluke. Nadalje, prema Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, policija je dužna uzeti u obzir eventualno ranije postojanje obiteljskog nasilja, a što nije učinila, iako su za to znali jer su o tome obavijestili pravobraniteljicu kod prve pritužbe pritužiteljice.

Pravobraniteljica je još dana 18. svibnja 2005. godine dala upozorenje i preporuku vezanu za postupanje nadležne PP, ali očito bez rezultata, pa se pritužiteljica ponovno pritužila pravobraniteljici.

Stoga je pravobraniteljica uputila Ravnateljstvu policije upozorenje u kojemu dovodi u pitanje stav Ravnateljstva policije naveden u izvješću – da se u konkretnom slučaju nisu mogli utvrditi elementi prekršaja, jer se radilo o kontradiktornim iskazima stranaka, „anksioznom-depresivnom sindromu“ pritužiteljice, te da nisu bile vidljive tjelesne ozljede kod pritužiteljice. Predložila je da u daljnjem postupanju policijski službenici vode računa o naputcima pravobraniteljice vezanima za postupanje prema ženama žrtvama nasilja, a polazeći od činjenice da je nasilje oblik diskriminacije i u obitelji i Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, koji obvezuje na rodno senzitivnan pristup i zaštitu interesa žena. Pravobraniteljica je također upozorila Ravnateljstvo policije da su prema

izričitim odredbama Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji u postupanju dužni pokazati osobito razumijevanje spram problema obiteljskog nasilja, pa se ukazuje potrebnim među policijskim djelatnicima provesti odgovarajuću edukaciju vezano za posljedice obiteljskog nasilja.

4.2.2. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-01): Pritužitelj D.Š. iz D.L. podnio je pritužbu pravobraniteljici iz razloga što mu nadležne institucije nisu pružile zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bio izložen. Navodi da je nasilju izložen od strane bivše supruge i njezinih roditelja, osobito prilikom održavanja susreta i druženja s maloljetnom djecom, a kao oblike nasilja navodi vrijeđanje, prijetnje, ponižavanje, fizičke nasrtaje i dr. Pritužitelj navodi da se prvi put obratio nadležnoj PP u rujnu 2003. godine i zatražio zaštitu od nasilja u obitelji, a poslije toga je još nekoliko puta prijavljivao nasilje u obitelji, a zadnji put u mjesecu listopadu 2005. godine. Jednako tako, pritužitelj navodi da se obraćao i nadležnom Centru tražeći zaštitu za sebe, odnosno da mu se omogućiti da normalno održava susrete i druženje s djecom, budući da je nasilju bio izložen najčešće pred djecom. Također je od istog Centra zatražio poduzimanje mjera za zaštitu prava djeteta.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije utvrdilo da je od strane policijskih službenika nadležnih PP došlo do određenih propusta koje se odnose na kvalifikaciju prekršaja i propuštanja pravovremenog ulaganja žalbi, zbog čega je nadležna policijska uprava upozorila nadležne PP na uočene propuste, kako bi se ubuduće izbjegli isti ili slični propusti.

U izvješću se citira obrazloženje rješenja Prekršajnog suda u kojem je navedeno sljedeće: „U konkretnom slučaju nije počinjen prekršaj iz čl. 18.st.3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji jer je do svađe i tuče između članova obitelji, odnosno bivših supružnika, došlo na javnom mjestu pa su okrivljenici u ovom slučaju eventualno mogli počiniti prekršaj iz članka 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.“

Pravobraniteljica je zaključila da su policijski službenici jednako postupali prema pritužitelju i bivšoj supruzi, podnoseći prekršajne i kaznene prijave. Stručni djelatnici Centra poduzeli su sve radnje i mjere sukladno propisima.

4.2.3. OPIS SLUČAJA (P-PRS-03-02/06-01): Pritužiteljica S.I. iz M. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da joj nadležne institucije nisu pružile zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bila izložena od strane supругa. Pritužiteljica navodi da je isključivo zbog pogreške Centra morala napustiti dom za žrtve obiteljskog nasilja gdje je bila smještena zajedno s

maloljetnim djetetom. Naime, Centar je njezinom suprugu, koji je nedavno odslužio kaznu zatvora, otkrio gdje se nalazi sklonište za žrtve nasilja u obitelji, i to na način da mu je na ruke dostavio svoje rješenje u kojemu je navedeno gdje je privremeno smještena pritužiteljica. Pritužiteljica nadalje navodi da je na tu pogrešku upozorila socijalnu radnicu nadležnog Centra za socijalnu, a koja joj je odgovorila da oni kao Centar za socijalnu skrb, kao i njezin suprug, moraju znati gdje se ona i dijete nalaze. Pritužiteljica navodi da Centar nije ispitao ili procijenio potencijalnu opasnost koja prijeto od njezinog supruga, iako je Centru dobro poznato da se radi o osobi koja je evidentirana kao diler i ovisnik o heroinu i da je isti prijeto pritužiteljici da će je ubiti ako ga ostavi.

PODUZETE MJERE: Na temelju pribavljene dokumentacije pravobraniteljica je zaključila da nadležni Centar nije zaštitio prava i dobrobit pritužiteljice i djeteta, kao osoba koje su izložene nasilju u obitelji. Pravobraniteljica je upozorila Centar da je dostavom svog rješenja od 28. srpnja 2006. godine suprugu, i otkrivanjem gdje su smještene pritužiteljica i dijete, kao žrtve nasilja u obitelji, ugrozio sigurnost istih, kao i potencijalnu sigurnost svih osoba koje su smještene na istom mjestu. Pravobraniteljica je istom Centru dala i preporuku kojom preporučuje da je isti dužan svojim postupanjima unapređivati zaštitu žrtava nasilja u obitelji, vršiti prevenciju novog nasilja u obitelji te razvijati mjere zaštite prava i dobrobiti osoba izloženih nasilju u obitelji, a sve sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Budući da je pritužiteljici i nadalje ugrožena sigurnost, pravobraniteljica je preporučila Centru da ju hitno izvijeste o poduzetim mjerama. Centar je dostavio izvješće i dokumentaciju pravobraniteljici.

4.2.4. OPIS SLUČAJA (P-PRS-03-02/06-02): Pritužiteljica S. P. iz R. obratila se pravobraniteljici s pritužbom u kojoj navodi da nadležni Centar nije poduzeo potrebne mjere, iako je stručnim djelatnicima bilo dobro poznato da je izložena nasilju u obitelji od strane supruga, da se ona i njena maloljetna djeca, kao žrtve nasilja u obitelji, smjeste u sklonište za žrtve nasilja u obitelji. Nadalje, pritužiteljica navodi da joj, nakon njezinog smještaja u sklonište za žrtve nasilja u obitelji, Centar nije pružio materijalnu pomoć, kao što je to jednokratna pomoć i pomoć oko nabavke školskih knjiga za djecu, odnosno odbijaju poslati novac pritužiteljici tvrdeći da su prošli svi rokovi za dobivanje tog novca. Osim toga, pritužiteljica navodi da joj isti Centar ne daje potpune informacije o njezinim pravima.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Razmatranjem navoda iz pritužbe i uvidom u dokumentaciju pravobraniteljica je nadležnom Centru dala preporuku da u svakom daljnjem postupanju vode računa o interesima žena izloženih obiteljskom nasilju, kao i da u postupanju primjenjuju obvezno rodno senzitivian pristup u zaštitu

interesa žena. Sukladno tome, pravobraniteljica je posebno napomenula da treba imati u vidu da smještaj u sklonište žrtve nasilja traže i radi sklanjanja iz uvjeta nasilja (u konkretnom slučaju odlazak iz mjesta stanovanja), a ne samo radi neposredne životne opasnosti, i da takav smještaj koriste i iz socijalnih razloga (kao što je nezaposlenost), da se ne bi bile prisiljene vratiti u uvjete nasilja, pri čemu su im nadležna državna tijela dužna pomoći. Pravobraniteljica je također, istaknula da će, polazeći od prava Centra da postupa prema njezinim stručnim procjenama, i nadalje pratiti navedeni slučaj, vodeći računa da žrtve diskriminacije ne trpe štetne posljedice zbog obraćanja pravobraniteljici i nadležnom Centru.

4.2.5. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-05): Pritužiteljica D.P. iz S. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da joj nadležne institucije nisu pružile zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bila izložena, te navodi da ju policijski službenici nadležne PP nisu zaštitili od nasilja u obitelji, jer je u noći od 3. do 4. travnja 2006. godine bila zajedno s maloljetnom djecom izložena nasilju u obitelji od strane njezinog supruga. Navodi kako je policijska pomoć izostala premda je te noći policija dva puta intervenirala jer da su je policijski službenici prilikom uzimanja izjava upozorili da će, ako sljedeći put pozove policiju, jednako novčano kazniti nju i supruga, i to u iznosu od 5.000 kn. Pritužiteljica dalje navodi da prilikom intervencija suprug nije bio nazočan jer se sakrio od policije u šumu, a policijski službenici su odbili traženje pritužiteljice da je nazočni policijski službenici zaštite od prijatni supruga (suprug joj je zaprijetio prije odlaska „da će kad se vrati dovršiti posao“) na način da je odvezu barem do grada S., navodeći da oni to ne smiju, te su joj rekli da će se suprug vjerojatno smiriti, da ona legne i neka se smiri, a kada je zatražila brojeve telefona skloništa za žene, policijski službenici su rekli da ne znaju napamet te brojeve i da ih ionako ne mogu dati jer se radi o tajnim brojevima. Pritužiteljica navodi da je u 2 sata u noći s maloljetnim djecom morala pješaćiti 7 kilometara do autobusne postaje u S. i da su putem u dva navrata sreli policijsku ophodnju, ali im isti nisu ponudili prijevoz. Umorni i slomljeni došli su u 4 sata u ujutro na autobusni kolodvor u S., gdje su čekali da počne s radom nadležni Centar, a s početkom rada istog obratili su se za pomoć za smještaj, ali im je socijalna radnica rekla da ona mora ići na teren i neka pritužiteljica sama pronade smještaj.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dopunu izvješća, kao i dokumentaciju Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije utvrdilo je da postupanja policijskih službenika koji su pružali intervencije u noći dana 4. travnja 2006. godine, odstupa od obveze policije utvrđene Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Iz izvješća Ravnateljstva policije proizlazi da će preventivno postupati tako što će s navedenim događajem, a u cilju edukacije policijskih službenika, upoznati cjelokupni sastav PP u S., kako se isti ili slični događaji ne bi više ponovili.

Pravobraniteljica je zaključila da policijski službenici nisu odgovarajuće zaštitili pritužiteljicu i njezinu maloljetnu djecu od nasilja u obitelji sukladno obvezama policije određenima Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Stoga je pravobraniteljica putem Ravnateljstva policije nadležnoj PP uputila upozorenje da tijekom postupanja nisu upoznali žrtvu nasilja s njezinim zakonskim pravima, posebno zaštitnim mjerama i uvjetima njihova izricanja, da nisu prigodom intervencija u noći dana 4. travnja 2006. godine, iako je žrtva nasilja od njih to zatražila, prevezli pritužiteljicu i njezinu maloljetnu djecu do skloništa, te da nisu žurno od nadležnog Centra zatražili poduzimanje mjera potrebnih da se žrtve nasilja odmah smjeste u odgovarajuće sklonište.

Posebno je naglasila da će generalni stav, koji proizlazi iz Izvješća Odsjeka zakonitosti postupanja PUZ – da neetičko postupanje koje nije sukladno policijskoj struci „ne može biti predmet disciplinskog postupka“ – biti predmet opće analize pravobraniteljice za ravnopravnost spolova vezano za postupanje policije u slučajevima obiteljskog nasilja.

Osim toga, razmatrajući izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra, pravobraniteljica je zaključila da je isti Centar imao saznanja o počinjenju nasilja u obitelji P., ali nije poduzeo sve mjere predviđene zakonom radi zaštite i sprječavanja nasilja u obitelji. Naime, Centar je imao informaciju o počinjenju nasilja u obitelji P. od 31. svibnja 2005. godine, i to kad je sin pritužiteljice na zapisnik u Centru prijavio svog očuha da prema njegovoj majci i njemu vrši nasilje u obitelji. Znači, djelatnici Centra saznali su za nasilje u obitelji u obavljanju svoje dužnosti. Ista prijava nije prosljeđena policiji ili nadležnom općinskom državnom odvjetništvu, i na taj način Centar nije postupio u skladu s člankom 5. stavak 1. Zakona o zaštiti od nasilja, a niti sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Unatoč saznanju stručnih djelatnika nadležnog Centra o nasilju u obitelji, isti Centar nije poduzimao aktivnosti usmjerene prema pomoći žrtvama nasilja u obitelji u okviru svoje nadležnosti, te nije, dana 4. travnja 2006. godine, kad im se pritužiteljica izravno obratila sa zamolbom za smještaj u sklonište, poduzete mjere radi zaštite sigurnosti pritužiteljice, odnosno sigurnosti djece vezane za smještaj pritužiteljice i djece kao žrtava nasilja u obitelji (kontaktiranje sa skloništem). Stoga je pravobraniteljica istom Centru dala upozorenje i preporuku, kojom je, između ostalog, zatražila da je hitno izvijeste o poduzetim mjerama, imajući u vidu da nepoduzimanje ili nedovoljno poduzimanje mjera za zaštitu od nasilja u obitelji ima za posljedicu da su žrtve nasilja, koje su prema svim podacima pretežito žene, diskriminirane na temelju spola u ostvarivanju svojih prava u raznim područjima života. Sukladno preporuci pravobraniteljica je zaprimila novo izvješće nadležnog Centra, kojim je obavještavaju da se

situacija u pogledu nasilja u obitelji P. primirila, odnosno da nije bilo novog nasilja u obitelji, a nadležni Općinski sud M.P. je izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju 1 godine, uvjetno sa zaštitnim nadzorom uz posebnu obvezu podvrgavanja odvikavanju od ovisnosti od alkohola u zdravstvenoj ustanovi ili terapijskoj zajednici.

4.2.6. OPIS SLUČAJA (P-PRS-03-02/06-05): Dom za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja obratio se pravobraniteljici u ime svojih korisnica M.D. i V.D. koje su kao žrtve nasilja posredovanjem nadležnog Centra smještene u njihovu ustanovu, te navode, cit.: „...prema iskazu obje korisnice, od djelatnika Centra dobile informaciju da će, putem smještaja u našem Domu, dobiti na raspolaganje stan te da će im biti omogućeno i zaposlenje. ... Očigledno je da se radi o potpunoj pogrešnoj informaciji. ... Mišljenja smo da se na taj način stranke pogrešno informira o njihovim pravima i dovodi ih se u zabludu, čime im je bitno otežano planiranje budućnosti.“

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Razmatranjem slučaja pravobraniteljica je zaključila da nadležni Centar nije žrtve nasilja u obitelji dovoljno upoznao s njihovim zakonskim pravima sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Pravobraniteljica je upozorila nadležni Centar da u konkretnom slučaju nisu žrtve nasilja u obitelji upoznali s mjerama i radnjama koje su poduzeli odnosno namjeravali poduzeti, a koje su važne za sigurnost žrtava, posebno vezano za smještaj žrtava, uključujući i davanje potpunih i točnih informacija o mogućnostima ustanove da osigura smještaj za žrtve nakon što im prestane smještaj u ustanovi, kao i o mogućnostima da žrtvama omoguće zapošljavanje. Osim toga, pravobraniteljica je istom Centru dala sljedeće preporuke: da vezano za smještaj žrtve nasilja i djeteta u sklonište ili dom za žrtve obiteljskog nasilja, u suradnji s odgovarajućim nevladinim organizacijama, te zajedno sa ženom-žrtvom nasilja izrade plan njezine sigurnosti, te da su u kontaktiranju sa žrtvom nasilja u obitelji dužni postupati s osobitim senzibilitetom za problem obiteljskog nasilja, njegove uzroke i različite pojavne oblike, pri čemu će se tijekom svakog postupanja žrtvi iskazivati osobito razumijevanje spram problema obiteljskog nasilja. Osim toga, kako je žrtvi nasilja M.D. i nadalje ugrožena sigurnost, pravobraniteljica je preporučila Centru da je izvijeste o poduzetim mjerama s njihove strane, a imajući u vidu da nepoduzimanje ili nedovoljno poduzimanje mjera za zaštitu od nasilja u obitelji ima za posljedicu da su žrtve nasilja, koje su prema svim podacima pretežito žene, diskriminirane na temelju spola u ostvarivanju svojih prava u raznim područjima života.

4.2.7. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-06): Pritužiteljica I.Š. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da joj nadležne institucije nisu pružile zaštitu od nasilja u obitelji kojemu je bila izložena od strane bivšeg supruga, a od kojega se razvela 2004. godine, te navodi da je nasilju bila izložena prije braka, za vrijeme braka i poslije razvoda braka, i to fizičkim prisilama i fizičkim napadima (udaranje šakama po svim dijelovima tijela, nanošenje ozljeda), kao i psihičkom nasilju – prijetnjama, vrijeđanjem i povredom njezinog dostojanstva. Osim toga, navodi da je bivši suprug vršio nasilje i nad njihovim zajedničkim maloljetnim djetetom, a koje je sada privremeno smješteno u ustanovi za djecu. Pritužiteljica navodi da su o nasilju u obitelji imali saznanje i djelatnici/ce nadležnog Centra, ali nisu poduzeli mjere za njezinu zaštitu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dopunu izvješća Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra.

Pravobraniteljica je zaključila da nadležni Centar nije pritužiteljici pružio zaštitu od nasilja u obitelji, a sukladno obvezama Centra određenim Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Pravobraniteljica je upozorila isti Centar da, iako su imali saznanje o nasilju u obitelji, nisu poduzeli sve mjere radi zaštite od nasilja i sprječavanja nasilja u obitelji.

Naime, u samom izvješću Centra se navodi: „Tijekom dosadašnjeg tretmana I.Š. u više navrata u ovom Uredu izjavila kako su odnosi između nje i supruga poremećeni, te da ju suprug u alkoholiziranom stanju zlostavlja. Također je navodila da je o istome sama izvijestila policiju i zatražila adekvatnu zaštitu. Obzirom da je ova služba imala saznanja o prijavama obiteljskog nasilja policiji od strane same I., ovaj Ured nije podnosio kaznenu prijavu protiv supruga...“.

Međutim, Pravobraniteljica je uvidom u dokumentaciju Centra utvrdila da višekratne prijave pritužiteljice o nasilju u obitelji nisu prosljeđivane policiji ili nadležnom općinskom državnom odvjetništvu pa na taj način Centar nije postupio u skladu s člankom 5.stavak 1. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, broj 116/04) te Protokolu o postupanju u slučajevima obiteljskog nasilja.

Pravobraniteljica je istom Centru dala i preporuku da u svim slučajevima odmah po saznanju ili zaprimanju dojave o obiteljskom nasilju žurno i bez odgode izvrši prijavu policiji bez obzira je li to već učinilo drugo tijelo.

U odnosu na postupanje policijskih službenika nadležne PP, pravobraniteljica je zaključila da su poduzete sve zakonske mjere.

4.2.8. OPIS SLUČAJA (P-PRS 03-02/06-06): Pritužiteljica K.Š. iz C., privremeno smještena u skloništu za žrtve obiteljskog nasilja, podnijela je pritužbu pravobraniteljici iz razloga što joj policija nije pružila zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bila izložena od strane

supruga. Pritužiteljica navodi da je suprug bio nasilan od početka braka, te da je cijelo vrijeme imao kontrolu nad njom. Kao oblike nasilja navodi: fizičke prisile i napade (udaranje po svim dijelovima tijela, nanošenje ozljeda), te psihičko nasilje – prijetnje, vrijeđanje i povredu njezinog dostojanstva. Dugo vremena pritužiteljica nije prijavljivala nasilje u obitelji, niti policiji, niti nadležnom Centru, jer se bojala supruga koji je bio razvojačeni branitelj i policajac, i kojemu je dijagnosticiran PTSP. Prijavila ga je policiji tek u svibnju 2006. godine. Pritužiteljica posebno ističe nezadovoljstvo postupanjem policijskih službenika jer supruga nisu priveli, niti su ga udaljili od nje, već su mu dopustili da dođe u bolnicu u V. slijedeći kola hitne pomoći.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju Ravnateljstva policije. Pravobraniteljica je zaključila da policijski službenici nadležne PP nisu poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Stoga je pravobraniteljica upozorila policijske službenike na sljedeće: da kod pribavljanja podatka i prikupljanja obavijesti nisu uzeli u obzir sve obavijesti koje se tiču okolnosti vezanih uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja te eventualno ranije nasilje; da počinitelja nasilja u obitelji nisu priveli u prostor policije radi zadržavanja, i nisu odmah nakon obrade podnijeli Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja „Nasilničko ponašanje u obitelji“, te da nisu podnijeli i kaznenu prijavu zbog istog kaznenog djela, niti su počinitelja priveli prekršajnom sucu, odnosno istražnom sucu; da tijekom postupanja policijski službenici nisu na primjeren i jasan način upoznali pritužiteljicu kao žrtvu nasilja s njezinim zakonskim pravima, posebno zaštitnim mjerama i uvjetima njihovog izricanja i primjene, te mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupanju policija poduzeti protiv počinitelja nasilja, a koje su osobito važne za zaštitu njene sigurnosti; da od nadležnog Centra nisu odmah zatražili poduzimanje mjera potrebnih da se pritužiteljica smjesti u odgovarajuće sklonište.

4.2.9. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-08): J. T. iz V. podnio je pravobraniteljici pisanu pritužbu u kojoj navodi da je žrtva obiteljskog nasilja od strane svoje bivše supruge s kojom živi u istom stanu, da se zbog toga obraćao za pomoć nadležnom Centru i policiji, ali da isti nisu poduzeli ništa kako bi to nasilje prema njemu prestalo.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je nakon pribavljanja odgovarajućih izvješća i dokumentacije od nadležnog Centra i Ravnateljstva policije – Uprave kriminalističke policije, utvrdila da nadležni Centar nije postupio u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, tj. da nije odmah po izvršenoj dojavi o nasilju u obitelji o tome žurno i bez odgode obavijestio policiju, bez obzira što je dojavu o nasilju u obitelji policiji izvršila sama žrtva nasilja (pritužitelj) dan ranije, o čemu policija nije obavijestila isti Centar.

Stoga je pravobraniteljica nadležnom Centru dala upozorenje jer u konkretnom slučaju nije postupio sukladno svojim obvezama iz toč.1. i 2. Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, kao i preporuku o budućem pridržavanju istog Protokola u slučaju saznanja o nasilju u obitelji.

OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-10): M. V. iz P. obratila se pravobraniteljici s pritužbom da se obraćala Centru u P. za ostvarenje prava na socijalnu skrb, ali da navedeni Centar nije do sada nije riješio njezin zahtjev jer se njezin suprug (koji u istom postupku treba dati izjavu) ne odaziva pozivima Centra. Osim toga, pritužiteljica ističe da su ona i njezina kći izložene obiteljskom nasilju od strane njezinog supruga, da nitko ništa nije poduzeo s tim u vezi, kao i da nadležni sud nije rješavao njezinu tužbu za razvod braka iako je tužbu podnijela prije 5 mjeseci.

Nakon pribavljanja traženog izvješća i odgovarajuće dokumentacije od Centra u P., pravobraniteljica je utvrdila da je nadležni Centar poduzeo sve potrebne radnje u postupku rješavanja pritužiteljičinog zahtjeva za ostvarenje prava za socijalnu skrb, da isti Centar nije imao nikakva saznanja o nasilju u obitelji pritužiteljice, da je policija imala takva saznanja i da je podnijela prekršajnu prijavu protiv supruga pritužiteljice te da je isti zbog toga kažnjen novčanom kaznom. Osim toga, uvidom u raspoloživu dokumentaciju utvrđeno je da je sudski postupak razvoda braka pritužiteljice u tijeku i da se u konkretnom slučaju ne radi o odugovlačenju postupka. Stoga je pravobraniteljica, sukladno svojim zakonskim ovlastima, dala preporuku Centru u P. da i dalje aktivno prati stanje u navedenoj obitelji, te da u slučaju bilo kakvog saznanja o nasilju u navedenoj obitelji postupi sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, tj. da o tome žurno i bez odlaganja obavijesti policiju, bez obzira je li to već učinilo neko drugo tijelo.

4.2.10. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-11): Pritužitelj I.Š. iz Z. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da mu nadležne institucije nisu pružile zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bio izložen, odnosno da su prema pritužitelju možda imale neravnopravan tretman u postupanju u odnosu na bivšu suprugu. Prema navodima iz pritužbe, pritužitelj je nezadovoljan radom policijskih službenika nadležne PP, kao i radom djelatnika Centra, te navodi da je istima upućivao podneske u kojima je prijavljivao bivšu suprugu zbog njegovog izloženosti nasilju u obitelji, a da su navodi iz njegovih podnesaka bili zanemareni, cit.: „ ... jer da sam slučajno ženskog spola, očito bi nadležni promptno reagirali, kao što i jesu kad je bila riječ o lažnim prijavama moje bivše supruge protiv mene.“

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Razmatranjem slučaja pravobraniteljica nije zaključila da su policijski službenici i stručni djelatnici Centra nejednako odnosno diskriminirajuće postupali prema

pritužitelju u odnosu na bivšu suprugu. Naime, policijski službenici poduzeli su sljedeće: u vezi događaja od 11. srpnja 2004. godine protiv bivše supruge podnijeli su Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog počinjenja prekršaja iz članak 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, a pismena obraćanja pritužitelja, obrađena od strane policije, proslijeđena su putem Posebnog izvješća nadležnom državnom odvjetništvu.

4.2.11. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-12): Pritužiteljica S.B. iz Z. ponovno je podnijela pritužbu pravobraniteljici (razmatrajući raniju pritužbu pravobraniteljica je upozorila i dala preporuku nadležnoj PP) navodeći kako smatra da i nadalje nije zaštićena od nasilja u obitelji od strane bivšeg supruga. Pritužiteljica navodi da je bivši suprug, iako je promijenila bravu na ulaznim vratima kuće nakon što se bivši suprug odselio, uznemirava na način da za vrijeme dok se ona nalazi na poslu neovlašteno i potajno ulazi u kuću. Kako pritužiteljica njegove neovlaštene dolaske, posjete i ulaske u kuću smatra oblikom nasilja u obitelji, pritužiteljica je dana 7. srpnja 2006. godine putem telefona prijavila bivšeg supruga policiji i tada joj je rečeno da bi policija došla na intervenciju kad bi bivši suprug bio u kući. Tvrdi da joj, kad je upitala za savjet kako se zaštititi od uznemiravanja, nije pružen odgovarajući odgovor. Isto tako, na njezin zahtjev od 12. prosinca 2005. godine, kojim je zatražila od policije zapisnik o intervenciji od prethodnog dana, odgovor još uvijek nije dobila.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije utvrdilo da su policijski službenici u predmetnoj stvari postupali sukladno zakonskim propisima i policijskoj praksi. Naime, policijski službenici su zaprimili dojave pritužiteljice u prosincu 2005. godine i srpnju 2006. godine i pružili intervencije povodom istih. Upoznali su pritužiteljicu s važnošću samozaštitnog ponašanja, te o dojavama o obiteljskom nasilju s poduzetim mjerama i radnjama obavijestili (u obliku Posebnog izvješća) nadležno državno odvjetništvo. U odnosu na navode iz pritužbe, da pritužiteljici nije dostavljen „zapisnik“ o intervenciji policije od prethodnog dana, u Izvješću Ravnateljstva policije je navedeno : „...uobičajena praksa policijskog postupanja podrazumijeva da stranka u službenim prostorijama policije osobno preuzima zatraženo pismeno izvješće.“

4.2.12. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-14): Pritužiteljica A.Š. iz V. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da joj nadležne institucije nisu pružile zaštitu od dugogodišnjeg nasilja u obitelji kojemu je bila izložena, te navodi da je policijski službenici nadležne PP nisu zaštitili od nasilja u obitelji kojemu je izložena od strane bivšeg supruga, a koji je već bio osuđivan u kaznenom postupku zbog kaznenih djela: silovanja, nasilja u obitelji, zapuštanja i zlostavljanja

maloljetnog djeteta, prijetnje, uz izricanje mjere opreza zabrane približavanja pritužiteljici, te koji je osuđivan u prekršajnom postupku zbog nasilja u obitelji, uz izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja obiteljskoj kući u kojoj živi pritužiteljica. Pritužiteljica dalje navodi da živi sa svojim roditeljima od lipnja 2004. godine te da su svi članovi obitelji onemogućeni živjeti normalnim životom jer bivši suprug, i to otkad se vratio iz zatvora u listopadu 2005. godine, često dolazi u kuću ili u blizinu kuće njezinog oca i uznemirava je i prijeti njoj i njezinom ocu te ostaloj rodbini. Pritužiteljica dalje navodi da je bivši suprug dva puta ulazio u kuću krišom, da često sjedi ili stoji preko puta kuće, provocira i prijeti. Pritužiteljica i članovi njezine obitelji više puta su prijavljivali nadležnoj PP više oblika nasilja u obitelji, kao što je uhođenje, prouzročenje straha, prijetnje, uznemiravanje, i druge oblike nasilja, ali bez rezultata, jer je bivši suprug i dalje nastavljao s vršenjem nasilja. Pritužiteljica navodi da bi i nakon pružene policijske intervencije bivši suprug ostajao sjediti ili stajati ispred kuće, a policijski službenici su najčešće govorili da oni tu ne mogu ništa, da se obrate sudu, da podnesu privatnu tužbu, da oni nisu u mogućnosti udaljiti bivšeg supruga jer se on nalazi na javnoj površini, da policija ne može ništa jer bivši suprug nije prijetio, a jednom prilikom dežurni policajac je pozvao socijalnu radnicu da ona riješi problem. Pritužiteljica navodi da se obraćala i nadležnom Centru u V., te da su i oni dobro upućeni u probleme.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dopunu izvješća Ravnateljstva policije, te izvješće i dokumentaciju nadležnog Centra. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije je utvrdilo da policijski službenici koji su izlazili na mjesto događaja, nisu prepoznali da bivši suprug time što se zadržava u blizini obiteljske kuće pritužiteljice, te učestalim telefonskim pozivima uznemirava pritužiteljicu i njezinu obitelj, čini nasilje u obitelji. Nadalje, iz očitovanja nadležne policijske uprave proizlazi: budući da policijski službenici nisu postupili sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, prema istima će se poduzeti mjere i radnje s ciljem utvrđivanja njihove odgovornosti. Pravobraniteljica je, imajući u vidu poduzete mjere, preporučila Ravnateljstvu policije da je obavijeste o rezultatima postupka koji vode s ciljem utvrđivanja odgovornosti policijskih službenika nadležne PP.

4.2.13. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-15): Pritužiteljica Ž.R.K. iz Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da smatra da joj policija nije pružila zaštitu od nasilja u obitelji te da je prilikom postupanja policije imala neravno pravao tretman. Pritužiteljica navodi da je žrtva dugogodišnjeg nasilja u obitelji koji prema njoj provodi njezin suprug, te da isti vrši nasilje fizičkim napadima i psihičkim nasiljem – prijetnjama, vrijeđanjem i povredom njezinog dostojanstva, a policiji se za svoju zaštitu obratila tek 2006. godine. Pritužiteljica posebno navodi neravno pravao tretman u postupanju policije u odnosu na supruga povodom zatražene intervencije

od dana 30. srpnja 2006. godine oko 21,00 sati, a intervenciju je zatražila iz razloga što ju je suprug pred zgradom vrijeđao glasno vičući. Pritužiteljica navodi da su policijski službenici prvo priveli supruga u nadležnu PP, a nakon pola sata vratio se jedan policijski službenik i rekao joj da i ona mora s njim u PP jer je suprug na saslušanju izjavio da je i ona njega vrijeđala. Pritužiteljica dalje navodi da je PP dala iskaz, odnosno da je rekla da nije istina da je ona vrijeđala supruga, ali su ih oboje zadržali da prenoće u policiji jer su joj policijski službenici rekli da suprug ne želi povući svoj iskaz; stoga su sljedeće juto oboje odvedeni prekršajnom sucu. Pritužiteljica smatra da s obzirom na dugogodišnje nasilje u obitelji od strane supruga prema njoj i djeci, nije bilo nikakvog razloga za njezino privođenje, te da je na taj način i radi takvoga njezinog tretmana u potpunosti izgubila povjerenje u cjelokupni sustav zaštite od nasilja u obitelji.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dokumentaciju Ravnateljstva policije i nadležnog Centra. Osim toga, pravobraniteljica je pribavila i dopunsko izvješće Ravnateljstva policije. Razmatrajući slučaj pravobraniteljica je zaključila da su policijski službenici i stručni radnici Centra poduzeli sve radnje i mjere sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Naime, policijski službenici nadležne PP su pružili intervenciju dana 30. srpnja 2006. godine na traženje pritužiteljice, a kojom prilikom je, osim supruga, i pritužiteljica privedena u PP radi zadržavanja, te su oboje privedeni prekršajnom sucu gdje je su i suprugu i pritužiteljici izrečene uvjetne osuda. U dodatnom očitovanju Ravnateljstva policije navodi se da je pritužiteljica privedena zajedno sa suprugom od strane policijskih službenika s obzirom da je u međusobno verbalni sukob došla u nazočnosti maloljetne kćerke. Na okolnost izloženosti pritužiteljice dugogodišnjem nasilju u obitelji obavljen je s pritužiteljicom obavijesni razgovor, a o čemu je, nakon završene kriminalističke obrade, pravovremeno obaviješteno nadležno državno odvjetništvo.

4.2.14. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-38): Pravobraniteljici su se obratile djelatnice Doma za žrtve obiteljskog nasilja, i to u ime njihove korisnice smještaja i žrtve nasilja u obitelji, gospođe B.Š., a pritužba se odnosila na postupanje policije odnosno nepružanje zaštite od nasilja u obitelji. U pritužbi se kronološki navodi dugogodišnja izloženost gospođe B.Š., kao i maloljetne djece, nasilju u obitelji od strane bivšeg supruga i bivšeg policijskog službenika, uslijed čega su kao žrtve nasilja boravili u Domu u razdoblju od tri godine, a bivši suprug kao počinitelj nasilja je u više navrata bio pritvaran i osuđivan zbog nasilja u obitelji i prijetnji, a 2005. godine određen mu je pritvor u istražnom zatvoru u P., te mjera obveznog psihijatrijskog liječenja. Počevši od kolovoza 2004. godine bivši suprug je u više navrata dolazio u alkoholiziranom stanju pred Dom gdje je prijetio, kako gospođi B.Š., tako i djelatnicima Doma, pa je radi toga više puta bio privođen. Situacija je kulminirala dana 6. studenoga 2006. godine kad je bivši suprug došao u mjesto gdje se

nalazi Dom i ravnateljicu Doma presreo na ulici, inzistirajući da mu se otkrije gdje boravi njegova bivša supruga, a u razgovoru s ravnateljicom ponovno je prijetio smrću gospođi B.Š. Povodom navedenog događaja ravnateljica Doma obratila se pisanim podneskom nadležnim državnim tijelima.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće Ravnateljstva policije. Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije je utvrdilo da su policijski službenici poduzeli potrebne mjere i radnje u cilju prikupljanja obavijesti o prijetnjama bivšeg supruga, te potrebne mjere i radnje u cilju pronalaska bivšeg supruga, te je od nadležne PP zatraženo obavljanje obavijesnog razgovora s istim. Osim toga, Ravnateljstvo policije je uočilo određene nejasnoće u dostavljenom izvješću i dokumentaciji nadležne policijske uprave, pa je zatražena dopuna izvješća. S obzirom da je i policijska uprava koja je nadležna prema mjestu boravka bivšeg supruga također podnijela više kaznenih i prekršajnih prijava protiv bivšeg supruga, Ravnateljstvo policije je od iste uprave zatražilo detaljno izvješće o svim postupanjima u obitelji. Razmatranjem predmetnog slučaja pravobraniteljica je zaključila da se Ravnateljstvo policije aktivno uključilo u preispitivanje cjelokupnog postupanja policijskih službenika u obitelji Š.

4.2.15. OPIS SLUČAJA (PRS-03-02/06-43): Pritužiteljica N.T. iz R. podnijela je pravobraniteljici molbu radi rješavanja problema koje ima s bivšim suprugom. Pritužiteljica i suprug s kojim ima dvoje djece (sina od 25 godina i kćer od 9 godina) razveli su se 2004. godine, a u tijeku je sudski spor za povećanje alimentacije koji je podnijela pritužiteljica. Upravo iz razloga što je tražila povećanje alimentacije, bivši suprug je pritužiteljicu učestalo nazivao, čak i u vrlo kasne sate, te prijetio njoj i sinu. Iz istog razloga bili su prisiljeni i isključiti telefon. Pritužiteljica navodi da ju je bivši suprug znao nazivati i na posao, te je jednom bila prisiljena pozvati policiju i prijaviti uznemiravanje na poslu. Također navodi da ju je krajem trećeg mjeseca, sačekavši priliku kad je hodala sama, suprug fizički napao počupavši je za kosu. Taj napad pritužiteljica je prijavila policiji, te mu je na Prekršajnom sudu izrečena opomena (rješenje nije dobila). Drugi napad dogodio se 10. kolovoza 2006. ispred pritužiteljčinog stana za koji se još vodi postupak. Pritužiteljica navodi da se bez obzira na njezine odlaske i prijave bivšeg supruga policiji njegovo maltretiranje djece, nje same i radnih kolega i dalje nastavlja.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je pribavila izvješće i dopunu izvješća Ravnateljstva policije. Ravnateljstvu policije uputila je upozorenje da nisu postupili u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, te da PP u R. upozna s ovim upozorenjem. U dopuni izvješća PP u R. navodi se da su utvrđene određene nepravilnosti u postupanju triju policijskih

službenika, te je predloženo pokretanje postupka u pravcu utvrđivanja njihove stegovne odgovornosti.

4.2.16. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/06-02): Pritužiteljica J.S.J. iz K.I., zaposlena, smještena u skloništu na žene na tajnoj adresi, 17. siječnja 2006. osobno je podnijela pritužbu u Uredu pravobraniteljice u odnosu na tretman nje kao majke – žrtve nasilja u odnosu na oca djeteta – nasilnika, u postupku povjeravanja njihovog djeteta Domu za djecu u Z. (u daljnjem tekstu: Dom) od strane nadležnog Centra u I.G., te radi nepoduzimanja mjera radi zaštite od nasilja u obitelji.

Priložila je dokumentaciju iz koje je proizlazi da je pritužiteljica prije donošenja rješenja o povjeravanju djeteta Domu (12. prosinca 2005.) nadležni Centar detaljno izvijestila (6. prosinca 2005.) da joj je suprug T.J. oteo dijete i ostavio ga kod svoje majke, a kasnije i prijetio bombom i njoj i djetetu, ali joj je od strane Centra objašnjeno da će dijete smjestiti u Dom zbog bojazni da bi ga otac T.J. nakon izlaska iz pritvora mogao ponovno uzeti i odnijeti u nepoznatom smjeru. Međutim, rješenjem Centra od 12. prosinca 2005. ne samo da je dijete smješteno u Dom, nego su joj tim rješenjem zabranjeni kontakti s djetetom, jednako kao i ocu djeteta.

Pritužiteljica je smatrala da je takvim postupcima Centra obmanuta i to je posebno naglasila kod davanja pritužbe u Uredu pravobraniteljice.

Smatrala je da je diskriminirana kao majka i žena jer je Centar svojim rješenjem jednako tretirao nju kao žrtvu obiteljskog nasilja i njezinog supruga T.J. – osobu, kako je navela, s kriminalnim dosjeom, osuđivanog zlostavljača i nasilnika u obitelji, koji je kao otac zanemarivao i zlostavljao njihovo zajedničko dijete.

Istaknula je da Centar nije poduzeo mjere da nju zaštiti od nasilja u obitelji od strane supruga, već joj je oduzeo dijete, smjestio ga u Dom i zabranio joj susrete i druženje s djetetom.

Priložila je dokumentaciju iz koje proizlazi da je dijete rješenjem Centra od 12. prosinca 2005. povjereno Domu, a i njoj i ocu zabranjeni su susreti i druženja s djetetom sve dok to bude u interesu maloljetnog djeteta A., jer se ona suglasila da ne može skrbiti o djetetu.

Pritužiteljica je smatrala da su je u Centru obmanuli, te je priložila dokumentaciju iz koje proizlazi da joj je u Centru objašnjeno da je glavni razlog zbrinjavanja djeteta u Domu -izmještaj na sigurno zbog bojazni da bi ga otac nakon izlaska iz pritvora mogao ponovno uzeti i odnijeti u nepoznatom smjeru. Iz dokumentacije nadalje proizlazi da je u Centru detaljno objasnila da joj je suprug nasilno

oteo dijete, smjestio ga kod svoje majke, a naknadno i prijetio bombom i njoj i djetetu, zbog čega je ona drugi dan i došla u Centar.

PODUZETE MJERE: 8. veljače 2006. godine pravobraniteljica je zatražila nadopunu izvješća i dokumentacije navodeći: “Zaprimila sam Vaše nepotpuno izvješće. Jednako tako, osim rješenja od 12. prosinca 2005., niste mi dostavili zatraženu dokumentaciju. U Vašem izvješću navodite da se J.S.J. Vama obratila 1. kolovoza 2005. godine radi pomoći i zbrinjavanja nje i maloljetnog djeteta, a radi zlostavljanja od strane supruga T.J. Osim što ste smjestili žrtvu nasilja i dijete u sklonište, ne navodite koje druge mjere ste poduzeli radi unapređenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji (prijavljivanje nasilja, upoznavanje žrtve nasilja o njezinim pravima, provođenje postupka radi ostvarivanja prava žrtve nasilja, te mjera radi zaštite dobrobiti djeteta i dr.). Nadalje, u svom izvješću navodite da je nakon incidenta koji se dogodio između J.S.J. i njezina supruga T.J., koji je kulminirao 5. prosinca 2005. godine, maloljetni A. ostavljen kod svoje bake, ali ne navodite o kakvom se incidentu radi i okolnosti pod kojima je nastao, kao ni pod kojim okolnostima je ml. dijete ostavljeno kod svoje bake. Centar je mogao roditelju koji ne živi s djetetom zabraniti susrete i druženja, ali samo radi zaštite zdravlja i drugih važnih interesa djeteta. Ali u konkretnom slučaju, niti iz izvješća, niti iz rješenja, nije objašnjeno, osim općom konstatacijom 'do prolaska adaptacijskog perioda djeteta u Domu', zašto su J.S.J., kao žrtvi nasilja u obitelji, zabranjeni susreti i druženje s djetetom. Naime, J.S.J. se pritužuje da je kao majka i žena od strane Centra tretirana jednako kao i njezin suprug - počinitelj nasilja u obitelji, te iako ste sami utvrdili da je ona žrtva nasilja, niste zaštitili njena prava.“

U svojoj nadopuni izvješća Centar je negirao sve navode J.S.J. tvrdeći da su sve poduzeli radi dobrobiti djeteta, ali nisu priložili svoj zapisnik od 6. prosinca 2005. koji potkrepljuje tvrdnje J.S.J. da je bila obmanuta o razlozima smještaja djeteta u Dom.

Iz tog zapisnika, koji je pravobraniteljici predala J.S.J. kod davanja pritužbe, proizlazi da su dana 6. prosinca 2005. u Centru uzeli na zapisnik izjavu J.S.J., da su tog istog dana, 6. prosinca 2005., primili obavijest policije o nasilju nad J.S.J. koje se dogodilo 5. prosinca 2005. i ranije, te da su također istog dana, 6. prosinca 2005., smjestili dijete u Dom.

Stoga navodi Centra u odgovoru upućenom pravobraniteljici da je u trenutku događaja oštećena bila nedostupna Centru odgovaraju istini samo ako se odnose na 5. prosinca 2005. (ali je i za to bilo opravdanja, jer joj je 5. prosinca 2005. godine prijećeno bombom) jer tada Centar još i nije imao saznanja o događaju.

Dijete su smjestili u Dom istog dana kad su saznali za nasilje i kad im je J.S.J. bila dostupna,

a pravobraniteljici su dali nadopunu izvješća sljedećeg sadržaja: „U trenutku događaja J.S.J. je bila nedostupna Centru, a T.J. u pritvoru, te je maloljetni A. smješten sukladno čl. 103. Obiteljskog zakona.“

Osim toga, u odgovoru se potpuno zanemaruje činjenica da je dijete na silu odvedeno baki, majci T.J.-a (o čemu je Centar 6. prosinca 2005. obavijestila i policija). U dokumentaciji Centra navodi se da je dijete tamo „ostavljeno“, čime se sugerira da ga je ona, majka, tamo ostavila, što je otvorilo prostor da se dijete smjesti u Dom i da se u istoj odluci majci zabrane kontakti s djetetom (koji su nastavljeni na insistiranje J.S.J. tek odlukom nadležnog suda). Također se u izvješću Centra J.S.J. tretira kao nezaposlena, iako iz njihovog vlastitog zapisnika proizlazi da se nedavno zaposlila.

Pravobraniteljica je zaključila da je nadležni Centar imao saznanja o postojanju nasilja u obitelji, ali nije poduzeo sve mjere radi zaštite od nasilja u obitelji sukladno odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Zakona o socijalnoj skrbi.

Stoga je pravobraniteljica 29. ožujka 2006. dala upozorenje Centru navodeći da unatoč saznanju Centra o nasilju u obitelji od strane supruga, nisu poduzete nikakve mjere protiv supruga, posebice kad je suprug-otac dana 3. prosinca 2005. bez pristanka pritužiteljice odveo njihovo maloljetno dijete kod svoje majke i tamo ga zadržao, te se, na taj način, propuštanjem poduzimanja odgovarajućih mjera protiv supruga, stvorio temelj za buduće odluke o skrbi za dijete, a koje odluke su bile nepovoljne za pritužiteljicu.

Upozorila je, također, da je postupcima Centra pritužiteljica kao majka onemogućena u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi, kao što je pravo roditelja da živi s djetetom, a jedno razdoblje uskraćeno joj je čak i pravo roditelja na susrete i druženja s djetetom, iako je pritužiteljica diskriminirana već samom činjenicom da je žrtva obiteljskog nasilja.

Centru je dana i preporuka da žurno obavijesti pravobraniteljicu o poduzetom.

Centar to nije učinio.

ISHOD: J.S.J. je ubijena dana 16. lipnja 2006. ispred Doma kojem je bilo povjereno dijete. Ubio ju je suprug T.J. Prema medijima, nakon provedenog nadzora u Centru nisu utvrđene nepravilnosti u postupanju.

4.2.17. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/06-12): Pritužitelj Ž. B. iz N. podnio je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na njegovu moguću neravnopravnost kao roditelja u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi. Pritužitelj navodi da neravnopravnost vidi u tome što on kao otac maloljetnog djeteta, koje inače živi u ugrožavajućim, opasnim i neodgovarajućim uvjetima, nije u mogućnosti

sudjelovati u roditeljskoj skrbi, jer njegove molbe i zahtjevi koje upućuje nadležnom Centru, te izjave koje daje pred istim, nemaju gotovo nikakav utjecaj i zbog toga pritužitelj nije u mogućnosti na odgovarajući način pružiti pomoć svom djetetu.

PODUZETE MJERE: Na temelju prikupljene dokumentacije pravobraniteljica je zaključila da Centar svojim postupanjem nije pritužitelja doveo u neravnopravan položaj jer je iz dokumentacije razvidno da je Centar donio rješenje o roditeljskoj skrbi 2. prosinca 2005., pa su stoga u navedenom postupku razmatrani svi prigovori, zahtjevi i prijedlozi pritužitelja. Osim toga, isti Centar je 20. rujna 2006. dostavio predmet nadležnom Općinskom sudu pred kojim se vodi postupak povodom zahtjeva pritužitelja za novom odlukom o skrbi za dijete, a u kojem postupku će se odlučivati o svim zahtjevima i prijedlozima. Međutim, imajući u vidu navode iz pritužbe, narušenu komunikaciju s bivšom izvanbračnom suprugom, neočitovanje Centra o nasilju u obitelji, kao i o njihovim poduzetim mjerama radi zaštite od nasilja u obitelji, pravobraniteljica je Centru dala preporuku da ubuduće poduzimaju mjere za zaštitu žrtve nasilja u obitelji sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, te da u svojim postupanjima vode računa o ravnopravnosti spolova u najširem smislu, a posebno da obrate pozornost, unatoč činjenici što su žene diskriminirane u mnogim područjima života, na moguću neravnopravnost muškaraca (očeva) prilikom psihosocijalne obrade obitelji i poduzimanju mjera za zaštitu dobrobiti djeteta, te davanju mišljenja i prijedloga sudovima i drugim tijelima, a na koju ukazuju muškarci (očevi) pritužbama pravobraniteljici.

4.2.18. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/06-13): Pritužitelj D.M. iz T. podnio je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na njegovu moguću neravnopravnost kao roditelja u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi, te nepružanju zaštite od nasilja u obitelji. Pritužitelj navodi da neravnopravnost vidi u tome što njemu stručni radnici nadležnog Centra na različite načine sugeriraju da je njegovoj maloljetnoj kćeri puno bolje uz majku, budući da se radi o ženskom djetetu, dok njemu kao ocu predbacuju što nagovara isto dijete da ostane živjeti s njim.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je zaključila je da djelatnici nadležnog Centra, kao i policijski službenici nadležne PP, svojim postupanjem nisu pritužitelja doveli u neravnopravan položaj. Naime, u izvješću se navodi, cit.: „predmetnom isto nije sugerirano već mu se prezentiralo da je bolje da dijete do konačne odluke o povjeri i kontaktima ostane u sredini u kojoj je i do sada živjelo obzirom da su uvjeti kod majke bili adekvatni.“

4.1.19. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/06-17): D.Č. iz Z. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj moli da mu se pomogne ostvariti susrete i druženja s maloljetnim djetetom koje se zajedno s

majkom nalazi u skloništu za žene na tajnoj adresi, jer da mu je u nadležnom Centru rečeno da se za ostvarenje tog svog prava obrati nadležnom sudu.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je po pribavljanju i razmatranju dostavljenog izvješća i dokumentacije od nadležnog Centra obavijestila podnositelja predstavke o sadržaju izvješća, tj. o tome da su u tijeku sudski postupci za određivanje susreta i druženja njega i njegove majke (djetetove bake) s njegovim maloljetnim djetetom, te da su u tom smislu već zakazana ročišta, kao i o tome da će isti Centar, do okončanja započetih sudskih postupaka, poduzeti aktivnosti za ostvarivanje tih susreta i druženja, kao i poduzimati daljnje radnje obiteljsko-pravne zaštite maloljetnog djeteta odnosno cijele obitelji.

4.2.20. OPIS SLUČAJA (PRS-03-01/06-19): Pritužitelj W.H. iz R. podnio je pravobraniteljici pritužbu na postupke nadležnog Centra u kojoj navodi da njegova supruga, s kojom ne živi više u bračnoj zajednici i s kojom je u postupku razvoda braka, onemogućuje njegovo viđanje i susrete s njihovim maloljetnim djetetom, te da dogovor sa suprugom glede susreta i druženja s djetetom nije mogao biti postignut niti prigodom postupka posredovanja prije razvoda braka.

PODUZETE MJERE: Uvidom u izvješće i dokumentaciju Centra, pravobraniteljica je zaključila da Centar svojim postupanjem nije pritužitelja doveo u neravnopravan položaj. Naime, pravobraniteljica je utvrdila da je u konkretnom slučaju Centar proveo postupak posredovanja prije razvoda braka tijekom srpnja, kolovoza i rujna 2006., te da je isti okončan dostavom stručnog mišljenja pritužitelju i njegovoj supruzi, te da će o susretima i druženju oca s maloljetnim djetetom odluku donijeti nadležni općinski sud u brakorazvodnom postupku koji je u tijeku, i u kojem pravobraniteljica nije ovlaštena intervenirati.

4.2.21. OPIS SLUČAJA (PRS-03-04/06-02) I PODUZETE MJERE: Reagirajući na novinske članke o provedenoj policijskoj raciji u salonima za masažu u Z. zbog sumnje u bavljenje tih salona prostitucijom, kojom su prigodom policijski službenici navodno spolno uznemiravali zaposlenice tih salona, pravobraniteljica je od Ravnateljstva policije zatražila izvješće o cijelom slučaju.

Postupajući po zahtjevu Pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije je dostavilo svoje pisano izvješće u kojem navodi da izvršenom provjerom načina postupanja policije pri raciji u salonu za njegu i masažu nisu uočeni propusti policijskih službenika nadležne Policijske uprave.

4.2.22. OPIS SLUČAJA (PRS-03-04/06-03): Pritužiteljica S.S.M. iz Z. podnijela je pritužbu pravobraniteljici radi neravnopravnog tretmana u postupanju policije, odnosno postupanju policije tijekom događaja od 19. prosinca 2005. Navodi kako je tog dana u 10,00 sati imala parnicu na

Općinskom sudu u Z., a poslije završenog ročišta, kad se spustila u prizemlje sudske zgrade, doživjela je fizički i verbalni napad od strane pripadnika pravosudne policije, cit: „... grubo me je uhvatio za leđa i rekao mi da ne smijem tu telefonirati i otrgnuo mi je slušalicu. Kad sam mu rekla da me ne smije navlačiti, isti me je pitao kako se to ponašam, a s obzirom da je bio bez razloga agresivan, a kako mi nije nitko pružio pomoć, ja sam istom pravosudnom policajcu rekla da ću pozvati policiju, na što je on odgovorio da će on zvati policiju.“

Dalje navodi da je policijsku intervenciju obavio policijski službenik nadležne PP na način da s pritužiteljicom nije uopće razgovarao, iako je ona na tome inzistirala, već je izjavu uzeo samo od pravosudnog policajca, za kojega pritužiteljica tvrdi da ju je zlostavljao. Pritužiteljica smatra da je navedenim postupanjem policije diskriminirana kao žena, te umjesto da se njoj, kao žrtvi zlostavljanja od strane pravosudnog policajca, pruži zaštita, protiv nje je neopravdano podnesena prijava za izmišljeni događaj.

PODUZETE MJERE: Uvidom u izvješće i dokumentaciju pribavljenu u dva navrata, pravobraniteljica je zaključila da su policijski službenici u predmetnoj stvari poduzeli sve radnje i mjere sukladno propisima. Naime, postupajući po zahtjevu pravobraniteljice izvršene su dodatne provjere te je utvrđeno: da su pravosudni policajci i pravosudna policajka izjavili da su policijski službenici saslušali i pritužiteljicu, policijski službenici koji su pružili intervenciju su također izjavili da su obavili razgovor s pritužiteljicom, a službenik na informacijama Općinskog suda u Z. je potvrdio da se pritužiteljica neprimjereno ponašala, glasno vikala i vrijeđala pravosudne policajce.

4.2.23. OPIS SLUČAJA (PRS- 03-04/06-07): Pritužiteljica J.S. iz D.Z. podnijela je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na postupanje policije. Pritužiteljica u navodi da je policija nije zaštitila u situaciji kad ju je u trgovini na njezinom radnom mjestu fizički napao i prijetio joj jedan muškarac. Tom prigodom policija je i protiv nje podnijela prekršajnu prijavu radi remećenja javnog reda i mira, umjesto da su podnijeli prijavu protiv osoba koje su joj prijetile, i time ne samo da je neutemeljeno izložena prekršajnom progonu, nego je policija nije kao ženu zaštitila od nasilja kojemu je bila izložena na svom radnom mjestu. Pritužiteljica posebno ističe da je policijski službenik prilikom pružanja intervencije bio nezainteresiran za uzimanje njezinog iskaza, te da policijski službenici osobu koja je na nju izvršila napad na njezinom radnom mjestu nisu ni priveli u PP. Pritužiteljica navodi da je radi posljedica napada, proživljenog straha, prijetnji, kao i radi nepružanja odgovarajuće pomoći od policije, bila prisiljena koristiti bolovanje u trajanju šest mjeseci.

PODUZETE MJERE: Postupajući po zahtjevu pravobraniteljice, Ravnateljstvo policije utvrdilo je da su policijski službenici u konkretnom slučaju postupili neprofesionalno i površno, s obzirom da su i protiv pritužiteljice podnijeli prekršajnu prijavu, iako za to nisu postojali zakonski uvjeti, te da s pritužiteljicom od strane policijskih službenika nisu uopće obavljani obavijesni razgovori kako bi se utvrdilo jesu li njezini navodi iz pritužbe utemeljeni. Nadalje, nadležna policijska uprava nije pravodobno izvijestila pritužiteljicu o svojim postupanjima u vezi njezinih prijedloga za kazneni progon protiv počinitelja. Pravobraniteljica je zaključila da policijski službenici nisu odgovarajuće zaštitili pritužiteljicu od nasilja i prijetnji kojima je bila izložena.

Ravnateljstvo policije dodatno je obavijestilo pravobraniteljicu da su policijski službenici nadležne PP ipak postupili povodom prijedloga za kazneni progon zbog kaznenog djela prijetnje, koje je podnijela pritužiteljica, te kako je nadležna državna odvjetnica izjavila da se u predmetom slučaju još uvijek provode istražne radnje zbog kaznenog djela prijetnje i nanošenja tjelesnih ozljeda pritužiteljici. Stoga je pravobraniteljica putem Ravnateljstva policije nadležnoj PP uputila upozorenje, a kako je Ravnateljstvo policije od nadležne policijske uprave zatražilo da se utvrdi odgovornost i poduzmu mjere u cilju otklanjanja neprofesionalnog i površnog postupanja policijskih službenika, pravobraniteljica je zatražila da je Ravnateljstvo policije obavijesti o poduzetim mjerama.

4.2.24. OPIS SLUČAJA (PRS-03-04/06-10): Pravobraniteljici su se obratile aktivistkinje udruga za zaštitu prava žena i aktivistkinje/aktivisti udruga za zaštitu prava seksualnih i rodnih manjina u vezi postupanja policijskih službenika prema šest španjolskih državljanke. Prema napisima u tisku i izvješćima elektronskih medija, radilo se o događaju od 5. rujna 2006. na plaži K. u S. kojom prilikom su španjolske državljanke zbog toplesa i nastalog incidenta privedene u PP, gdje su bile zadržane i saslušavane, privremeno su im oduzete putovnice, a zatim su prekršajno prijavljene. U pritužbi se dalje navodi da su španjolske državljanke fizički napadnute na plaži od strane dvojice muškaraca. Podnositelji/ce pritužbe smatraju, a pozivajući se na pojedine medije, da španjolske državljanke nisu radile ništa što bi odstupalo od uobičajenog ponašanja na plaži, pa nije bilo uopće razloga za njihovo privođenje. Osim toga, podnositelji/ce pritužbe smatraju da policijski službenici nisu odgovarajuće zaštitili španjolske državljanke od dvojice napadača, te da iste nisu imale jednak tretman u odnosu na muškarce, što je dovelo do toga da su španjolske državljanke u medijima predstavljene na uvredljiv i ponižavajući način.

PODUZETE MJERE: Razmatranjem navoda iz pritužbe i izvješća, kao i uvidom u napise koji su objavljeni u tiskovnim medijima, pravobraniteljica nije utvrdila da su se policijski službenici prilikom postupanja diskriminirajuće odnosili prema šest španjolskih državljanke, već da su

poduzeli radnje i mjere sukladno propisima. Naime, policijski službenici zaprimili su dojavu da španjolske državljanke i drugi kupaći na plaži K. u S. narušavaju javni red i mir. Policijski službenici koji su upućeni na mjesto događaja utvrdili su da španjolske državljanke svojim ponašanjem izazvale zgražanje okolnih kupaća, zbog čega je došlo do vike i galame između kupaća i španjolskih državljanke.

Španjolske državljanke su dovedene u službene prostorije nadležne PP, gdje su bile upoznate s odredbom članka 36. Bečke konvencije o konzularnim odnosima. Sukladno traženju španjolskih državljanke, o događaju je obaviješteno i Španjolsko veleposlanstvo. Kako bi se osigurala nazočnost španjolskih državljanke na Prekršajnom sudu u S., a nakon dovršene prekršajne obrade, istima su privremeno oduzete putovnice, nakon čega su bile puštene iz službenih prostorija PP. Narednog dana španjolske državljanke, i dvoje hrvatskih državljanina koji su sudjelovali u incidentu na plaži, bili su dovedeni pred suca Prekršajnog suda u S., gdje su proglašeni krivima te su im izrečene novčane kazne prema Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira, i to španjolskim državljanicama prema članku 14. („...radi vrijeđanja i omalovažava moralnih osjećaja građana...“) te članku 30. („...tko bez nadzora i neoprezno drži životinje koje mogu povrijediti ili ugroziti građane...“), a jednom hrvatskom državljaninu prema članku 13. („...tko se na javnom mjestu tuče, svađa, viče ili na drugi način remeti javni red i mir...“), dok je protiv drugog hrvatskog državljanina obustavljen prekršajni postupak

4.2.25. OPIS SLUČAJA (PRS-03-05/06-02): Pritužiteljica D.H. iz N.P. podnijela je pravobraniteljici pritužbu kao korisnica zdravstvenih usluga zdravstvene ustanove, a pritužba se odnosila na diskriminirajući odnos prema ženama u istoj zdravstvenoj ustanovi kod pružanja zdravstvenih usluga, odnosno kod pregleda u ginekološkoj ambulanti. Pritužiteljica u svojoj pritužbi navodi da ju je prvo „šokirao“ natpis na ulazu u kabine za presvlačenje, gdje, između ostaloga, piše da je: „obavezno doći u suknji“, te „...ako se ne dođe u suknji, sestre će vas prošetati u gaćicama kroz cijelu čekaonicu, gdje čekaju i muškarci sa ženama.“ Pritužiteljica dalje navodi da se na ultrazvuku nalazi prozor s podignutom roletom tako da građani koji prolaze mogu vidjeti pacijentice pri pregledu, da nema papuča, pa žene u suknjama, bez gaćica, i u čizmama čekaju na pregled i onda u tome svemu leže na stolu za pregled. Pritužiteljica navodi da se nakon takvog pregleda nije osjećala kao žena koja brine o svom zdravlju, i smatra da joj je na taj način povrijeđeno dostojanstvo.

PODUZETE MJERE: Uvidom u izvješće zdravstvene ustanove, pravobraniteljica je zaključila da bi zdravstvena ustanova trebala voditi više računa o omogućavanju uvjeta pregleda u kojima se žene neće osjećati neugodno, poniženo ili da je povrijeđeno njihovo dostojanstvo. Stoga je

pravobraniteljica dala preporuku zdravstvenoj ustanovi da u svojim pisanim obavijestima, lecima, brošurama i plakatima o pripremi za ginekološki pregled umjesto „na pregled doći (obvezno) u suknji“ stave neku primjereniju formulaciju, npr. „preporučuje se da se radi lakšeg pregleda dolazi u suknji“ ili slično, uz omogućavanje svih ostalih uvjeta pregleda u kojima se žene neće osjećati neugodno ili poniženo ili da je povrijeđeno njihovo dostojanstvo.

4.2.26. OPIS SLUČAJA (PRS-03-05/06-09): Pritužitelj R.D. iz M.L. podnio je pravobraniteljici pritužbu u kojoj navodi da su on i drugi muškarci diskriminirani prilikom ulaska u zgradu Grada u kojoj se nalaze gradske, županijske i državne službe. U pritužbi navodi da je Grad M. L. naredio zaposlenim službenicima/cama na ulazu da ne dopuste ulazak u zgradu muškarcima koji nose hlače koje sežu do ispod koljena. Navodi da je pokušao dana 19. srpnja 2006. ući u zgradu, odjeven u bermuda-hlače duljine do pola listova, ali ga je službenica vratila s ulaza s obrazloženjem da je naredba gradonačelnika da se tako odjevenim muškarcima ne dopusti ulaz. Pritužitelj smatra da su na taj način muškarci pri ulasku u zgradu Grada diskriminirani, budući da žene, uključujući tu i zaposlene službenice Grada, ulaze nesmetano u zgradu odjevene u odjeću – suknje i hlače – koje su kraće i ne sežu niti do koljena. Stoga pritužitelj traži pomoć, kako on i drugi muškarci ne bi bili uskraćeni u pristupu javnim službama.

PODUZETE MJERE: Nakon uvida u izvješće pravobraniteljica je obavijestila pritužitelja na način da ga je upoznala s bitnim dijelovima izvješća. Naime, u izvješću je bilo navedeno sljedeće: da na ulazu u zgradu gdje se nalaze gradske službe ne rade službenici ili namještenici Grada, već „portirsku službu“ obavljaju zaposlenici privatne zaštitarske tvrtke, da o konkretnom slučaju nemaju nikakva saznanja jer se o osobama koje eventualno, uslijed osobne procjene ovlaštenih i obučениh zaštitara, ne uđu u zgradu, ne vodi nikakva evidencija, pa tako ne postoji pisani trag o pokušaju pritužitelja da spornog dana uđe u zgradu, da zbog mijenjanja samih zaštitara, te nakon proteka vremenskog razdoblja od tri mjeseca, nije moguće ustanoviti što se dogodilo s pritužiteljem, te da Grad M. L. nikada nije donio nikakvu odluku o propisanom izgledu osoba koje posjećuju zgradu. Pritužitelj je zahvalio pravobraniteljici na zauzimanju za njegov slučaj.

4.2.27. OPIS SLUČAJA (PRS-03-05/06-11): D. R. iz T. podnijela je pravobraniteljici pisanu pritužbu u kojoj navodi da joj je uskraćeno temeljno ljudsko pravo na slobodu kretanja zbog statusa razvedene supruge, kao i da je taj status, po njezinoj tvrdnji, presudno utjecao na to da joj se ne prizna državljanstvo Republike Hrvatske od strane nadležnog tijela, iako je rođena i živi na području RH. Uz to napominje da hrvatsko državljanstvo imaju njezin bivši suprug i djeca.

PODUZETE MJERE: Uvidom u priloženu dokumentaciju pravobraniteljica je utvrdila da pritužiteljici od strane Ministarstva unutarnjih poslova RH i Upravnog suda RH nisu odbijeni zahtjevi za trajno nastanjenje u RH i za primitak u hrvatsko državljanstvo iz razloga što imenovana ima status razvedene supruge, niti se to u njoj spominje, već da je sporno ispunjava li za to uvjete predviđene Zakonom o kretanju i boravku stranaca i Zakonom o hrvatskom državljanstvu. Stoga je Pravobraniteljica zaključila da nije nadležna rješavati konkretan slučaj pa je pritužbu i priloženu dokumentaciju dostavila Pučkom pravobranitelju.

4.2.28. OPIS SLUČAJA (PRS-03-04/06-09): Pritužiteljica I.K. iz Z. podnijela je pritužbu pravobraniteljici u kojoj navodi da je nezadovoljna radom policije. Pritužiteljica navodi da je 19. rujna i 22. rujna 2006. godine nadležnoj PP prijavila uznemiravajuće telefonske pozive na kućni telefon, uključujući i prijete upućene preko njezinog djeteta, a sve povezano s obavljenim oglasima na Internetu i Plavom oglasniku. Pritužiteljica smatra da je njoj, kao i njezinom djetetu, obavljenim oglasima i telefonskim pozivima te izrečenom telefonskom prijetoj od strane nepoznatog muškarca, narušena privatnost i sigurnost. Kako nije zaprimila odgovor od policije i njihovim poduzetim mjerama, pritužiteljica se ponovno dana 23. rujna 2006. obratila nadležnoj PP tražeći da je obavijeste o poduzetim mjerama.

PODUZETE MJERE: uvidom u dva izvješća Ravnateljstva policije, pravobraniteljica je zaključila da su policijski službenici u predmetnoj stvari poduzeli sve radnje i mjere sukladno propisima. Naime, policijski službenici su poduzeli sljedeće: dana 19. rujna i 22. rujna 2006. zaprimili su dojavu pritužiteljice, te dana 22. rujna 2006. godine na zahtjev pritužiteljice pružili intervenciju. Također su uputili pritužiteljicu da problem uznemiravanja putem mobilnog telefona riješi privatnom tužbom, ali da može podnijeti prijedlog za kazneni progon protiv NN muške osobe zbog kaznenog djela Prijetnja (članak 129. Kaznenog zakona), te dopisom od 23. listopada 2006. obavijestili pritužiteljicu da su sačinjena pismena dostavljena nadležnom općinskom državnom odvjetniku na obavijest i na odluku.

4.2.29. OPIS SLUČAJA (PRS-03-05/06-08): Pritužiteljica T.R. iz P. podnijela je pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na postupanje policije i drugih državnih institucija. Pritužiteljica se pritužuje na dugogodišnje „šikaniranje“ od strane pravosuđa, policije i drugih tijela. Navodi da su se sve institucije na području V. i P. urotile protiv nje i njezinog supruga (u dobi od 78 godina), a sve povodom postupka razvrgnuća zajednice nekretnina koji je 1987. godine pokrenuo njen suprug A., kao nasljednik nekretnina u ostavinskom postupku. Od tada su nastali problemi za nju i njezinog supruga, a ubrzo nakon toga započelo se, kako pritužiteljica navodi, sa zlostavljanjem i šikaniranjem, počevši od njihovih rođaka, pa sve do policije i pravosuđa. Nezadovoljna radom

pravosudnih tijela i policije, pritužiteljica je odlučila javno, dana 11. srpnja 2006., ispred Ministarstva pravosuđa ukazati na povredu njezinih ustavnih prava, iz razloga što Općinski sud u V. u njezinoj pravnoj stvari nije donio odluku u razumnom roku, te da iz tog razloga trpi tešku i nenadoknadivu štetu jer je onemogućena u izvršavanju vlasničkih ovlaštenja, a kako ne poznaje dovoljno dobro Zagreb, nije ni znala da se nalazi na mjestu gdje je zabranjeno prosvjedovati, jer je njezina namjera bila samo mirno prosvjedovati ispred Ministarstva pravosuđa. Navodi da su se policijski službenici prilikom intervencije vrlo grubo odnosili prema njoj, bez razloga su je priveli u PP i nekoliko sati ispitivali, neopravdano su je zadržali duže od pet sati, nisu joj omogućili telefonski kontakt, a nisu joj dopustili ni da ode po pecivo, niti ponudili vodu. Pritužiteljica ističe da nije znala niti mogla znati da mirni i pojedinačni prosvjedi, kao što je bio njezin, mogu biti zabranjeni, posebice zato što smatra da je pojam javno okupljanje isključivo vezan za grupu, a ne za pojedinca, pa stoga ona ne razumije zašto je kao žena morala biti izložena brutalnosti kod postupanja policije.

PODUZETE MJERE: U izvješću Ravnateljstva policije navodi se da su provjereni svi navodi pritužiteljice, te nisu utvrđene nepravilnosti niti postupanje koje bi ukazivalo na nedovoljno poduzimanje mjera i radnji ili na nekorektno i neprofesionalno ponašanje policijskih službenika. U odnosu na postupanje prema pritužiteljici u Zagrebu dana 11. srpnja 2006. u dopunjenom izvješću se navodi da je nadležni policijski službenik poduzimao propisane mjere i radnje, te da je postupanje provedeno sukladno zakonskim propisima, cit.: „ Naime, dolaskom na Trg sv. Marka, ispred zgrade Hrvatskog sabora, policijski službenik je utvrdio da gospođa T. R. prosvjeduje... nakon što se oglušila na izdano upozorenje i zapovijed od strane policijskog službenika da prekine s prosvjedom i udalji se, bez uporabe sredstava prisile, u 9,45 sati privedena u prostorije I. PP Zagreb radi daljnje prekršajne obrade. ... Radi utvrđivanja zakonom propisanih mjera i radnji od strane policijskog službenika, odnosno navoda o grubosti tijekom privođenja gospođe R. te uskraćivanja prava na telefonski poziv i odlaska po pecivo, dana 18. listopada 2006. godine ponovno je obavljen razgovor s nadležnim policijskim službenikom, koji takve navode kategorički negira, te navodi krajnje uljudno i profesionalno ophođenje... gospođa R. nije negodovala na rad policijskog službenika, već je samo komentirala o tome kakva je to policijska postaja u kojoj ne može popiti kavu, a nakon što joj je službenik ponudio kupiti kavu vlastitim novcem, odbila je.“

4.3. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA RAD CENTARA ZA SOCIJALNU SKRB

I u 2006. godini zaprimljene su pritužbe koje se odnose na rad centara za socijalnu skrb, prije svega radi neravnopravnog tretmana majki ili očeva od strane centara za socijalnu skrb u izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi.

Napominje se da su se od 1. siječnja 2006. godine počele primjenjivati odredbe Obiteljskog zakona kojima je u velikom dijelu izmijenjena nadležnost u donošenju odluka o roditeljskoj skrbi. Naime, nadležnost sudova je u postupcima roditeljske skrbi bitno proširena. Budući da od 2006. godine sud u izvanparničnom postupku donosi odluku o roditeljskoj skrbi, to je utjecalo na broj pritužbi koje se odnose na postupanje centara za socijalnu skrb u postupku donošenja odluke o roditeljskoj skrbi.

Kao podnositelji takvih pritužbi, u povećanom broju se pojavljuju očevi, a neki konkretni primjeri navedeni su u ovom izvješću.

Pravobraniteljica i ovaj put ističe dobru suradnju s centrima za socijalnu skrb koja se odnosi na pravodobnu dostavu izvješća i dokumentacije.

Međutim, i tijekom 2006. godine uočeni su neki propusti u radu i postupanju centara za socijalnu skrb, u prvom redu neuzimanje u obzir povijesti obiteljskog nasilja (kod odlučivanja i davanja mišljenja), a niti posljedica nasilja za osobe koje su mu izložene (uglavnom žene), kao i nepravovremeno reagiranje na nasilje u obitelji – što sve može dovesti do onemogućavanja ili ograničavanja jednog roditelja u ravnopravnom ostvarivanju i izvršavanju sadržaja roditeljske skrbi.

4.4. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA NASILJE PREMA ŽENAMA

Dio pritužbi odnosio se na nezadovoljstvo postupanjem policije prigodom intervencije i nepružanje dovoljne zaštite u slučajevima različitih oblika nasilja prema ženama u stambenim zgradama, prilikom ulaza u državne institucije, na plažama i drugim mjestima – dakle u slučajevima koji ne spadaju u nasilje u obitelji. Utvrđeno je da je policija poduzimala sve potrebne mjere, a ako su i uočeni propusti u postupanju, bili su otklonjeni po nalogu nadležne policijske uprave.

4.5. PRITUŽBE KOJE SE ODOSE NA DISKRIMINACIJU PREMA OSOBAMA ISTOSPOLNE ORIJENTACIJE

U odnosu na diskriminaciju temeljem spolne orijentacije, i dalje se bilježi mali broj pritužbi. Kao karakteristični slučajevi mogu se izdvojiti: nasilje i uznemiravanje i oštećenje imovine temeljeno na spolnoj orijentaciji pritužitelja; diskriminacijski tretman prigodom unajmljivanja hotelskih soba; povreda dostojanstva i čuvanja osobnih podataka osoba istospolne orijentacije prilikom poduzimanja potrebnih mjera od strane policije da se pronađu počinitelji kaznenih djela; otkaz Ugovora o radu temeljen na seksualnoj orijentaciji, neadekvatno postupanje policijskih službenika, uključujući i diskriminacijsko bilježenje podatka o njihovoj seksualnoj orijentaciji u odgovarajućim policijskim evidencijama. U jednom slučaju je sam pritužitelj uskratio pravobraniteljici davanje svoje suglasnosti za njezino postupanje, kad je ta suglasnost u postupku bila zatražena, ne želeći da njegovo ime bude na bilo koji način spominjano.

4.6. OSTALE PRITUŽBE

Dio pritužbi odnosio se na prituživanje zbog diskriminacije žena prigodom pružanja zdravstvenih usluga, na seksističke reklame i slično, a mali broj pritužbi prosljeđen je drugim nadležnim institucijama na razmatranje.

4. 7. NACIONALNA KAMPANJA ZA BORBU PROTIV OBITELJSKOG NASILJA NAD ŽENAMA, LOKALNI PROGRAMI OBILJEŽAVANJA

Kampanja Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, počela je u Republici Hrvatskoj krajem 2006. godine, u skladu s napucima Vijeća Europe koje je 2007. godinu proglasilo Godinom borbe protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje. Sama Kampanja Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, službeno je počela u Madridu krajem studenoga 2006. godine. Kampanja će se provoditi tijekom cijele 2007. godine i završit će na Međunarodni dan žena – 8. ožujka 2008. godine.

Temeljem plana Kampanje Vijeća Europe za suzbijanje nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje (od 21. lipnja 2006.), pokrenute su konkretne aktivnosti na razini Vijeća Europe i na nacionalnim razinama.

Pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti osnovan je Odbor za provedbu Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama i pokrenuta Nacionalna kampanja za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama, koja ima za ciljeve:

- osnažiti stav države, društva i nadležnih državnih tijela o nužnosti osiguravanja ustroja, organiziranosti i dovoljnog broja stručnjaka/inja koji/e će se baviti problematikom nasilja u obitelji, kao preduvjetom za djelotvorniju zaštitu od nasilja u obitelji;
- predstaviti javnosti Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i dužnosti nadležnih tijela u slučaju počinjenog nasilja, uključujući policiju, centre za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove te pravosudna tijela, odnosno mehanizme kojima Republika Hrvatska štiti prava osoba izloženih nasilju;
- prikazati nasilje u obitelji u svim njegovim pojavnim oblicima kao neprihvatljivo društveno ponašanje koje treba biti odlučno sankcionirano;
- u javnosti osvijestiti život bez nasilja kao jedno od temeljnih ljudskih prava.

Tijekom kampanje javnost će se osvješćivati i informirati o štetnosti nasilničkog ponašanja, oblicima takvog ponašanja te prevenciji, pomoći i zaštitu žrtava nasilja u obitelji.

Ostvarenje navedenih ciljeva ovisi o istovremenoj i koordiniranoj aktivnosti državne i lokalne razine vlasti te je potpredsjednica Vlade i ministrica obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, gospođa Jadranka Kosor, pozvala na izradu lokalnih programa obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama (dopisom od 14. rujna 2006. godine) sve županije, županijske Odbore i Povjerenstva za ravnopravnost spolova, i gradove u Republici Hrvatskoj.

Pravobraniteljica podržava ideju da ostvarenje ciljeva Kampanje ovisi o istovremenoj i koordiniranoj aktivnosti državne i lokalne razine vlasti, te je postupajući u skladu sa svojim ovlastima, a u cilju poduzimanja mjera iz svog djelokruga, odnosno u cilju praćenja provedbe Kampanje, u studenome 2006. godine uputila relevantnim subjektima na lokalnoj razini upit imaju li lokalne programe obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama.

Uvid u odgovore na upit jesu li se relevantni predstavnici na lokalnoj razini uključili u obilježavanje Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama, pomoći će ostvarenju njezinih ciljeva te se u nastavku daje izvješće i analiza zaprimljenih odgovora do 31. prosinca 2006.:

4.7.1. LOKALNI PROGRAMI OBILJEŽAVANJA KAMPANJE ZA BORBU PROTIV OBITELJSKOG NASILJA NAD ŽENAMA

Pravobraniteljica je tijekom studenoga 2006. godine tražila podatke o donošenju lokalnih program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama od svih:

- 20 župana/ica i gradonačelnika Grada Zagreba;
- 19 županijskih odbora/povjerenstava za ravnopravnost spolova i Povjerenstva za ravnopravnost spolova Grada Zagreba;
- 126 gradova.

U godišnjem izvješću donosimo analizu odgovora za županije.

Što se gradova tiče, od 126 gradova kojima je pravobraniteljica poslala upit o donošenju lokalnog programa obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv nasilja nad ženama, odgovorilo je tek 27 gradova. U svim odgovorima mahom je navedeno da zasad još nemaju usvojen program koji prati Kampanju, ali najavljuju donošenje takvog programa, uz obrazloženje da je postupak za njegovo donošenje već u tijeku ili će u dogledno vrijeme biti pokrenut. Preostalih 99 gradova nije odgovorilo na upit pravobraniteljice iz studenoga 2006. godine.

4.7.2. ŽUPANIJE

Zagrebačka županija

Iz Zagrebačke županije Uredu pravobraniteljice pristigao je odgovor da nije usvojen lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama. Stručna služba skupštine Zagrebačke županije očitovala se dopisom od 4. prosinca 2006. da je Županijska skupština Zagrebačke županije na svojoj 8. sjednici, održanoj dana 28. rujna i 2. listopada 2006., donijela Odluku o osnivanju i zadaćama Povjerenstva za ravnopravnost spolova Zagrebačke županije, a da će se dana 14. prosinca sazvati sjednica Županijske skupštine Zagrebačke županije na kojoj je jedna od točaka donošenje Zaključaka o imenovanju članova/članica Povjerenstva za ravnopravnost spolova Zagrebačke županije .

U spomenutom dopisu također se naglašava da će se u Županijskoj skupštini Zagrebačke županije voditi računa o tome da buduće Povjerenstvo za ravnopravnost spolova pri izradi Plana rada za 2007. godinu kao prioritetnu zadaću uvrsti i donošenje lokalnog programa obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja.

Bjelovarsko-bilogorska županija

Na upit pravobraniteljice odgovorio je i župan Bjelovarsko-bilogorske županije. U dopisu od 13. prosinca 2006. ističe aktivnosti županije u lokalnim medijima putem kojih sustavno informira javnost o količini nasilja na ženama, posebno obiteljskog, o uzrocima i broju prijavljenih slučajeva nasilja, trendu porasta nasilja, broju intervencija u slučajevima nasilja, te o programu po kojem odgovorne osobe (centri za socijalnu skrb, Policijska uprava, udruge i sl.) trebaju i mogu pomoći u takvim situacijama.

U dopisu Bjelovarsko-bilogorske županije stoji i to da lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama nije donesen, ali da je u procesu izrade. Također navode da se obvezuju kontinuirano i učinkovito provoditi akcije putem sredstava javnog priopćavanja u suradnji s drugim odgovornim osobama, kako bi što učinkovitije ukazali na ovu važnu problematiku.

Do kraja izvještajnog razdoblja pravobraniteljici se nije očitovao/la niti jedan/na drugi/a župan/ica, niti njihove stručne službe, kao ni gradonačelnik Grada Zagreba, odnosno njegova stručna služba.

4.7.3. ŽUPANIJSKI ODBORI/POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Primorsko-goranska županija

Odbor za ravnopravnost spolova Primorsko-goranske županije u dopisu od 14. prosinca 2006. navodi kako su u listopadu 2006. godine donijeli lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama, u kojem planiraju:

- obilježavanje Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama putem tiskovnih konferencija i suradnjom s organizacijama civilnog društva koje su aktivne u promicanju nenasilja nad ženama;
- upoznavanje s problemima u radu skloništa za žene i pružanje pomoći u rješavanju problema;
- suradnju s MUP-om vezno uz dostavu podataka o nasilju nad ženama u obitelji i analiziranje podataka;
- uvrštavanje problematike na dnevni red Županijske skupštine;
- obilježavanje Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama održavanjem tiskovne konferencije, postavljanjem info-štanda, pozivom na uključivanje javnih osoba muškog spola, nastupom na lokalnim radijskim i TV-postajama, medijskim praćenjem svih događaja, organiziranjem tribina i okruglih stolova.

Istovremeno su pravobraniteljicu izvijestili o svojim aktivnostima na tom području tijekom 2006. godine. Održavali su tribine na temu „Žrtve obiteljskog nasilja“; održavali su tiskovne konferencije, nastupali na lokalnim TV i radio postajama, posjećivali Caritasov dom „Sv. Ana“ u Rijeci, te prigodno obilježavali Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama postavljanjem info-štanda i podjelom letaka i majica uz sudjelovanje župana, predsjednika Županijske skupštine,

članova Poglavarstva, pročelnika upravnih odjela Primorsko-goranske županije i Grada Rijeke, sportaša, pjevača, novinara i predstavnika političkih stranaka.

Brodsko posavska županija

Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Brodsko-posavske županije dopisom od 7. prosinca 2006. dostavlja lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama. U njemu je planirano tijekom cijele godine provoditi brojne aktivnosti vezane uz promicanje nenasilja nad ženama: senzibiliziranje javnosti kroz medije, putem radio emisija i članaka u lokalnim glasilima, organiziranje okruglih stolova na temu obiteljskog nasilja nad ženama, obilježavanje Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama podjelom promidžbenih materijala, iniciranje i koordinacija aktivnosti oko osnivanja „sigurne kuće“ za žrtve obiteljskog nasilja u županiji i prikupljanje statističkih podataka o nasilju u obitelji.

Varaždinska županija

U Varaždinskoj županiji lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama nije usvojen, ali Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Varaždinske županije u odgovoru pravobraniteljici ističe kako će istog predložiti za 2007. i 2008. godinu. Nadalje navode aktivnosti koje su tijekom 2006. godine provodili s ciljem borbe protiv nasilja nad ženama, te nasilja u obitelji: lobiranje za proširenje kapaciteta Doma za žrtve obiteljskog nasilja, tribine i drugo.

Koprivničko-križevačka županija

Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije u dopisu od 28. studenoga 2006. navodi kako lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama nije donesen.

Vukovarsko-srijemska županija

U Vukovarsko-srijemskoj županiji nije usvojen lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama, ali je poduzeto niz aktivnosti – primjerice održane su radionice, okrugli stolovi i događanja u suradnji s organizacijama civilnog

društva, a sve u cilju informiranja javnosti o štetnosti nasilničkog ponašanja, navodi Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Vukovarsko-srijemske županije u dopisu od 20. prosinca 2006. Ističu pritom potrebu otvaranja Skloništa za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja, te potrebu da se obrazuju i osposobljavaju djelatnici/e s područja županije koji se u svom poslu susreću s problematikom nasilja u obitelji, kao i članovi/članice županijskog povjerenstva za ravnopravnost spolova. Isto tako, naveli su niz aktivnosti koje su u 2006. godini proveli s ciljem suzbijanja nasilja: radionice, javne tribine, okrugli stolovi, ulične akcije „Stop nasilju nad ženama“ i dijeljenje letaka „Šutnjom odobravate nasilje“ povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama i 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama.

Grad Zagreb

U Gradu Zagrebu nije usvojen lokalni program obilježavanja Nacionalne kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama – izvijestilo je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Grada Zagreba u dopisu od 11. prosinca 2006., ali pripremaju njegovo donošenje početkom 2007. godine te ističu sve što se u Gradu Zagrebu na ovom planu radilo u prethodnom razdoblju uz aktivno sudjelovanje ovog Povjerenstva.

Naime, kontinuirano senzibiliziraju javnost za problematiku nasilja, kao i nasilja u obitelji, surađuju na lokalnoj razini sa svim relevantnim tijelima, institucijama i nevladinim udrugama, evaluirali su učinke akcije "Stop nasilju iza zatvorenih vrata" početkom 2006. godine, te nakon toga osmislili preventivni program za sve osnovne i srednje škole na području Grada Zagreba. Nadalje, izvješćuju pravobraniteljicu o sadržaju Izvješća o stanju i kretanju sigurnosnih pokazatelja i radu Policijske uprave zagrebačke i svojim postupanjima u vezi njihovih nalaza. Nadležni gradski odjeli bili su angažirani pri otvaranju Doma za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja "Duga – Zagreb" početkom prosinca 2006. godine, i svi redovno surađuju i pružaju pomoć javnoj ustanovi socijalne skrbi "Dobri dom" Grada Zagreba. Ističu na kraju sadržaje socijalnog programa Grada Zagreba i rad Službe za promicanje ljudskih prava Ureda gradonačelnika Grada Zagreba.

4.7.4. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

S ciljem praćenja provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, te u želji da se ti propisi u cijelosti implementiraju, pravobraniteljica je

tijekom listopada 2006. godine uputila dopis vezan za praćenje provođenja i primjene Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji Uredima državne uprave u svim županijama, te svim Odborima i Povjerenstvima za ravnopravnost spolova županija. U tom dopisu ona podsjeća sva spomenuta tijela na njihove obveze prema postojećim propisima, uz upit prati li se i provodi u spomenutim tijelima Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Protokol navodi obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja u obitelji te pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji, od kojih pravobraniteljica spomenutim dopisom naglašava sljedeće obveze čimbenika na razini jedinica lokalne područne (regionalne) samouprave:

I. Radi razmjene iskustava i stvaranja dobre prakse, Protokol obvezuje županijske Odbore/Povjerenstva za ravnopravnost spolova na uspostavu suradnje i razmjene podataka zajedno s (t. 2. glave 2. Oblici, način i sadržaj suradnje): jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, koordinatorom/icom za ravnopravnost spolova u uredu državne uprave u županiji i nevladinim organizacijama koje programski djeluju s ciljem zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava.

II. Iz istih razloga Protokol obvezuje i na redovito održavanje sastanaka nadležnih čimbenika na području županije (županijski Odbor/Povjerenstvo za ravnopravnost spolova, županiju, jedinice lokalne samouprave, predstavnike/ce nadležnih tijela, koordinatora/icu za ravnopravnost spolova u uredu državne uprave i predstavnike/ce nevladinih organizacija koje programski djeluju s ciljem zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava) vezano uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja (t. 3. glave 2. Oblici, način i sadržaj suradnje).

Postupajući u skladu sa svojim ovlastima, pravobraniteljica je od spomenutih tijela zatražila podatke o tome imaju li uspostavljenju suradnju i razmjenu podataka sa županijom, drugim jedinicama lokalne samouprave u županiji, koordinatorom/icom za ravnopravnost spolova u uredu državne uprave u svojoj županiji i nevladinim organizacijama koje programski djeluju s ciljem zaštite žrtava nasilja i afirmacije njihovih prava; te održavaju li i koliko često sastanke s relevantnim čimbenicima na području svoje nadležnosti vezano uz problematiku pojedinačnih

slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja sukladno t. 3. glave 2. Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Pravobraniteljica je do kraja izvještajnog razdoblja zaprimila odgovore od gotovo svih koordinatora/ica iz Ureda državne uprave po županija, i Odbori/Povjerenstva za ravnopravnost spolova odgovorili su u manjem broju.

U svim odgovorima navodi se da su upoznati s odredbama Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, no po pitanjima suradnje i razmjene podataka i suradnje s ostalim tijelima s kojima bi trebali surađivati po pitanjima problematike nasilja u obitelji, uglavnom se navodi da im je potrebna ciljana edukacija kako bi što djelotvornije mogli provoditi odredbe Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji.

Pravobraniteljica je mišljenja kako bi se na razini Ureda državne uprave po županijama uprave, te na razini županija i gradova morala provesti opsežna edukacija osoba uključenih u Odbore i Povjerenstva za ravnopravnost spolova, kao i edukacija koordinadora svih djelatnosti vezanih za ovu problematiku, kako bi se i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Nacionalna strategije zaštite od nasilja u obitelji mogli provoditi na djelotvoran način, uz punu suradnju svih čimbenika na razini lokalne samouprave koji su uključeni u ovu problematiku.

DIO PETI

5. PRAĆENJE PRIMJENE ZORS-a: DONOŠENJE PLANOVA DJELOVANJA ZA PROMICANJE I USPOSTAVLJANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Sukladno svojim ovlastima, pravobraniteljica je pratila provođenje ZORS-a i na području donošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova koje su, na temelju analize položaja žena i muškaraca, obvezna donositi državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (čl. 21 ZORS-a). Utvrđivala je jesu li planovi djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova doneseni (čl. 11. ZORS-a) i, sukladno ZORS-u, dostavljeni na prethodno odobrenje Vladinom Uredu za ravnopravnost spolova (čl. 18. i čl. 30. ZORS-a).

Pravobraniteljica nije samo formalno pratila provođenje ZORS-a utvrđujući jesu li planovi djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova doneseni ili nisu, već se i aktivno zalagala za njihovo donošenje. Obveznike je upućivala na obveze koje imaju prema ZORS-u, davala dodatna tumačenja i potrebna objašnjenja, a učestalim telefonskim upitima i pisanim požurnicama poticala odgovorne na donošenje planova.

5.1. REZULTATI PRAĆENJA DONOŠENJA PLANOVA DJELOVANJA ZA PROMICANJE I USPOSTAVLJANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Obveznici donošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova su državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (Čl. 11. st. 1. ZORS-a).

5.1.1. Pravne osobe u pretežitom vlasništvu županija, gradova i općina

Prije utvrđivanja jesu li pravne osobe u pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave donijele planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je trebala saznati kod kojih će se pravnih osoba to utvrđivati. Budući da državna tijela i tijela jedinica područne (regionalne) samouprave o tome ne vode službenu evidenciju, Ured pravobraniteljice morao je sam prikupiti podatke.

Traženje podataka o pravnim osobama u pretežitom vlasništvu gradova i općina pravobraniteljica je morala više puta ponavljati, a od 25 jedinica lokalne samouprave nije ih dobila ni do kraja 2006. godine.

Budući da se 2005. godine, pozivom na članak 22. stavak 2. ZORS-a i članak 78. stavak 2. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (N.N., br. 33/01., 60/01. i 129/05.), pravobraniteljica obratila Središnjem državnom uredu za upravu sa zahtjevom za provođenje nadzora nad radom 5 gradova i 21 općine, radi dobivanja podataka o pravnim osobama u njihovom pretežitom vlasništvu, u 2006. godini više se nije osobno obraćala navedenim gradovima i općinama, već je u dva navrata pisanim putem zatražila provođenje nadzora kod Središnjeg državnog ureda za upravu. U međuvremenu je jedan grad iz Primorsko - goranske županije, samoinicijativno dostavio tražene podatke.

Središnji državni ured za upravu je dopisima od 14. studenoga 2006. godine zatražio od preostalih 25 spornih jedinica lokalne samouprave da pravobraniteljici žurno dostave podatke o pravnim osobama u njihovom vlasništvu te da o učinjenom obavijeste njihov Ured. Riječ je o gradovima i općinama iz 6 županija: 4 iz Krapinsko-zagorske županije, 3 iz Primorsko-goranske županije, 1 iz Ličko-senjske županije, 4 iz Zadarske županije, 2 iz Osječko-baranjske županije i 11 iz Splitsko-dalmatinske županije.

Rad pravnih osoba u pretežitom vlasništvu 25 spornih jedinica lokalne samouprave, pratit će se nakon što njihovi gradovi i općine dostave pravobraniteljici tražene podatke.

Pravobraniteljica je u 2006. godini poduzela i utvrdila slijedeće:

- 946 pravne osobe, kod kojih je u proteklom razdoblju utvrdila da još uvijek nemaju planove, nastavila je kontaktirati i pratiti rade li na izradi analiza položaja žena i muškaraca, odnosno na donošenju navedenih planova. Obavila je i brojne telefonske razgovore radi dodatnih tumačenja i objašnjenja, nakon čega je u izvještajnom razdoblju ukupno 635 pravnih osoba obavijestilo pravobraniteljicu da je donijelo planove i dostavilo ih Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske na odobrenje.

- Kod 17 novih slučajeva započetih 2006. godine utvrdila je da je 14 pravnih osoba u pretežitom vlasništvu gradova i općina donijelo planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova koje su radi prethodnog odobrenja dostavili Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

- Krajem 2006. godine pravobraniteljica je utvrdila da 322 pravne osobe s kojima je kontinuirano pokušavala kontaktirati, i više puta ih upućivala u obveze koje imaju temeljem ZORS-a, nisu dostavile nikakva očitovanja. Stoga je pravobraniteljica, sukladno svojim ovlastima iz članka 22. stavka 1. ZORS-a, uputila upozorenje na 147 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, da se navedene pravne osobe u njihovom pretežitom vlasništvu nisu očitovale o ispunjenju svojih obveza prema članku 11. ZORS-a. Istovremeno je pravobraniteljica dala preporuku svakoj navedenoj pravnoj osobi koja je u pretežitom vlasništvu pojedine županije, grada ili općine, da donese planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova i dostavi ga Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Pravobraniteljica je županije, gradove i općine zamolila da o upozorenju i preporuci obavijeste navedene pravne osobe.

Upozorenjima i preporukama adresiranima na 147 predstavničkih i izvršnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravobraniteljica se pozvala na osnivačku, odnosno vlasničku odgovornost županija, gradova i općina u vezi provođenja ZORS-a na njihovom području. Očekuje se da će članovi/ice tih tijela iz jedinica lokalne samouprave, posebno imenovani/e u upravnim vijećima ili nadzornim odborima, utjecati na donošenje planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova i njihovu stvarnu primjenu kod pravnih osoba koje su u njihovoj nadležnosti.

Međimurska županija, zajedno sa svojim gradovima i općinama, jedina je županija kojoj pravobraniteljica nije trebala davati upozorenja i preporuke.

Primjer:

PRS 07-01/05-89: Predstavnici Grada O. su dopisom od 4. rujna 2006. godine izvijestili pravobraniteljicu kako razmatraju obveze i ostale aktivnosti u vezi provedbe ZORS-a. Nisu raspolagali saznanjima o aktivnostima na razini drugih jedinica lokalne samouprave (primjerice donošenje planova i mjera propisanih u čl. 11, i čl. 12 ZORS-a) te su pitali postoje li planovi i mjere provedbe ZORS-a na razini gradova i općina te zatražili preporuku u vezi cjelovite koncepcije provedbe ZORS-a na razini jedinica lokalne samouprave.

Navedeni grad je bio na popisu jedinica lokalne samouprave koje su bile predmet izvješća pravobraniteljice prema Središnjem državnom uredu za upravu kad je krajem 2005. godine zatražila provođenje nadzora nad njihovim radom radi dobivanja podataka o pravnim osobama u njihovom pretežitom vlasništvu, o čemu je pravobraniteljica izvijestila Grad O. dopisom od 12. rujna 2006. godine.

Grad O. je dopisom od 18. rujna 2007. dostavio pravobraniteljici traženi popis pravnih osoba kojih je bilo ukupno 7.

Slučaj se navodi kao poseban primjer angažiranosti izvršnih tijela jedinice lokalne samouprave u provedbi ZORS-a na koji je pravobraniteljica naišla u dosadašnjem praćenju njegove provedbe jer je:

- gradonačelnik Grada O. okružnicom od 18. rujna 2006. upoznao sve pravne osobe javnog sektora s temeljnim informacijama o kontaktima s pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova te o provedbi ZORS-a;
- gradsko poglavarstvo Grada O. okružnicom od 5. listopada 2006. upoznao je iste pravne osobe sa zaključkom gradskog poglavarstva, sa sjednice održane 25. rujna 2006., koji – u vezi s provedbom ZORS-a – obvezuje predstavnike Grada O. u upravnim vijećima javnih ustanova te u nadzornim odborima komunalnih društava, kao i dio gradskih upravnih tijela;

- pravnim osobama su okružnicom od 16. listopada 2006. proslijedili moguće ogledne primjere analize položaja žena i muškaraca i plana djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

Pravobraniteljica je po dobivanju podataka na području Grada O., u vremenu od 4. listopada do 31. prosinca 2006., pratila donošenje planova djelovanja kod 7 pravnih osoba i na kraju godine utvrdila:

- 4 pravne osobe su donijele planove, od kojih su 3 pravne osobe te planove dostavile Vladinom Uredu za ravnopravnost spolova na odobrenje;
- 3 pravne osobe nisu donijele planove.

Pravobraniteljica je, uza svu podršku koju je imala u praćenju donošenja planova na području Grada O. od strane gradonačelnika, gradskog poglavarstva i stručnih službi, radi nedonošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova, na kraju godine ipak morala dati 3 pojedinačna upozorenja i preporuke i uputiti ih gradskom vijeću i gradskom poglavarstvu Grada O.

5.1.2. Državna tijela

Državna tijela i pravne osobe s javnim ovlastima su obvezna donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova (čl. 11. st. 1. ZORS-a).

Stoga je pravobraniteljica u 2006. godini, kao i u prethodnom razdoblju, nastavila aktivno pratiti jesu li planove donijela ministarstva, središnji državni uredi i državne upravne organizacije.

Veći broj ministarstava, središnjih državnih ureda i državnih upravnih organizacija nije donio planove do kraja 2005. godine. Budući da oni, u granicama svog djelokruga, nadziru rad ureda državne uprave, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba koje imaju javne ovlasti u povjerenim im poslovima državne uprave (čl. 22. st. 1. Zakona o sustavu državne uprave, Narodne novine, br. 190/03 – pročišćeni tekst i 199/03), to je pravobraniteljica prvenstveno provjeravala donose li planove ta državna tijela, budući da su ona središnja tijela

državne uprave (čl. 3. st. 2., Zakona o sustavu državne uprave), prije nego što započne praćenje provedbe ZORS-a kod ostalih.

Kontinuiranim praćenjem donošenja planova djelovanja pravobraniteljica je utvrdila da su do kraja 2006. godine, sukladno obvezama ZORS-a, planove donijeli:

U vremenu od 2004. godine do 2005. godine:

- Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- Ministarstvo vanjskih poslova (danas: Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija)
- Ministarstvo pravosuđa
- Državni inspektorat
- Središnji državni ured za razvojnu strategiju (danas: Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju Europske unije)

U 2006. godini:

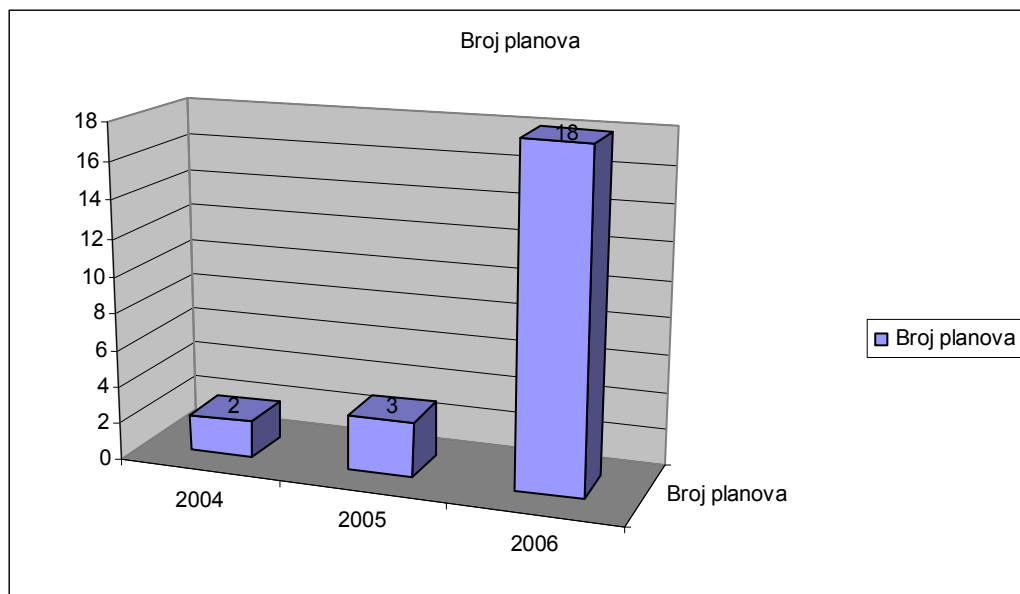
- Ministarstvo financija
- Ministarstvo obrane
- Ministarstvo unutarnjih poslova,
- Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva
- Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- Ministarstvo kulture
- Središnjeg državnog ureda za upravu
- Središnji državni ured za e-Hrvatsku
- Središnji državni ured za upravljanje državnom imovinom
- Državna geodetska uprava
- Državni hidrometeorološki zavod
- Državni zavod za intelektualno vlasništvo
- Državni zavod za mjeriteljstvo
- Državni zavod za statistiku
- Državni zavod za zaštitu od zračenja

Istovremeno su se krajem 2006. godine predstavnici/e Ministarstva, gospodarstva, rada i poduzetništva očitovali/e pravobraniteljici da im je plan djelovanja u završnoj fazi izrade.

U vezi istih obveza koje imaju Državna uprava za zaštitu i spašavanje i Državni zavod za nuklearnu sigurnost, pravobraniteljica je obustavila ranije započeta postupanja jer su ti uređi bili u osnivanju pa će se za njih praćenje donošenja planova nastaviti u 2007. godini.

U nastavku je grafički prikazan broj donesenih planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova temeljem podataka o provođenju ZORS-a koji su dostavljeni pravobraniteljici od strane središnjih tijela državne uprave u razdoblju od 2004. do 2006. godine.

Grafikon 5.

DIO ŠESTI

6. PODRUČJE OBRAZOVANJA

6.1. NACIONALNA POLITIKA ZA PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA 2006. – 2010.

Hrvatski sabor je 13. listopada 2006. donio novu Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. U poglavlju V., Strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova i akcijski plan djelovanja, kao jedno od područja navodi se i rodno osjetljivo obrazovanje (točka 3.) s mjerama za provedbu koje uključuju uvođenje rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja u cjelokupni obrazovni sustav, uz uklanjanje rodni stereotipa i nastavnih planova i programa te sustavnu edukaciju o ravnopravnosti spolova za nositelje/nositeljice procesa na svim razinama sustava; postizanje spolne ravnoteže odabiru područja obrazovanja u srednjim školama i visokoškolskim ustanovama; omogućavanje stjecanja znanja o pitanjima ravnopravnosti spolova na akademskoj razini te poticanje znanstvenih istraživanja radi utvrđivanja stanja, praćenja provedbe i vrednovanja učinaka politike ravnopravnosti spolova na svim razinama javnog i privatnog života.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. uglavnom predviđa navedene mjere rodno osjetljivog obrazovanja kao višegodišnje aktivnosti pa će pravobraniteljica pratiti primjenu Nacionalne politike od 2007.

6.2. PROGRAMI ZDRAVSTVENOG ODGOJA I OBRAZOVANJA ZA OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE (PRS 02-02/06-01)

Vezano uz sastav Povjerenstva za zdravstveni odgoj i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama, koje je osnovano u prosincu 2005., pravobraniteljica je još 21. prosinca 2005. nadležnom Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa uputila upozorenje iz razloga što u sastav Povjerenstva nisu uvršteni/e predstavnici/e institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova niti nevladine organizacije ni njihovi/e stručnjaci/stručnjakinje iz područja ravnopravnosti spolova na čijoj je ulozi i odgovornosti za unapređivanje položaja žena inzistirala i Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2001. – 2005. Međutim, prema saznanjima pravobraniteljice sastav Povjerenstva se u 2006. nije promijenio sukladno njezinom upozorenju i preporuci.

23. veljače 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) raspisalo je natječaj za prijavu prijedloga zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole čiji bi sadržaji bili sastavni dio sata razredne zajednice. Na natječaj su se imali pravo javiti pojedinci/pojedinke i institucije, a prijavljeni eksperimentalni programi morali su uzeti u obzir postojeće programe predmeta iz redovite nastave i Plan i program mjera zdravstvene zaštite iz osnovnoga zdravstvenog osiguranja, te biti u skladu s Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja eksperimentalnih programa u osnovnim školama, Zakonom o osnovnom i Zakonom o srednjem školstvu.

Potaknuta napisima u tisku da je program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole odabran, pravobraniteljica je 10. srpnja 2006. zatražila od MZOŠ-a dostavu odabranih programa. Od Ministarstva zaprima odgovor da Povjerenstvo još nije odabralo programe koje će predložiti ministru, ali čim bude donesena odluka, prosljedit će programe pravobraniteljici radi mišljenja o usklađenosti sa ZORS-om.

Prema informacijama koje je Ministarstvo objavilo na svojim web stranicama 13. srpnja 2006., suprotno napisima u tisku, Povjerenstvo još nije odabralo programe koje će predložiti ministru jer je tražilo dorade programa koji su ušli u uži izbor, a to su bili programi Udruge Grozd i Foruma za slobodu odgoja. Novi rok za dostavu izmijenjenih dijelova bio je 18. kolovoza 2006.

Tek krajem 2006. (29. prosinca 2006.) na web stranicama MZOŠ-a objavljeni su podaci o broju programa (na natječaj je pristiglo 24 programa od 13 ponuditelja, 11 prijedloga za osnovnu školu, 8 prijedloga za četverogodišnje i 5 prijedloga za trogodišnje srednje škole) s informacijom da je za osnovne škole Povjerenstvo najboljim programom ocijenilo program Udruge GROZD, a za četverogodišnje i trogodišnje srednje škole programe Udruge GROZD i Foruma za slobodu odgoja. Najbolje ocijenjeni Eksperimentalni programi zdravstvenog odgoja i obrazovanja poslani su na suglasnost Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi uz istaknutu odredbu da će se programi provoditi uz obveznu prethodnu suglasnost roditelja.

Do kraja 2006. odabrani programi nisu poslani na uvid i mišljenje pravobraniteljici.

6.3. NACRT PRIJEDLOGA ZAKONA O OBRAZOVANJU ODRASLIH (PRS 10-02/06-08)

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) dostavilo je pravobraniteljici Nacrt prijedloga Zakona o obrazovanju odraslih 30. ožujka 2006. (u daljnjem tekstu: Prijedlog zakona). Nakon analize Prijedloga zakona, a sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova (NN 116/03), Pravobraniteljica je 13. travnja 2006. MZOŠ-u dostavila prijedlog da se u Zakon o obrazovanju odraslih uvede načelo „ravnopravnosti spolova“. Naime, uvođenjem načela ravnopravnosti spolova među načela na kojima se temelji obrazovanje odraslih zadovoljile bi se međunarodne i ustavne odredbe o ravnopravnosti spolova te odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova. Ukoliko se usvoji ovaj prijedlog, ovakva bi odredba sve kasnije sastavljачe i nositelje programa obrazovanja odraslih obvezivala na pridržavanje tog načela i time bi se izbjegla moguća kršenja protudiskriminacijskih odredbi relevantnih zakona i drugih propisa. 1. lipnja 2006. pravobraniteljica je isto mišljenje dostavila i Odboru za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora.

Govoreći o programima i razvoju obrazovanja odraslih, iste valja prilagođavati potrebama društva i samih polaznika/ca, osobito potrebama koje pridonose promicanju populacijske politike i ravnopravnosti spolova, kao što su, primjerice, programi/zanimanja za razne servisne službe koje bi omogućile usklađivanje obiteljskih te roditeljskih obveza s radnim obvezama i obvezama obrazovanja (poslovi u domaćinstvu, čuvanje djece, briga o starijima i osobama s invaliditetom/djecom s posebnim potrebama). Što se tiče vođenja andragoške dokumentacije i evidencija u obrazovanju odraslih, pravobraniteljica je podsjetila na zakonske obveze o iskazivanju svih statističkih podataka po spolu, što je osobito važno radi detektiranja potreba pripadnica ranjivih skupina društva s posebno nepovoljnim položajem na tržištu rada (žene, žene pripadnice nacionalnih manjina, osobe s invaliditetom i dr.).

Zakon o obrazovanju odraslih nije donesen do kraja 2006.

6.4. KONAČNI PRIJEDLOG ZAKONA O UDŽBENICIMA ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU (02-06/05-03)

Hrvatski sabor je u ožujku 2006. donio Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN 36/06).

Prema ranijem prijedlogu pravobraniteljice nadležnom ministarstvu u čl. 3. st. 3 općih odredbi Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, vraćen je tekst „Neće se odobriti udžbenik čiji je sadržaj protivan Ustavu Republike Hrvatske, a neprimjeren osobito u pogledu ljudskih i

manjinskih prava, temeljnih sloboda i odnosa među spolovima, te odgoju za demokratsko društvo.“ Pravobraniteljica je smatrala da bez uključivanja ovih načela u Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu, ista neće biti uvrštena odnosno poštivana niti u najavljenim podzakonskim aktima: Udžbeničkom standardu i Pravilniku o radu stručnih povjerenstava, te stoga vraćanje ovog teksta ocjenjuje pozitivnim.

Međutim, pravobraniteljica zaključuje da nisu usvojeni prijedlozi da u Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu uđe i odredba da udžbenik može biti povučen ukoliko mu je sadržaj protivan Ustavu RH i ako je neprimjeren u pogledu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i odnosa među spolovima te odgoju za demokratsko društvo, te da se predvidi kazna ukoliko se ne poštuje navedeno.

6.5. VISOKO OBRAZOVANJE

Na području visokoškolskog obrazovanja i znanosti, pravobraniteljica, između ostalog, prati i poštivanje čl. 5 Zakona o ravnopravnosti spolova koji određuje da ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

U svrhu praćenja jednake prisutnosti, jednakih mogućnosti, jednakog statusa i jednake koristi od ostvarenih rezultata žena i muškaraca u visokoškolskom obrazovanju i znanosti, pravobraniteljica je provela komparativno istraživanje o prisutnosti žena i muškaraca u radu na znanstvenim projektima, u članstvu povjerenstava, odbora i drugih skupina koje odobravaju znanstvene projekte, u visokoškolskom obrazovanju (upisanih i diplomiranih) prema znanstvenim područjima unutar kojih se kasnije odobravaju znanstveni projekti te odnos nastavnika/ca s akademskim zvanjem u visokoškolskom obrazovanju.

Pravobraniteljica je potrebne podatke za ovu analizu prikupila koristeći se rang-listom prihvaćenih znanstvenih projekata, koju je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) objavilo na svojim web stranicama, izvješćem MZOŠ-a „Predstavljanje rezultata vrjednovanja znanstvenih projekata u 2006. godini“, također objavljenom na web stranicama Ministarstva i priopćenjima Državnog zavoda za statistiku za 2006.

Pravobraniteljica je napravila analizu prihvaćenih znanstvenih projekata i članova/članica vijeća i prosudbenih skupina po spolu i po znanstvenim područjima. Prema istom kriteriju, spola i znanstvenih područja, analizirala je i obradila brojčane podatke iz pregleda Državnog zavoda za statistiku za upisane i diplomirane studente/ice na fakultetima Sveučilišta u Republici Hrvatskoj,

koji su u njima izraženi brojačno, ali ne i u postocima i ne prema znanstvenim područjima koja su pravobraniteljicu zanimala u analizi.

6.5.1 . ZNANSTVENI PROJEKTI

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. u strateškom okviru za provedbu politike na području rodno osjetljivog obrazovanja navodi mjeru 3.3.5 da će se prilikom financiranja znanstvenoistraživačkih projekata i projekata iz područja kulture voditi računa o uključenosti rodne perspektive i uravnoteženom financiranju projekata s obzirom na učinke na područje ravnopravnosti spolova.

Koristeći se rang-listom vrjednovanih i prihvaćenih znanstvenih projekata iz šest znanstvenih područja u 2006., koja je objavljena na web stranicama MZOŠ-a (<http://zprojekti.mzos.hr>) kao popis imena dobitnika/ca znanstvenih projekata za naredno razdoblje uz kratak opis projekata, Ured pravobraniteljice je analizirao 1968 imena voditelja/voditeljica projekata kako bi dobio postotak u kojem su znanstvenice zastupljene kao voditeljice projekata u ukupnom iznosu odobrenih projekata, po svakoj od 37 prosudbenih skupina u 6 znanstvenih područja.

Rezultati analize Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pokazuju da:

- od ukupno 1968 prihvaćenih znanstvenih projekata, 717 ili 36% ima voditeljicu projekta, a 1251 ili 64% voditelja.

Postoci po znanstvenim područjima pokazuju da je broj žena voditeljica znanstvenih projekata najmanji u područjima tehničkih znanosti (19%) i prirodnih znanosti (28%), a najveći u području biomedicine i zdravstva (47%) i društvenih znanosti (44%).

Gledano pojedinačno po prosudbenim skupinama unutar znanstvenih područja, najmanji postotak - ispod 10% – žena voditeljica projekata je u sljedećim prosudbenim skupinama:

- 6-07. Teologija (iz područja humanističkih znanosti): 0%

- 2-02. Elektrotehnika, računarstvo: 9%

- 2-04. Strojarsstvo, brodogradnja, tehnologije prometa i transport, zrakoplovstvo, raketna i Svemirska tehnika: 9%

Ispod 20% zastupljenosti žena voditeljica znanstvenih projekata imaju projekti prirodnih znanosti kao što su fizika (17%) i matematika (18%).

Projekt biomedicine i zdravstva, u kojem je inače zbirno gledano sva područja najviši postotak žena voditeljica znanstvenih projekata, u području istraživanja kardiovaskularnih bolesti ima ih svega 19%.

Gledano pojedinačno po prosudbenim skupinama unutar znanstvenih područja, najveći postotak žena voditeljica znanstvenih projekata je iz prosudbenih skupina 3. biomedicine i zdravstva, 5. društvenih znanosti i 6. humanističkih znanosti:

- 3-04. Istraživanja humanih infektivnih bolesti: 70%
- 5-06. Psihologija: 68%
- 3-03. Istraživanja tumorskih bolesti: 57%
- 3-07. Javnozdravstvena istraživanja: 57%
- 6-03. Filologija: 54%

Analiza prihvaćenih znanstvenih projekata prema spolu voditelja/ica projekata

Tablica 27.

Br.	Prosudbena skupina	Broj odobrenih projekata	Broj voditeljica projekata	%
1-01.	Biologija	58	21	36 %
1-02.	Fizika	72	12	17%
1-03.	Geoznanosti	52	15	29%
1-04.	Kemija	67	28	42%
1-05.	Matematika	51	9	18%
	Ukupno prirodne znanosti	300	85	28 %
2-01.	Arhitektura i urbanizam; geodezija; građevinarstvo	66	16	24 %
2-02.	Elektrotehnika; računarstvo	111	10	9 %
2-03.	Kemijско inženjerstvo; rudarstvo, nafta i geološko inženjerstvo; metalurgija; tekstilna tehnologija; grafička tehnologija	78	31	40 %
2-04.	Strojarstvo; brodogradnja; tehnologija prometa i transport; zrakoplovstvo, raketna	106	10	9 %

	i svemirska tehnika			
	Ukupno tehničke znanosti	361	67	19 %
3-01.	Istraživanje znanstvenih standarda za primjenu lijekova	32	17	53%
3-02.	Istraživanja mozga	56	27	48%
3-03.	Istraživanja tumorskih bolesti	67	38	57%
3-04.	Istraživanja humanih infektivnih bolesti	23	16	70%
3-05.	Istraživanja kardiovaskularnih bolesti	26	5	19%
3-06.	Istraživanja kroničnih bolesti	73	35	48%
3-07.	Javnozdravstvena istraživanja	68	39	57%
3-08.	Presadba gena i tkiva	20	8	40 %
3-09.	Istraživanje humane reprodukcije	20	8	40%
3-10.	Stomatologija	34	14	41%
3-11.	Veterina	56	18	32%
	Ukupno biomedicina i zdravstvo	475	225	47%
4-01.	Poljoprivreda	131	48	37%
4-02.	Šumarstvo, Drvna tehnologija	38	8	21%
4-03.	Prehrambena tehnologija, Biotehnologija	45	20	44%
	Ukupno biotehničke znanosti	214	76	35 %
5-01.	Ekonomija	102	46	45%
5-02.	Informacijske znanosti	35	12	34%
5-03.	Odgojne znanosti	46	24	52%
5-04.	Politologija, sociologija, socijalna	52		

	geografija, socijalna djelatnost i sigurnosne znanosti		18	35%
5-05.	Pravo	49	18	37%
5-06.	Psihologija	31	21	68%
	Ukupno društvene znanosti	315	139	44%
6-01.	Povijest	62	15	24%
6-02.	Arheologija	29	11	38%
6-03.	Filologija	124	67	54%
6-04.	Filozofija	28	8	29%
6-05.	Povijest umjetnosti	24	9	37%
6-06.	Etnologija i antropologija	21	12	57%
6-07.	Teologija	5	0	0%
6-08.	Znanost o umjetnosti	10	3	30%
	Ukupno humanističke znanosti	303	125	41%
	Ukupan broj prihvaćenih znanstvenih projekata	1968	717	36%

6.5.2. PODRUČNA ZNANSTVENA VIJEĆA I ČLANOVI/ČLANICE PROSUDBENIH SKUPINA

Sukladno članku 6. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, imenovano je 6 područnih znanstvenih vijeća s ukupno 66 članova/članica na čiji je prijedlog Nacionalno vijeće za znanost imenovalo 37 prosudbenih skupina s ukupno 244 člana/članica (180 članova/članica i 64 zamjenskih članova/članica).

Budući da su prosudbene skupine vodile cijeli postupak vrjednovanja, uključivši i upućivanje prijavljenih znanstvenih projekata recenzentima na vrjednovanje, Ured Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova provjerio je u kojoj mjeri se poštuje ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca u znanstvenim tijelima koja odobravaju znanstvene projekte.

Prema prilogama 1, 2 i 3 „Predstavljanje rezultata vrjednovanja znanstvenih projekata u 2006. godini“ (objavljenim na web stranicama MZOŠ-a) u kojima se nalaze popisi imena članova i članica Nacionalnog vijeća za znanost, članova i članica područnih znanstvenih vijeća i članova i članica prosudbenih skupina, pravobraniteljica je analizirala u kolikom postotku su žene zastupljene u Nacionalnom vijeću za znanost i tijelima koja donose odluke o procedurama vrjednovanja i odobravanja znanstvenih projekata te u kolikom postotku su na mjestima predsjednica.

Rezultati analize na temelju popisanih imena pokazali su da, iako je broj predsjednika i predsjednica potpuno ravnopravan u šest (6) područnih znanstvenih vijeća, postotak žena u ukupnom broju članova/članica vijeća pokazuje da ih je samo 16 od ukupno 66, tj. 24%. Samo po jedna žena nalazi se u područnom znanstvenom vijeću za tehničke znanosti i za humanističke znanosti.

Čak 30 prosudbenih skupina od njih ukupno 37 koje su vodile cijeli postupak vrjednovanja prijavljenih znanstvenih projekata, ima muškarca za predsjednika (81%).

Od ukupnog broja članova i članica - 244 (uključujući zamjenske članove/članice), žena je 29%.

ANALIZA PO SPOLU ČLANOVA/ICA NACIONALNOG VIJEĆA ZA ZNANOST, ČLANOVA/ICA PODRUČNIH ZDRAVSTVENIH VIJEĆA I ČLANOVA/ICA PROSUDBENIH SKUPINA

Tablica 28. Prikaz zastupljenosti muškaraca i žena u nacionalnim i znanstvenim vijećima i prosudbenim skupinama.

Naziv tijela	Predsjednik/ predsjednica M/Ž	Ukupan broj članova/ članica	Ž	%	M	%
Nacionalno vijeće za znanost	Ž	13	4	31%	9	69%

	Naziv tijela	Predsjednik/ predsjednica M/Ž	Ukupan broj članova/ članica	Ž	%	M	%
01.	Područno znanstveno vijeće za prirodne znanosti	Ž	11	3	27%	8	73%
02.	Područno znanstveno vijeće za tehničke znanosti	M	11	1	9%	10	91%
03.	Područno znanstveno vijeće za biomedicinu i zdravstvo	M	11	3	27%	8	73%
04.	Područno znanstveno vijeće za biotehničke znanosti	Ž	11	4	36%	7	64%
05.	Područno znanstveno vijeće za društvene znanosti	Ž	11	4	36%	7	64%
06.	Područno znanstveno vijeće za humanističke znanosti	M	11	1	9%	10	91%
	Ukupno:	3M/3Ž	66	16	24%	50	76%
	Naziv tijela	Predsj. M/Ž	Br. član.	Ž	%	M	%
	Prosudbena skupina – Prirodne znanosti	4 M 1 Ž	37	10	27%	27	73%
	Prosudbena skupina – Tehničke znanosti	3 M 1 Ž	28	4	14%	24	86%
	Prosudbena skupina – Biomedicina i zdravstvo	8 M 3 Ž	76	27	36%	49	64%
	Prosudbena skupina – Biotehničke znanosti	3M 0 Ž	17	3	28%	14	82%
	Prosudbena skupina – Društvene znanosti	5 M 1 Ž	44	18	41%	26	59%
	Prosudbena skupina –	7 M	42	8	19%	34	81%

	Humanističke znanosti	1 Ž					
	Ukupno:	30 M (81%) 7 Ž (19%)	244	70	29%	174	71%

6.5.3. STUDENTICE U UKUPNOM BROJU UPISANIH ZA AK.G. 2006./2007. I PREMA ZNANSTVENIM SKUPINAMA KOJIMA PRIPADAJU FAKULTETI UNUTAR SVEUČILIŠTA

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. u strateškom okviru za provedbu politike na području rodno osjetljivog obrazovanja navodi mjeru 3.2. Postići spolnu ravnotežu u odabiru područja obrazovanja u srednjim školama i visokoškolskim ustanovama gdje se pod stavkom 3.2.3 posebno navodi poticanje uključivanja zainteresiranih učenica u izborne programe informatike/računarstva, odnosno biologije, fizike, kemije i/ili matematike, kao i učenika zainteresiranih za tradicionalno „ženska područja“, primjerice materinski i strane jezike, likovnu i glazbenu kulturu/umjetnost.

Na temelju brojčanih podataka Državnog zavoda za statistiku za 2006. o broju upisanih studenata/ica na visoka učilišta prema nazivu i mjestu visokog učilišta, načinu studiranja i spolu u ak. god. 2005./2006., pravobraniteljica je svoju analizu provela tako da je broj upisanih studenata/ica na fakultete unutar Sveučilišta grupirala prema znanstvenim skupinama, izračunala postotke po skupinama i po pojedinim fakultetima unutar skupina kako bi dobila uvid u to koje fakultete unutar Sveučilišta na području cijele Republike Hrvatske više, a koje manje upisuju studentice, a što je dobar pokazatelj gdje je neophodno postizanje spolne ravnoteže u odabiru područja obrazovanja u visokoškolskim ustanovama.

Ukupan postotak žena koje upisuju fakultete unutar Sveučilišta u RH prelazi natpolovičnu većinu svih upisanih (prema podacima Državnog zavoda za statistiku RH u zimskom semestru akademske godine 2005./2006. na visoka učilišta Republike Hrvatske upisano je ukupno 132 952 studenata/studentica, od toga ukupno upisanih studentica je 54,1%. Samo na I. godinu je upisano 52% studentica).

Statistički podaci za sveučilišne studije navode ukupan broj od 86.368 upisanih u kojem je 55% studentica. Taj broj bismo mogli nazvati zadovoljavajućim.

Međutim, pravobraniteljica je izračunavala postotak studentica u odnosu na znanstvena područja. To znači da je grupirala fakultete Sveučilišta u znanstvene skupine i tek onda zbrajanjem svih

upisanih studentica po fakultetima koji pripadaju pojedinoj skupini, dobila postotke o područjima u kojima je više studentica od studenata i one u kojima postoji veliki manjak.

Rezultati tako obrađenih podataka pokazali su sljedeće:

Studentice koje studiraju:

Prirodne znanosti: 61%

Tehničke znanosti: 27%

Biomedicina i zdravstvo: 65%

Biotehničke znanosti: 53%

Društvene znanosti i humanističke znanosti: 66%.

Međutim, postoci koje je pravobraniteljica izračunala prema brojkama upisanih iz statističkog pregleda variraju ovisno o području studiranja. Ako pogledamo pojedinačno fakultete, najmanje žena studira na:

Tehničkom fakultetu u Rijeci (9%)

Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu (10%)

Fakultetu elektrotehnike i računarstva u Zagrebu (15%)

Fakultetu prometnih znanosti u Zagrebu (18%)

a najviše na:

Farmaceutsko-biokemijskom fakultetu, Zagreb (82%),

Tekstilno-tehnološkom fakultetu, Zagreb (82%),

Prehrambeno-tehnološkom fakultetu, Zagreb (80%).

Pravobraniteljica je analizirala i na koje se fakultete žene najviše upisuju. Zbrojivši broj upisanih studentica po svim fakultetima koji pripadaju određenom smjeru, pravobraniteljica je utvrdila da studentice u sljedećim postocima najviše upisuju:

70% - filozofske fakultete

68% - pravne fakultete

64% - ekonomske fakultete

64% - medicinske fakultete i stomatološki fakultet

61% - prirodoslovno-matematičke i odjele za biologiju i fiziku

60% - umjetničke akademije (muzičku akademiju, akademiju likovnih umjetnosti, umjetničku akademiju, akademiju dramske umjetnosti, akademiju primijenjenih umjetnosti);

a najmanje:

13% - fakultete strojarstva, brodogradnje, elektrotehnike, računarstva, tehničke fakultete;

29% - pomorske fakultete, odjel za studij mora i pomorstva, Split;

32% - građevinske fakultete,

6.5.4. STUDENTICE U UKUPNOM BROJU DIPLOMIRANIH U 2005. PREMA ZNANSTVENIM SKUPINAMA KOJIMA PRIPADAJU FAKULTETI UNUTAR SVEUČILIŠTA

Uspješnost studentica u visokoškolskom obrazovanju gotovo je identična broju upisanih.

Udio studentica koje su diplomirale na visokim učilištima u 2005. (za koju postoje zadnji statistički podaci) je 59,6% u ukupnom broju diplomiranih od 18.190 Gotovo identičan postotak (59,7%) diplomirao je na sveučilišnim studijima.

Studentice koje su diplomirale u 2005., za koje statistički podaci pokazuju samo ukupan postotak diplomiranih i brojeve diplomiranih po svakom fakultetu, pravobraniteljica je podijelila i obradila po istom kriteriju, tj. prema znanstvenim skupinama, te izračunala postotke kako bi dobila odnos diplomiranih studentica u odnosu na upisane. (U izračunu se koristila statističkim podacima koji su bili dostupni u pregledima Državnog zavoda za statistiku.)

Tablica 29. Usporedni rezultati upisanih i diplomiranih studentica prema fakultetima koje je pravobraniteljica grupirala prema znanstvenim skupinama i izračunala postotke prema spolu

Fakulteti sveučilišta u RH koji pripadaju znanstvenim skupinama + umjetničke akademije	Ukupan broj upisanih	Postotak upisanih studentica u ak. g. 2005./2006.	Ukupan broj diplomiranih	Postotak diplomiranih studentica 2005.
Prirodne znanosti	4.295	61%	427	68%
Tehničke znanosti	21.367	27%	1.937	26%
Biomedicina i zdravstvo	5.278	65%	766	69%
Biotehničke znanosti	4.859	53%	511	55%
Društvene i humanističke znanosti	45.706	64%	5.338	69%
Umjetničke akademije	1.508	60%	233	60%
Ukupno	83.013	55%	9.212	59%

Napomena: iako prema znanstvenoj razdiobi društvene i humanističke znanosti čine dvije zasebne grupe, ovdje ih navodimo zajedno budući da nemamo odvojene podatke za pojedine odsjeke na filozofskim fakultetima pa ne možemo odvojiti one odsjeke koji pripadaju u društvene znanosti,

npr. sociologiju, od onih koji pripadaju u humanističke znanosti, npr. filozofiju. Isto tako nismo uračunali ovdje upisane na Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja, Split, Sveučilišne odjele Sveučilišta u Dubrovniku i Sveučilišni odjel Sveučilišta u Zadru, budući da nemamo podatke koliko je bilo upisanih po pojedinim odsjecima od kojih neki pripadaju u prirodne znanosti, a neki u društvene. Ipak smo izračunali postotak studentica na ovim fakultetima sveučilišta i u ukupnom zbroju od 4.863 upisanih 61% čine studentice. Isto izdvajanje smo učinili i u izračunu postotka diplomiranih (u ukupnom broju diplomiranih od 520 u 2005. na ovim sveučilištima 73% su studentice). Umjetničke akademije smo dodali znanstvenim skupinama fakulteta.

Iz tablice 29. se vidi da žene još uvijek najmanje upisuju, pa u postocima gledano i diplomiraju, fakultete koji pripadaju tehničkim znanostima, a to su fakulteti građevinarstva, strojarstva, brodogradnje, elektrotehnike i računarstva, prometnih znanosti, metalurgije, kemijsko-tehnološki, rudarsko-geološki i sl. Budući da prema postocima žene diplomiraju gotovo u istom postotku u kojem i upisuju tehničke fakultete, uspjeh ili neuspjeh na tim fakultetima ne može biti razlog tako značajnog manjka studentica koje upisuju ove fakultete.

6.5.5. ZASTUPLJENOST ŽENA U NASTAVNIM ZVANJIMA U VISOKOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU

Iako statistički podaci daju postotak žena u ukupnom broju nastavnika na visokim učilištima (41%) te navode udio doktorica znanosti (33,62%) i magistra znanosti (47,59%) u ukupnom broju nastavnika u visokoškolskom obrazovanju, tj. ukupnom broju doktora tj. magistara znanosti, pravobraniteljica je izračunala postotke u kojima žene koje nose akademska zvanja rade kao profesorice, docentice, predavačice, asistentice – koji su pokazali da se udio žena smanjuje što je viša razina stručnosti i akademskog stupnja.

Analiza postotaka koje je pravobraniteljica izračunala pokazuje da je u ukupnom broju asistenata, predavača, viših predavača, docenata, izvanrednih i redovitih profesora udio žena je sljedeći: 50 % asistentica, 49 % predavačica, 47 % viših predavačica, 41 % docentica, 31 % izvanrednih profesorica i 23 % redovitih profesorica.

Zaključak pravobraniteljice za ravnopravnost spolova na temelju rezultata vlastite analize zastupljenosti žena u visokoškolskom obrazovanju i znanstvenim projektima te znanstvenim tijelima koja odobravaju znanstvene projekte

Na području znanosti žene-voditeljice projekata još su uvijek podzastupljene – svega 34% (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na svojim web stranicama u detaljima o svakom od odobrenih projekata ne koristi rodno osjetljiv jezik, pa tako postoje samo voditelji projekata čak i onda kad se radi o ženama.)

Najmanji postotak znanstvenica-voditeljica znanstvenih projekata je u području tehničkih znanosti (19%).

Žene su podzastupljene i u tijelima koja odlučuju o dodjeli znanstvenih projekata:

- 24% u znanstvenim vijećima (sa samo jednom ženom u područnom znanstvenom vijeću za tehničke znanosti)
- 29% u članstvu prosudbenih skupina znanstvenih projekata
- 19% predsjednica u tijelima odlučivanja o znanstvenim projektima.

Istovremeno žene u većem postotku upisuju studije (52%) i diplomiraju (59,6%), ali se udio žena smanjuje što je viša razina stručnosti i akademskog stupnja.

Tehničko znanstveno područje je ono u kojem su žene najslabije zastupljene i kao znanstvenice i kao studentice i kao članice tijela koja donose odluke o znanstvenim projektima. Stoga pravobraniteljica smatra da je rodno osjetljivo obrazovanje na svim razinama izuzetno važno za uspostavljanje ravnopravnosti spolova te da je neophodno raznim mjerama, od najranije dobi, poticati ravnopravnu zastupljenost žena i u onim područjima u kojima su, kao što je analiza pokazala, trenutno u velikoj mjeri podzastupljene, kao što su to u području tehničkih znanosti.

6.5.6. ŽENSKI STUDIJI

Iako na europskoj i svjetskoj razini rodni/ženski studiji dobivaju sve veću važnost i smatraju se strateški važnim u preobrazbi kako visokog obrazovanja, tako i društva u cjelini, u Hrvatskoj se ženski studiji još uvijek proučavaju izvaninstitucionalno.

Nova Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. kao nacionalni prioritet navodi uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na svim razinama i provedbu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova. Prema Nacionalnoj politici za područje visokog obrazovanja, ženski studiji bi se trebali institucionalizirati na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Budući da pravobraniteljica institucionalizaciju ženskih studija smatra izuzetno važnom, pratit će provedbu Nacionalne politike u narednom razdoblju.

Treba reći da u 2006. sadržaji ženskih/rodnih studija u Hrvatskoj postoje uglavnom kao pojedinačni kolegiji unutar različitih odsjeka na fakultetima (npr. kolegiji Tekst i identitet [dr.sc. Andrea Zlatar, red.prof.](#), Ženski žanrovi Maše Grdešić, znanstvene novakinje, Virginia Woolf i feministička kritika dr.sc. Lada Čale Feldman, red.prof. na Odsjeku komparativne književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, ili kolegij Spolni i rodni identiteti na Odsjeku kulturologije na Filozofskom fakultetu u Rijeci, ili izborni kolegij Feminističke teorije, doc. dr. Biljana Kašić na Odjelu sociologije Filozofskog fakulteta u Zadru). „Ženski studiji su dakle još uvijek smješteni između rodno osviještene politike i otpora prema ženskim studijima kao izdvojenom polju spoznaje koji autonomno kreira svoje programe“, navodi se u zapisniku simpozija „Uloga ljudskog prava na obrazovanje u demokratizaciji visokog obrazovanja u Hrvatskoj“ kojem je u organizaciji Instituta za razvoj obrazovanja, u listopadu 2006. prisustvovala i pravobraniteljica, a čiji cilj je bio utvrditi stupanj poštivanja svih aspekata ljudskog prava na obrazovanje i ljudskih prava u obrazovanju u Hrvatskoj te utvrditi u kojoj mjeri su hrvatske visokoobrazovne institucije doista demokratske.

6.5.7. ISTRAŽIVANJE O ZAŠTITI STUDENTICA I STUDENATA OD NEŽELJENOG PONAŠANJA NA SVEUČILIŠTU

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prati provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova (ZORS) i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova. Zakonom o ravnopravnosti spolova (NN 116/03) zabranjena je diskriminacija na temelju spola, uključujući i spolno uznemiravanje.

Podsjećamo da je 2005. u suradnji sa Ženskom sekcijom Saveza samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH) pravobraniteljica provela istraživanje „Zaštita žena od neželjenog ponašanja na radnom mjestu“ na uzorku od 1.598 žena iz svih dijelova Hrvatske.

U 2006. pravobraniteljica je u suradnji s Centrom za ženske studije organizirala anketiranje studentica i studenata Sveučilišta u Zagrebu o zaštiti dostojanstva i zaštiti od spolnog uznemiravanja na Sveučilištu. 12.000 letaka „Za dostojanstveno studiranje“ podijeljeno je u razdoblju od 5. do 13. prosinca 2006. godine studentima i studenticama na 21 zagrebačkom fakultetu, i ispred pet studentskih domova i Studentskog centra.

Ciljevi

Primarni **cilj** letka bilo je **osvješčivanje** studentske populacije o oblicima uznemiravanja i spolnog uznemiravanja relevantnim zakonskim odredbama i mehanizmima za zaštitu od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja. U tu svrhu studenti/ce su preko letaka dobili/e na uvid sljedeće informacije:

- definicije uznemiravanja iz Zakona o ravnopravnosti spolova;
- djelokrug rada pravobraniteljice za ravnopravnost spolova na području zaštite od spolnog uznemiravanja;
- popis zakona i hrvatskih i međunarodnih dokumenata koji se odnose na ravnopravnost spolova;
- informaciju o Centru za ženske studije.

Drugi cilj istraživanja bio je uvid u razinu osviještenosti i osjetljivosti studentske populacije na različite oblike spolnog uznemiravanja i poznavanje relevantnih zakonskih odredbi i mehanizama za zaštitu od takve vrste diskriminacije. U tu svrhu sastavni dio letka bio je upitnik «Zaštita studentica i studenata od neželjenog ponašanja na Sveučilištu» s 22 pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Studentice i studenti koji su željeli, mogli su ga ispuniti i poslati najkasnije do 31. prosinca 2006. na Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Treći cilj bio je poziv studentima/studenticama da svojim odgovorima na anketna pitanja utječu na donošenje mjera za zaštitu od spolnog uznemiravanja na Sveučilištu i pridonesu boljoj zaštiti dostojanstva svojih kolegica i kolega i ugodnijem studiranju.

Upitnik: Zaštita studentica i studenata od neželjenog ponašanja na Sveučilištu

Vratio se ukupno 731 ispunjen upitnik: 17% muškaraca (125) i 83% (606) žena sa svih godina studija. U odnosu na broj distribuiranih upitnika, to je ukupno 6%.

Upitnik se sastojao od tri cjeline. Prva cjelina naslovljena – A. Mislim... – sastojala se od 10 pitanja vezanih za mišljenje i stavove studentske populacije o raznim oblicima seksualnog uznemiravanja studentica/studenata od strane nastavnika/ca. Druga cjelina od devet pitanja – B. Svjedočim... – odnosila se na osobna iskustva studentica/studenata kao potencijalnih ili stvarnih žrtava spolnog uznemiravanja ili kao svjedoka/inja slučajevima spolnog uznemiravanja na Sveučilištu, na subjekte koji bi se trebali intenzivno posvetiti zaštiti studentica/studenata od uznemiravanja, diskriminacije i narušavanja privatnosti na Sveučilištu te o upoznatosti sa zakonima koji štite od diskriminacije na temelju spola i od seksualnog uznemiravanja. Treća cjelina – C. Ja sam... – odnosila se na spol ispitanika/ca i godinu studija. Upitnik je bio povjerljive naravi i ispitanici/e se nisu morali/e identificirati, niti navesti gdje studiraju.

Budući da 202 ispitanika/ca nije odgovorilo na kojem fakultetu studiraju, u analizi upitnika nema komparativnog pregleda po fakultetima.

Rezultati istraživanja

Dobiveni odgovori ispitanika/ca vezani za mišljenje/stavove studentske populacije o raznim oblicima seksualnog uznemiravanja iz cjeline A. pokazuju sljedeće:

Tablica 29.Br. pitanja iz upitnika	Vrsta seksualnog uznemiravanja	Snažno protiv	Protiv	Neutralan Neutralna	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
10.	uvjetovanje zapošljavanja	82%	11%	5%	1%	1%
9.	uvjetovanje ocjene	79%	13%	6%	1%	1%

8.	negativni komentar o izgledu	76%	18%	4%	1%	1%
3.	komentari o nesposobnosti	65%	24%	7%	3%	2%
4.	komentari o privatnom životu	61%	27%	8%	2%	1%
5.	tjelesni dodir	59%	27%	11%	2%	1%
1.	napadno zurenje	55%	32%	8%	3%	2%
7.	pozitivni komentar o izgledu	50%	28%	17%	4%	1%
6.	učestali pozivi na kavu	38%	30%	27%	4%	2%
2.	posebno zakazivanje ispita	37%	33%	22%	4%	4%

Studenti/ce su najosjetljiviji/e na ucjenjivanje i na negativno komentiranje nečijeg izgleda (debeo/debela, prljav/a, homoseksualac, smotan/a, muškobanjasta, ružan/ružna), sposobnosti ili privatnog života temeljem spola/roda od strane nastavnika/ca, dok su nešto manje spremni/e osuditi situacije koje tek mogu stvoriti priliku za spolno uznemiravanje (posebni termini za ispite i pozivi na kavu).

Osobna iskustva studenata/ica, bilo kao potencijalnih ili stvarnih žrtava spolnog uznemiravanja ili kao svjedoka/inja slučajevima spolnog uznemiravanja na Sveučilištu. Dobiveni podaci mogu ukazivati na razmjere prisutnosti različitih oblika spolnog uznemiravanja na Sveučilištu:

62% ispitanica i ispitanika koji su ispunili anketu nisu osobno svjedočili bilo kojem, čak i najblažem obliku neželjenog ponašanja, uznemiravanja ili zlostavljanja na temelju spola na Sveučilištu;

38% osobno je svjedočilo takvom obliku ponašanja;

74% nije nikad osobno bilo izloženo uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju, niti su doživjeli slična iskustva neželjenog ponašanja od kolegica/kolega, nastavnik/ca ili drugih osoba na Sveučilištu;

26% je bilo izloženo navedenim oblicima neželjenog ponašanja od kolegica/kolega, nastavnik/ca ili drugih osoba na Sveučilištu, koje su doživjeli kao povredu osobnog dostojanstva i stvaranje neugodnog, neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na Sveučilištu.

Ukoliko dobivene odgovore o oblicima ponašanja i uznemiravanja kojim su ispitanici/ce bili/e izloženi/e ili su im svjedočili/e poredamo po broju pozitivnih odgovora, dobivamo uvid u to koji su oblici uznemiravanja, prema iskazima ispitanika/ca najčešći na Sveučilištu. Odgovori se odnose na izloženost uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju i sličnim iskustvima neželjenog ponašanja od kolegica/kolega, nastavnika/ca ili drugih osoba na Sveučilištu, a koja su doživjeli kao povredu osobnog dostojanstva i stvaranje neugodnog, neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na Sveučilištu. Samo se treće pitanje u cjelini B. Svjedočim... odnosilo na ucjenjivanje od strane nastavnika/ce budući da uključuje ucjenu od strane onog koji ima moć; koji daje ocjene, odobrava stipendije ili angažman znanstvenog novaka/inje i sl. S obzirom na prirodu ankete i uzorka, dobiveni podaci ne mogu upućivati na stvarnu incidenciju slučajeva spolnog uznemiravanja na Sveučilištu, ali apsolutni broj odgovora po pojedinim oblicima uznemiravanja ukazuje na razmjere prisutnosti različitih oblika spolnog uznemiravanja na Sveučilištu. Na primjer 1% ispitanika/ca koji/e su svjedočili/e ucjenjivanju od strane nastavnika/ce s ciljem traženja seksualnog zblizavanja kako bi dobili/e prolaznu ili bolju ocjenu, stipendiju, novačko mjesto i sl. ili su imali/e takvo osobno iskustvo može se činiti vrlo malim brojem, međutim apsolutni broj od 10 takvih slučajeva u ukupno 731 ispitanika/ca ukazuje na izuzetno velik broj neprihvatljivog ponašanja od strane nastavnika/ca na Sveučilištu.

Tablica 30.

Oblik uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja na Sveučilištu	Postotak	Broj odgovora
c. seksualni komentari, šale, dobacivanja	30,5%	223
d. komentari o privatnom životu, izgledu	25%	185
a. neželjeni fizički dodir ili geste	16%	118
f. uvrede seksualne naravi, tračevi	10%	73
b. neželjena pitanja i ponude seksualne naravi	10%	70
k. nešto drugo	8%	61
g. neželjeni pozivi na sastanak, kavu, večeru	8%	59
h. nametljivo komuniciranje e-mailom, telefonom	4%	27
e. izlaganje eksplicitnim materijalima	3%	24
i. prisilne seksualne radnje	2%	16

j. ucjenjivanje od strane nastavnika/ce s ciljem traženja seksualnog zblizavanja kako bi dobili prolaznu ili bolju ocjenu, stipendiju, i sl.	1%	10
--	----	----

Na pitanja koji bi se subjekti trebali intenzivno posvetiti zaštiti studentica/studenata od diskriminacije i narušavanja privatnosti na Sveučilištu, studenti/ce su odgovarali/e na sljedeći način:

- 71% Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa,
- 67% Dekan/ica fakulteta,
- 52% Rektorat Sveučilišta,
- 51% Studentski zbor,
- 41% studentski/e predstavnici/e,
- 36% nastavnici/e,
- 31% pročelnici/e odsjeka,
- 10% smatra da je to stvar pojedinca
- 4% smatra da bi to trebalo biti neko drugo tijelo (u jednom je odgovoru, primjerice, naveden MUP).

Veći broj ispitanika/ca smatra da u Hrvatskoj studentice nisu zaštićenije od uznemiravanja, neželjenog ponašanja i neugodnosti na Sveučilištu zato što su žene (60%), dok 10% njih smatraju da su studentice ipak zaštićenije. Relativno je visok udio onih koji su odgovorili da ne znaju odgovor na ovo pitanje (30%).

POZNAVANJE ZAKONSKIH MEHANIZAMA ZAŠTITE OD DISKRIMINACIJE PO SPOLU, UZNEMIRAVANJA I SPOLNOG UZNEMIRAVANJA

O osviještenosti pojedinaca/ki i upućenosti u zakonska rješenja kojima se zabranjuje diskriminacija na temelju spola uključujući i spolno uznemiravanje: 58% studenata/studentica zna da je uznemiravanje i spolno uznemiravanje zabranjeno Zakonom o ravnopravnosti; 42% ih ipak nije upoznato s tom činjenicom.

Usporedba podataka dobivenih odgovorom na ovo pitanje s odgovorima na pitanje o godini studija ne pokazuje da postoji statistički značajan porast upoznatosti s postojanjem zabrane spolnog uznemiravanja Zakonom o ravnopravnosti spolova u odnosu na višu godinu studija.

Letkom su studenti/ce pozvani/e da svojim odgovorima na anketna pitanja utječu i na donošenje mjera za zaštitu od spolnog uznemiravanja i pridonesu boljoj zaštiti dostojanstva kolega i kolegica i ugodnijem studiranju:

- 82% ispitanika/ca smatra da bi uznemiravanje i spolno uznemiravanje na Sveučilištu morali biti zabranjeni putem posebnih propisa;
- 79% ih smatra da bi na Sveučilištu trebalo postojati posebno stručno tijelo za primanje pritužbi u svezi uznemiravanja i spolnog uznemiravanja;
- 72% ispitanika/ca izrazilo se pozitivno o postojanju posebnog studentskog tijela na Sveučilištu za primanje pritužbi u svezi uznemiravanja i spolnog uznemiravanja.

ZAKLJUČAK

S obzirom na mali broj ispunjenih upitnika u odnosu na broj distribuiranih letaka, prikupljeni podaci su samo indikatori kako studenti/ce razumiju i percipiraju spolno uznemiravanje u svom okruženju te kakvi su im stavovi prema mogućim mehanizmima za zaštitu od spolnog uznemiravanja unutar Sveučilišta. Dobiveni podaci odnose se samo na skupinu ispitanika/ca koji su anketu ispunili i poslali poštom i ne mogu dati stvarnu sliku o rasprostranjenosti spolnog uznemiravanja na Sveučilištu u Zagrebu niti o stavovima prema spolnom uznemiravanju na razini ukupne studentske populacije. No, iako dobivene podatke nije moguće uopćiti, smatramo da se mogu koristiti kao pokazatelji kakvi su stavovi studenata/ica o spolnom uznemiravanju, koliko su osviješteni o različitim oblicima spolnog uznemiravanja, koliko su upoznati s mehanizmima zaštite od spolnog uznemiravanja i kakvi su njihovi stavovi o mogućim mehanizmima za zaštitu od spolnog uznemiravanja unutar Sveučilišta.

Iako je 6% popunjenih upitnika iz letka koji su nam vraćeni malen postotak, pravobraniteljica je mišljenja da je zbog ukupnog broja od 12.000 letaka „Za dostojanstveno studiranje“ razumno za

pretpostaviti da je 12.000 studenata/studentica ovim putem upoznato s problematikom uznemiravanja i spolnog uznemiravanja.

DIO SEDMI

7. POLITIČKE STRANKE

Pravobraniteljica je krajem 2005. na 105 adresa političkih stranaka upisanih u registar uputila dopise kojima je upozorila na odredbu čl. 15 Zakona o ravnopravnosti spolova i tražila na uvid planove djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca ili izvješće o mjerama koje su stranke glede navedenoga poduzele. Niti jedna stranka u 2006. nije dostavila planove djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena.

Političke stranke upisane u registar političkih stranaka obvezne su prema čl. 15 Zakona o ravnopravnosti spolova svake četiri godine usvojiti plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca i, u skladu s njim, odrediti metode za promicanje uravnoteženije zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima stranke, na popisima kandidata za izbore za Hrvatski sabor i tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Pregledom postojećih web stranica političkih stranaka, ustanovili smo da na njima nisu objavljeni podaci o usvajanju navedenih planova djelovanja. Rok za donošenje planova istječe 31. srpnja 2007.

7.1. OPIS SLUČAJA (PRS-07-04/05-01): Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu A.P. iz R. koja se odnosila na povredu ravnopravnosti spolova, odnosno diskriminaciju na temelju spola na području politike. Pritužiteljica je navela da je na izbornoj listi svoje političke stranke za Županijsku skupštinu bila rangirana odmah iza nositelja liste (predsjednika stranke), a da je na zajedničkoj koalicijskoj listi bila na 9. mjestu. Odlukom predsjednika stranke, umjesto pritužiteljice u Županijsku skupštinu imenovan je njezin stranački kolega, koji je na zajedničkoj koalicijskoj listi bio tek na 15. mjestu. Pritužiteljica smatra da je tim postupkom, odnosno imenovanjem muškog kandidata bez poštivanja redoslijeda kandidata na izbornim listama, došlo do kršenja njezinih ljudskih prava, kao i povrede načela ravnopravnosti spolova i diskriminacije na temelju spola.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica se u više navrata obratila političkoj stranci navedenoj u pritužbi te zatražila izvješće o konkretnom slučaju i kompletnu dokumentaciju (Statut i Program stranke, Popis osoba koje obavljaju dužnosti u tijelima stranke po spolu, kandidacijske liste za županijske skupštine, gradska i općinska vijeća, odluku tijela stranke o imenovanju osoba u županijske skupštine, gradska i općinska vijeća, posebno odluku o imenovanju zamjenika nositelju liste u Županijsku skupštinu te Plan djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i

muškaraca, ukoliko je usvojen). Pravobraniteljica je zaprimila tek jedan dopis kojim se politička stranka ispričava, navodeći da traženo nije dostavljeno zbog nesporazuma te se pravobraniteljica moli da ponovno navede sve što traži. Pravobraniteljica je od iste stranke još dva puta zatražila dostavu izvješća i dokumentacije uz upozorenje da će u slučaju da ne udovolje zahtjevu, temeljem članka 22. stavak 2. Zakona o ravnopravnosti spolova, zatražiti provođenje nadzora od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom. Kako politička stranka ni nakon uredno zaprimljenog zahtjeva pravobraniteljice i nekoliko požurnica nije dostavila tražene informacije i dokumentaciju, pravobraniteljica je zatražila žurno provođenje nadzora nad radom te političke stranke od Središnjeg državnog ureda za upravu kako bi mogla donijeti odluku o svom daljnjem postupanju u predmetu. Istovremeno je obavijestila i pritužiteljicu o svim provedenim koracima vezanim za njezinu pritužbu. Nadzorno tijelo do kraja 2006. nije izvijestilo pravobraniteljicu o provedenom nadzoru.

7.2. OPIS SLUČAJA (PRS-07-01/06-04): Županijska organizacija jedne političke stranke i Klub vijećnika iste političke stranke u Županijskoj skupštini u V. podnijeli su pravobraniteljici pritužbu koja se odnosi na diskriminaciju žena prilikom izbora članova/članica Županijskog poglavarstva u Županijskoj skupštini. U pritužbi se navodi da je na sjednici Skupštine županije za trinaestog i posljednjeg člana Županijskog poglavarstva izabran još jedan muškarac, čime je to tijelo sastavljeno isključivo od osoba muškog spola. U pritužbi se ističe da se navedenim postupkom krše odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova (čl. 5. i čl. 12) te se moli intervencija pravobraniteljice.

PODUZETE MJERE: Pravobraniteljica je zatražila i dobila izvješće i dokumentaciju županije na koju se odnosila pritužba. Nakon što je razmotrila slučaj, upozorila je županijska tijela da je Županijsko poglavarstvo sastavljeno isključivo od muškaraca, što je u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova. Pravobraniteljica je županijskim tijelima dala preporuku da pri predlaganju i izboru članova Županijskog poglavarstva, te članova drugih tijela, vode računa o ravnomjernoj zastupljenosti muškaraca i žena.

Kako je 2007. godina izborna godina za zastupnike/ce u Hrvatskom saboru, a u srpnju 2007. istječe rok u kojem su političke stranke dužne donijeti planove djelovanja o pitanju uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca prema članku 15 Zakona o ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica očekuje da će političke stranke poštivati obvezu njihovog donošenja.

DIO OSMI

8. MEDIJI

Uvodne napomene

Budući da mediji imaju veliku moć u oblikovanju stavova, status koji žene imaju u medijima te način na koji medijski sadržaji prikazuju žene i muškarce ključni su čimbenici u uspostavljanju načela ravnopravnosti spolova. Stoga je redovito praćenje medija, reagiranje na kršenje postojećih zakonskih odredbi koje se odnose na medije te inzistiranje da se one poštuju, izuzetno važno u stvaranju predispozicija za uklanjanje diskriminacije po spolu i spolnoj orijentaciji, uspostavu ravnopravnosti spolova i jednakih mogućnosti žena i muškaraca na svim područjima privatne i javne sfere života.

Pravobraniteljica redovito prati medije, kao i provođenje zakona čije se odredbe odnose na medije (čl. 16 Zakona o ravnopravnost spolova, NN 116/03; Zakon o medijima, NN 59/04) kako bi utvrdila poštuju li se odredbe Zakona koje se odnose na:

- promicanje svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca kroz programske koncepte (ZORS, čl. 16 st. 1);
- zabranu javnog prikazivanja i predstavljanja žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju (ZORS, čl.16 st. 2);
- zabranu prenošenja programskih sadržaja kojima se potiče ili veliča nacionalna, rasna, vjerska, spolna ili druga neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije (čl. 3 st. 4 Zakona o medijima, NN 59/04);
- poštivanje privatnosti, dostojanstva, ugleda i časti građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje (čl. 16 st. 1 Zakona o medijima);
- zabranu oglašavanja u kojem se žene i muškarci prikazuju na uvredljiv ili ponižavajući način, s obzirom na spol ili spolno opredjeljenje (čl. 20 st. 8 Zakona o medijima);
- poticanje objavljivanja programskih sadržaja koji promiču razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca (čl. 5 st. 2 t. 5 Zakona o medijima);
- obvezu da pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne samouprave, što uključuje i medije i medijske izdavače u takvom vlasništvu, u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe neke odluke ili akcije ocjenjuju i vrednuju učinke te odluke ili akcije na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca (ZORS, čl. 3).

Pravobraniteljica je pratila medije na nekoliko razina:

8.1. PROGRAMSKI KONCEPTI

Prema čl. 64. Zakona o medijima, nakladnici su bili dužni uskladiti svoj rad, poslovanje i opće akte s odredbama Zakona o medijima u roku od šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu (8. svibnja 2004.).

Pravobraniteljica je, sukladno svojim ovlastima prema čl. 24. st. 1 ZORS-a, i do 2006. upućivala upozorenja glavnim urednicima tiskanih i elektronskih medija sa zahtjevom da joj u zakonskom roku dostave na uvid programske koncepte, odnosno programske osnove. Ujedno im je skrenula pozornost na odredbe članka 16. ZORS-a te na čl. 20. st. 8. Zakona o medijima. Do 2006. zaprimljeno je 24 odgovora medija.

Pravobraniteljica je u 2006. ponovno poslala zahtjeve i požurnice urednicima i nakladnicima tiskanih medija s većom nakladom, kao i elektronskih medija koji pokrivaju veće područje emitiranja (ukupno 28), tražeći da je izvijeste jesu li udovoljili zakonskim odredbama uključivanja odredbe o potrebi promicanja svijesti o ravnopravnosti spolova u svoje programske koncepte, prema Zakonu o ravnopravnosti spolova (NN 116/03) i Zakonu o medijima (NN 59/04). Na ponovljene zahtjeve urednicima i nakladnicima medija pravobraniteljici su programske koncepte dostavili jedino Gradska TV Zadar, Hrvatski radio HRT-a i Gradski radio Osijek.

Iako zbog nedosljednosti u zakonskoj terminologiji (dok ZORS govori o medijskim konceptima, Zakon o medijima govori o programskim sadržajima i programskim osnovama koje određuje kao odabrane programske sadržaje (opće ili specijalizirane) što ih pri pokretanju medija utvrđuje i objavljuje nakladnik - čl.2. alineja 3 i 4) urednici, izdavači i vlasnici sredstava javnog informiranja mogu izbjegavati donošenje programskih koncepata kojima bi se mediji obvezali na promicanje svijesti o ravnopravnosti spolova i uklanjanje po spolu ili spolnoj orijentaciji diskriminirajućih sadržaja, pravobraniteljica je mišljenja da su izdavači medija bili dužni u svoje programske sadržaje, kao i samoregulacijske akte (čl. 2 alineja 7 Zakona o medijima), unijeti i sadržaje i načela kojima će se ispuniti obveze iz Zakona o medijima i ZORS-a.

8.1. OPIS SLUČAJA (PRS-O5-04/06-001) - Programsko usmjerenje Hrvatskog radija za 2006.: Pravobraniteljici je dostavljeno Programsko usmjerenje Hrvatskog radija za 2006., usvojeno na 119. sjednici Ravnateljstva HRT-a, 2. veljače 2006. Analizom ovog Programskog usmjerenja Hrvatskog radija za 2006., a u skladu s odredbom članka 16. st. 1 ZORS-a o obvezi medija da promiču razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca kroz svoje programske koncepte, utvrđeno je sljedeće:

Iz dostavljenog Programskog usmjerenja razvidno je da niti u jednom programu – od informativnog, obrazovnog, kulturno znanstvenog i dokumentarnog do zabavnog – ne postoje

emisije vezane za promicanje ravnopravnosti spolova, niti se bilo gdje u tekstu o programskim usmjerenjima spominje ravnopravnost spolova niti teme vezane uz ravnopravnost spolova kao npr. upoznavanje s pojmovima diskriminacije, spola/roda, ravnopravnosti, seksizama, spolnih stereotipa, seksualne orijentacije i sl.

Informativni program prvog i drugog radijskog programa, međunarodnog programa Glas Hrvatske i lokalnih radiopostaja (Radio Osijek, Radio Zadar, Radio Dubrovnik, Radio Split, Radio Rijeka, Radio Pula, Radio Sljeme i Radio Knin) u programskom usmjerenju ne predviđa nikakve tematske emisije vezane za promicanje ravnopravnosti spolova niti za uklanjanje spolne i rodne diskriminacije, iako postoje brojne informativne emisije posvećene određenim interesnim temama i skupinama poput emisije posvećene umirovljenicima, nacionalnim manjinama, osobama s posebnim potrebama, braniteljima, vjerskim zajednicama, kao i brojne emisije posvećene selu i poljoprivredi.

Obrazovni i dječji program također ne predviđa zasebne obrazovne emisije kojima bi se mladi informirali i educirali za tematiku ravnopravnosti spolova kao što će se, na primjer, informirati za EU u sklopu emisije „Otvorena srijeda“ kojoj je zajednički naziv „obrazovanje građana za EU“ ili saznati mnogo o povijesti ratova u „Povijesti četvrtkom“. Emisija „Znanjem do zdravlja“ ženskom zdravlju posvetit će se vezano za ginekološko zdravlje žena, trudnoću, ginekološke karcinome, a emisija „Vodič za moderna vremena“, koja govori o suvremenim pojavama u društvu, uz teme poput Feng shuija i Team buildinga, solarnu arhitekturu ili suvremeni jet-set kod nas i u svijetu, govori i o „pojavi modernog feminizma“.

Regionalni programi daju pregled postojećih i planiranih emisija. Ravnopravnost spolova, pitanja diskriminacije po spolu ili seksualnoj orijentaciji, pitanja ženskih ljudskih prava u bilo kojoj sferi privatnog i javnog života, teme ostvarivanja jednakih mogućnosti za žene i muškarce nisu predviđene u regionalnim programima Hrvatskog radija. Jedino Radio Pula navodi tematsku emisiju o ženskim pitanjima „Ona“, ali iz programskih usmjerenja nije jasno na koji način se obrađuju i podrazumijevaju li ta pitanja problematiku vezanu uz ravnopravnost spolova.

Međutim, iako se iz programskog koncepta Hrvatskog radija ne vidi na koji način će sustavno promicati svijest o ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je praćenjem radijskog programa ustanovila da su teme o ravnopravnosti spolova kao i o položaju žena u javnom životu (na područjima rada i zapošljavanja, zdravlja, obrazovanja, političke participacije, borbe protiv obiteljskog nasilja i sl.) ipak zastupljene u sklopu raznih emisija Hrvatskog radija.

8. 2. MEDIJSKI SADRŽAJI

Na adresu Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova tijekom 2006. stigla su reagiranja gledateljica televizijskih emisija u kojima su izrazile svoje negodovanje zbog seksističkog i uvredljivog načina prikazivanja žena (jedan od primjera je i emisija HTV2 Goleo koja je emitirana za vrijeme Svjetskog nogometnog prvenstva, a kojoj su pritužiteljice zamjerale što prikazuje žene isključivo kao seksualne objekte za vrijeme pauze između utakmica). Pozitivni pomak je u tome što su žene počele aktivno reagirati na stereotipnu ulogu koja se u velikom broju emisija ženama dodjeljuje u medijima, upozoravati na svoje nezadovoljstvo i tražiti promjene od onih koji vode medije i koji su odgovorni za program. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prepoznat je kao jedna od institucija koje su nadležne za takve slučajeve.

8.3. REKLAME

8.3.1. OPIS SLUČAJA (PRS-05-03/06-01) - Reklama za Svjetsko nogometno prvenstvo na HRT: Slijedom reakcije neformalne ženske grupe na reklamu u produkciji HRT-a kao najavu za Svjetsko nogometno prvenstvo, emitiranu 29. svibnja 2006., pravobraniteljica je uputila upozorenje Hrvatskoj radioteleviziji zbog diskriminacijskog sadržaja i tražila hitan prestanak njezinog emitiranja.

Obrazloženje: U reklami je žena konopcem privezana u kupaonici, s ljepljivom vrpcom preko usta, dok je dijete ostavljeno samo u sjedalici, zanemareno i zapušteno, a stan u neredu. Pravobraniteljica je upozorila da je reklama izrazito ponižavajuća i diskriminacijska jer, u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, prikazuje žene na uvredljiv i omalovažavajući način aludirajući na to da ženu treba onemogućiti kako bi muškarac mogao „u miru“ uživati u nogometu, ali i diskriminirajući jer isključuje mogućnost da bi i žena mogla pratiti utakmice koje su, kako reklama sugerira, „rezervirane“ za muškarce. Osim diskriminacije, ovom se reklamom gotovo groteskno i vrlo izravno prikazuje nasilje u obitelji, a iskrivljena slika jedne karikirane obiteljske situacije ima izrazito negativan utjecaj na javnu svijest jer podržavanjem stereotipa o ženama i muškarcima potiče nepoželjno razlikovanje i diskriminaciju i time dovodi u pitanje stvarnu ravnopravnost žena i muškaraca. Pravobraniteljica je istaknula da je status žena u medijima i način na koji se žene i muškarci u njima predstavljaju jedan od ključnih društvenih čimbenika uspostave načela ravnopravnosti spolova pa uvredljiv i stereotipan način prikazivanja žena u medijima podržava diskriminirajući vrijednosni sustav i društvene odnose u kojima žene ne mogu biti ravnopravne sudionice u javnom životu.

ISHOD: Iz očitovanja koje je pravobraniteljica primila od savjetnice glavnog ravnatelja HRT-a, a u čijem je prilogu bilo i očitovanje direktorice programa HTV-a, proizlazi da je već nakon prvog emitiranja sadržaj reklame ocijenjen kao uvredljiv za žene i trenutno skinut s programa, a da djelatnicima Sportskog programa koji su kreirali ovu najavu slijedi ukor.

8.3.2. OPIS SLUČAJA (PRS-05-03/06-02 i PRS-05-03/06-03) - Jumbo plakati za cigarete: Pravobraniteljica je 28. prosinca 2006. uputila upozorenje oglašivaču iz R. zbog reklamnih plakata za cigarete. Na jednoj verziji plakata žene su prikazane kao figure na šahovskoj ploči kojima upravlja muška ruka, dok se na drugom prikazuje žena u ulozi bika u koridi, dok joj muškarac maše crvenom maramom ispred lica, a sve uz slogan „Za one koji postižu više“. Na uvredljivost plakata zbog izuzetno ponižavajuće i podređene uloge žena, pravobraniteljica je reagirala i na temelju prethodno dostavljenih upozorenja i zahtjeva pojedinaca/ki te sanitarne inspekcije iz V. Budući da je već više puta utvrđeno i dokazano da uvredljivo javno prikazivanje žena umanjuje mogućnost da u javnosti nastupaju, djeluju i budu shvaćene kao ravnopravne i da se poštuje njihov integritet u privatnim i javnim odnosima, pravobraniteljica je uz upozorenje donijela preporuku da se povuku sve reklame koje su u suprotnosti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

ISHOD: Do kraja izvještajnog razdoblja plakati nisu uklonjeni s javnih prostora.

8.3.2.1. Upozorenja, preporuke i prijedlozi upućeni medijima javnim priopćenjima

U 2006. pravobraniteljica je reagirala na slučajeve diskriminacije po spolu priopćenjima za javnost.

Primjeri javnih priopćenja:

8.3.2.1.1. OPIS SLUČAJA (PRS-05-06/06-04): Nakon najave RTL-a da sportskoj novinarki T.T. neće biti produljen Ugovor o radu, pravobraniteljica je 29. lipnja 2006. uputila televiziji upozorenje i preporuku, a svim medijima i javno priopćenje. Polazeći od činjenice da se T.T. u tiskanim medijima očitovala kao žrtva obiteljskog nasilja i prateći što je neposredno po tom očitovanju uslijedilo kao posljedica, pravobraniteljica je zaključila da je T.T. kao moguća žrtva obiteljskog nasilja onemogućena obavljati dotadašnji posao. Na taj je zaključak pravobraniteljicu navela činjenica da je odluka RTL-a da T.T. ne produži ugovor o suradnji uslijedila ubrzo nakon javnog očitovanja T.T. o bračnoj krizi.

Budući da je u svom izvješću za 2005. podnesenom Hrvatskom saboru pravobraniteljica navela upravo RTL Hrvatska d.o.o. kao dobar primjer jer u svojim „Programskim smjernicama društva“, i to u odredbi „Zabrana diskriminacije“, zabranjuje poticanje diskriminacije i netrpeljivosti na temelju spola, bračnog stanja i spolnih sklonosti, a ovaj potez očito nije bio u duhu navedenih smjernica, pravobraniteljica je tražila da se RTL jasno očituje o uzroku prekida suradnje s T.T.

kako bi se izbjegla percepcija da ćemo nakon trudnica kojima se ne produžuju ugovori o radu na određeno vrijeme doživljavati da se to događa i ženama žrtvama nasilja. Zatražila je da o tom zahtjevu obavijeste javnost putem svog medija.

ISHOD: RTL je Pravobraniteljici dostavio odgovor da je 30. lipnja 2006. T.T. istekao Ugovor o radu na određeno vrijeme te da se isti nije obnovio isključivo iz poslovnih razloga, no i dalje ostaje činjenica da je neposredno nakon očitovanja T.T. u javnosti da je žrtva obiteljskog nasilja, RTL, također u javnosti, objavio prekid rada s T.T. iako rok Ugovora o radu na određeno vrijeme još nije bio istekao.

8.3.2.1.2. OPIS SLUČAJA (PRS-05-02/06-01): Pravobraniteljica je uputila upozorenje glavnom uredniku dnevnih novina zbog objave sadržaja i fotografija članka „Vinkovci: 19-godišnjak silovao baku“ objavljenog na naslovnoj stranici 2. siječnja 2006. Naglasila je kako nije u skladu s novinarskom etikom i propisima izvješćivati o seksualnom nasilju, obiteljskim tragedijama i srodnim temama na senzacionalistički način, te otkrivati identitet i narušavati privatnost žrtve, kao ni identitet počinitelja dok protiv njega nije pokrenut kazneni postupak. Pisanjem o tom slučaju dnevnik je ženu starije dobi nepotrebno izložio pogledu javnosti nakon što je pretrpjela spolno nasilje. Pravobraniteljica je javnim priopćenjem vezanim za izvještavanje o ovom slučaju, upozorila i policiju da izbjegava nepotreban publicitet i ne odaje preuranjeno identitet žrtve ni počinitelja, te da izričito pazi kako će na žrtve, posebice na osjetljive skupine kao što su djeca, maloljetnici, žene ili žene starije dobi, djelovati neželjeni publicitet. Podsjetila je da se sukladno zakonskim odredbama ne objavljuju sadržaji i informacije koji na uvredljiv, omalovažavajući i ponižavajući način prikazuju žene i muškarce s obzirom na spol te narušavaju njihovo pravo na privatnost i zaštitu. Javno priopćenje bilo je dostupno i na službenim Internet stranicama Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pod naslovom „Nepoštovanje profesionalne etike i propisa“.

8.3.2.1.3. OPIS SLUČAJA (PRS-05-02/06-02): Pravobraniteljica je poslala priopćenje glavnom uredniku dnevnih novina vezano za tekst objavljen 22. siječnja 2006. pod naslovom „Kićo: Bandić je kao žena, ne zna reći ne“. Iako se radilo o stajalištu jednog od sudionika/ca objavljenog razgovora u tjednoj rubrici, pravobraniteljica je smatrala da to ne može biti opravdanje za nakladnika, jer se niti novinari niti uredništvo ni na koji način nisu ogradili niti suprotstavili takvom stajalištu, već su ga, naprotiv, naglasili stavljajući ga u naslov teksta. Pravobraniteljica je istaknula da se takvim pristupom proizvode i perpetuiraju seksizmi i spolni stereotipi koji bi se trebali prepoznati i osuditi, a ne tolerirati i promovirati u javnosti. Ovakvim se postupkom krši čl.

3. st. 4. Zakona o medijima (NN 59/04.) jer uvredljivim i omalovažavajućim prikazivanjem žena i muškaraca u javnosti potiče i veliča spolnu neravnopravnost te izaziva spolno neprijateljstvo i nesnošljivost, kao i čl. 19. Kodeksa časti hrvatskih novinara jer iznosi pejorativne kvalifikacije o ženama i muškarcima. I ovo je priopćenje objavljeno na službenim Internet stranicama pravobraniteljice.

8.3.2.1.4. OPIS SLUČAJA (PRS-05-02/06-05): S. P. iz R. reagirala je na intervju s ravnateljem KBC Rijeka, predstojnikom Klinike za ginekologiju i porodništvo i profesorom na Medicinskom fakultetu, objavljenom u regionalnom dnevnom listu 18. lipnja 2006. pod naslovom: „Spas za žene ili poticaj promiskuitetu“. U tekstu je jasno naznačena potreba da se u Hrvatskoj o službenom uvođenju cjepiva protiv raka ušća maternice trebaju izjasniti „i druge kategorije koje moraju dati svoj glas“, odnosno da o uvođenju tog cjepiva treba raspravljati i odlučivati na brojnim društvenim razinama i institucijama, uključujući i Crkvu. U tekstu se na više mjesta spominje naznaka da bi uvođenje toga cjepiva ženama u reproduktivnoj dobi omogućilo veću seksualnu slobodu jer ne bi morale voditi računa o mogućoj zarazi virusom koji izaziva rak ušća maternice, te se izravno implicira kako bi spomenuto cjepivo ženama omogućilo „promiskuitetno ponašanje“. Ovakav stav „obilježava“ žene kao promiskuitetan spol koji je bolje ne zaštititi tim cjepivom jer će nepostojanje straha od bolesti kod njih pokrenuti nepoželjno seksualno ponašanje, što je diskriminirajuće i ponižavajuće za žene.

21. lipnja 2006. Pravobraniteljica se obratila uredništvu dnevnih novina koje su objavile intervju s upozorenjem da je prema međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska ratificirala i koji je pravno i politički obvezuju, kao i prema nacionalnim dokumentima koji se odnose na ravnopravnost spolova, država dužna „promicati i osigurati prava žena na najviše standarde tjelesnog i duševnog zdravlja“, te „promicati i poticati kao i provoditi programe, i to uz potporu medija, usmjerene na sprječavanje, rano otkrivanje i liječenje raka dojke, maternice i drugih vrsta zloćudnih bolesti reproduktivnog sustava žena“. Budući da su izjave H.H. iznesene u navedenom intervjuu upravo suprotne obvezama i politici RH za promicanje ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je poslala javno priopćenje dnevnim novinama u kojima je intervju objavljen i tražila da se o navedenom informira javnost. Pravobraniteljičino priopćenje je objavljeno na web stranicama Udruge Pacijent danas i službenim Internet stranicama pravobraniteljice.

8.4. ANALIZA DNEVNOG TISKA I PRESS-CLIPPINGA

Ured pravobraniteljice svakodnevno prati medije. Preko agencije za praćenje i analizu medija Briefing d.o.o., pravobraniteljica ima svakodnevni uvid u dnevni (nacionalni i regionalni), tjedni, dvotjedni, mjesečni tisak, Internet portale i informativne emisije radija.

Popis praćenog tiska: Arena, Bjelovarac, Dnevnik, Dubrovački vjesnik, Dubrovački list, 24 sata, Banka, Cosmopolitan, Extra, Feral Tribune, Fokus, Glas Istre, Glas Slavonije, Glas Podravine i Prigorja, Elle, Globus, Gloria, Gloss, Grazia, Hrvatski narodni list, Jutarnji list, Karlovački list, Karlovački tjednik, Lisa, Međimurske novine, Metro Express, Moby, Nacional, Novi list, Novi sisački tjednik, Osječki dom, Posavska Hrvatska, Poslovni tjednik, Slobodna Dalmacija, Stars, Story, Šibenski list, Varaždinske vijesti, Večernji list, Virovitički list, Vita, Vjesnik, Vukovarske novine, Zadarski regional, Zadarski list, Zagreb News, Zaposlena, Zarez.

Informativne emisije radija: HR1: Dnevne novosti, Dnevnik, Kronika dana; Radio 101: Aktualni 101

Praćeni Internet portali (Biznis infoforum, Bankamagazine.hr, Bug online, Corner, Hina, Indeks online, Iskon, Izvješća Sabora, Moj htnet, Monitor, www.liderpress.hr, www.business.hr, croatiabiz.com, VIP online, www.h-alter.org, T-portal, Indeks online, www.net.hr)

Osim tematskog press-clippinga agencije Briefing, pravobraniteljica redovito prati: dnevni/tjedni tisak na koji je pretplaćen ured (Jutarnji list, Večernji list, Novi list, Vjesnik, Globus, Nacional, Feral Tribune), Internet portale s aktualnim vijestima, kao i servis vijesti dostupan preko web stranica HINA-e, radijske i TV emisije vezane uz problematiku ravnopravnosti spolova te sva društvena događanja koja bi mogla imati utjecaj na položaj žena i/ili ravnopravnost spolova.

Pravobraniteljica je u razdoblju od 1. siječnja 2006. do 31. prosinca 2006. pratila i analizirala ukupno 3.105 članaka koje je dobila na uvid preko agencije za praćenje medija, a koji su vezani uz ravnopravnost spolova, uključujući prava spolnih manjina, sve oblike diskriminacije po spolu ili spolnoj orijentaciji, vrijeđanja i omalovažavanja u bilo kojoj formi (intervjui, izjave, reportaže i sl.) te sva tematska područja koja se tiču ravnopravnosti žena i muškaraca u privatnoj i javnoj sferi života, od zakonodavstva i političkog života, do obrazovanja, zabave, umjetnosti, rada i zapošljavanja.

ANALIZA PRAĆENIH TEMA

Tijekom 2006. najveći postotak članaka (66%) odnosio se na sljedeće teme, vezane uz:

Nasilje nad ženama 28%

Žene na tržištu rada 16%

Homoseksualnu spolnu orijentaciju 11%

Žene i politiku 6%

Žene i obrazovanje 3%

Romkinje 1%

Intervjue 1%

U preostalih 34% članaka svaka od medijski obrađenih tema bila je zastupljena s manje od 1% u ukupnom broju analiziranih članaka. U grupi preostalih tema o kojima su mediji višekratno izvješćivali nalaze se aktivnosti ženskih udruga, prostitucija i trgovina ženama – trafficking, uznemiravanje na radnom mjestu, zdravlje žena, položaj žena u crkvi, alimentacije i dr.

Iako gledano prema postocima proizlazi da su pojedine teme u medijima manje zastupljene, brojevi ukazuju na relativnu pokrivenost tema. Tako su, na primjer, žene u politici u postotku zastupljene sa svega 6%, prema gore navedenim kriterijima odabira, no izraženo u brojevima to iznosi 187 članaka.

Simptomatično je da broj članaka o temama vezanim za položaj žena raste u ožujku, rujnu i studenome, kad se obilježavaju datumi poput Međunarodnog dana žena (8. ožujka), Nacionalni dan protiv nasilja nad ženama (22. rujna) i Međunarodni dan protiv nasilja nad ženama (25. studenoga). Osim tematike usko vezane uz obilježavanje navedenih datuma, u navedenim mjesecima općenito raste broj članaka posvećenih položaju žena na tržištu rada, obiteljskom nasilju nad ženama, statusu žena u politici, ravnopravnosti spolova.

MEDIJSKA PREZENTACIJA ŽENA još uvijek zadržava diskurs stereotipnog doživljavanja i prikazivanja žene kao osobe čija je uloga u životu primarno uloga supruge i majke. U gotovo svim člancima/intervjuima/portretima žena koje su uspjele u nekoj sferi javnog života, napominje se njihov bračni/obiteljski status, a uspjeh u poslu uvijek je popraćen isticanjem obitelji/djece kao prioriteta u njihovom životu.

Iako u medijima, osim citiranja žena unutar članaka na razne teme, sve više mjesta dobivaju i informacije o ženskim postignućima ili opsežni intervjui sa ženama poduzetnicama, izdavačicama i/ili autoricama knjiga, urednicama u izdavačkim kućama, menadžericama, glazbenicama,

uspješnim poslovnim ženama, direktoricama tvrtki, časnicama u Hrvatskoj vojsci, prvoj ženi koja je osvojila devet planina viših od 8000 metara, top pet ratnih fotoreporterki, redateljicama, profesoricama na fakultetima – ostaje činjenica da se novinari i novinarke ne mogu odreći stereotipnih i diskriminacijskih pitanja koja se uvijek postavljaju ženama, a nikad muškarcima. Na primjer, u intervjuu (Globus, 6. siječnja 2006.) s prvom ženom imenovanom na čelo zagrebačkog županijskog suda, Mirjanom Rigljan, novinarka postavlja pitanje: Jeste li koji put osjetili da radite baš „muški“ posao, posao koji uvijek mora biti na prvom mjestu? Sintagma „muški“ posao, iako najčešće stavljena u upravni govor, ipak i dalje inzistira na razlikovanju muško-ženskih poslova. Jednako tako „muški“ posao bi, prema novinarki, karakteriziralo i to što je on uvijek na prvom mjestu, što sugerira da je upravo u tome njegova „muška“ odrednica, za razliku od „ženske“ kojoj bi „prvo mjesto“ trebalo biti negdje drugdje – kod kuće/s obitelji/s djecom. Budući da je sutkinja Rigljan izuzetno osviješteno odgovorila: „Mislim da smo mi žene apsolutno ravnopravne i dorasle svakom zadatku u svemu, pa i u ovom poslu“, novinarka je „morala“ dodati: Niste udani, nemate djece. Je li to cijena uspješne karijere u ovom poslu? jer je društveno nepojmljivo da žena, za razliku od muškarca, može biti uspješna bez „plaćanja“ navedene cijene tj., da može i ne željeti udaju i/ili djecu.

Objavljeno je nekoliko kvalitetnih članaka o ženama znanstvenicama (npr. „Zagrebačke znanstvenice zaustavljaju cvjetanje mora“ – Jutarnji list, 9. siječnja 2006.; „Iz Ruđera u Pariz po otkrića tajni DNK i proteina“, o dr. Aniti Kriško dobitnici prestižne stipendije L'Oreala i UNESCO-a – Poslovni dnevnik, 13. ožujka 2006.; „Kako sam uspjela: Vodim laboratorij na Harvardu i vjenčala sam se s Kristy“ o izvanrednoj profesorici na Harvardu, Sandri Oršulić, koja radi istraživanju nastajanja raka jajnika na molekularnoj razini – Jutarnji list, 9. travnja 2006.). Interesantan je članak objavljen u Nacionalu 10. siječnja 2006. o znanstvenici rođenoj u Zagrebu, Hedvig Hricak – prvoj ženi koja je u SAD-u imenovana šeficom Odjela za radiologiju Memorial Sloan Kettering Centra u New Yorku i prvoj ženi kojoj je Sveučilište Ludwig-Maximilians u Njemačkoj dodijelio počasni doktorat te prva žena radiologinja koja je izabrana u Institute of Medicine u Washingtonu. Naslov teksta glasi: Hedvig Hricak, jedan od najpoznatijih američkih radiologa, a nakon toga nastavlja „predstojnica radiologije“. Očito je da je medijima neophodan jezični standard kad su u pitanju ženski i muški rod naziva zanimanja.

U analiziranim člancima za pohvaliti je veliki broj afirmativnih članaka o ženama koje ruše stereotipe o, prethodno spominjanim, tipično muškim i tipično ženskim zanimanjima. Na primjer:

Žene okupirale policijsku akademiju – na natječaju za zanimanje policajac čak trećina su žene (Vjesnik/T-portal, 23.1.2006.);

Kolege su bili šokirani (o prodavačici na benzinskoj crpki) – (Novi list, 2.2.2006.)

Biti jedina žena među vojnim pilotima i nije neki bauk – Satnica Dijana Doboš, jedina žena koja u RH radi na vojnim avionima (Zadarski list, 30.3.2006.);

Danijela Friganović – prva žena na čelu policijske postaje (Novi sisački tjednik, 9.3.2006.);

Ljepši spol u muškom zanimanju „Kad zanimanje izaziva nevjericu muškaraca“ (o jedine dvije žene pilotkinje u Croatia Airlinesu; Extra, 7.3.2006.);

Žene na atomski pogon (o posjeti američkog vojnog broda na nuklearni pogon koji se usidrio nadomak Splita a na kojem od 5800 članova posade čak desetinu čine žene, časnice, dočasnice i obične vojnkinje; Globus 26.5.2006.);

Žene na opasnim zanimanjima (o ženama u policiji - Smart, 25.5.2006.)

Ivana Ćusak, prva žena upraviteljica zatvora u Bilicama (Slobodna Dalmacija, 24.7.2006.)

Sudac nije muško (o nogometnim sutkinjama - Gloria, 28.9.2006.);

Bake jače od Baš-Čelika (o ženama koje već 30 godina rade u splitskoj cinkari na pocinčavanju - Slobodna Dalmacija, 27.9.2006.)

Međutim, i u ovim pozitivnim primjerima (iako nisu navedeni svi članci) postoje stereotipni izrazi koji se ponavljaju iz članka u članak, a kojima se vjerojatno želi suprotstaviti ženama tradicionalno pripisivana nježnost, ljepota i blagost s pojedinim zanimanjima koja su percipirana kao zanimanja u kojima prevladava snaga, grubost, asertivnost, odlučnost. Tako se u članku o ženama u opasnim zanimanjima tj. policiji navodi da su to „tri dame nježnog i ženstvenog izgleda. Na prvi pogled je teško povjerovati, no sve tri su pripadnice Hrvatske policije koje su se na svom poslu odlučno snašle i obavljaju ga izvanredno na ponos cijelog ženskog roda“. Najčešće korišteni izrazi su: nježniji spol, ljepši spol, dame.

Članci o ženama u politici ne mogu se također osloboditi stereotipnog i diskriminacijskog načina prikazivanja žena koje se bave politikom. Kad je o političarkama riječ, članci će se redovito češće pozabaviti njihovim izgledom, nego onim što govore i o čemu govore. Već i sami naslovi govore o tome da mediji različito prikazuju političarke i političare:

- Žene oštrokondže, a muškarci sa stavom (Dubrovački vjesnik, 21.4.2006.)

- Upitna dotjeranost hrvatskih političarki (Nacional 17.1.2006.)
- One su poželjne i atraktivne (iPortal, 31.5.2006.)
- Kakva bi bila Lijepa naša da je vode lijepe naše (T-portal, 22.5.2006.)
- Poštujem svaku ženu, ali volim dekolte s četvorkom (Dubrovački vjesnik, 29.7.2006.)

Iako je jedna od političarki samouvjereno i neposredno riješila seksističku primjedbu svog saborskog kolege, mediji su iskoristili taj događaj i „raspitali se koliko su 'napaljeni' zadarski gradski vijećnici“ u članku pod naslovom Dalmatinac da te štipka, ti bi opet bila vitka (Narodni list, 21.7.2006.).

Nažalost, u medijima se i dalje mogu naći i izraziti seksizmi i uvredljivo napisani članci/kolumne. Tako se na primjer u jednom članku sugerira da je nagon za peglanjem, brisanjem prašine i pranjem suđa prirodan ženama budući da je muškarac kojem je transplantiran bubreg od žene odjednom počeo raditi sve kućanske poslove, na zadovoljstvo svoje žene, nakon presađivanja bubrega („Kuha i pere otkad ima ženski bubreg“ – 24 sata), a U Glasu Slavonije, 18.3.2006. jedan od kolumnista u tekstu naslovljenom Povratak poligamije kaže „Pametnom je muškarcu i jedna žena previše. No, kad ozbiljne europske institucije počnu razmišljati o legalizaciji poligamije, onda je (mentalna) samokastracija jedini spas....“

Iako postoje brojni članci kojima se promovira ravnopravnost spolova u javnom životu, obiteljski život je još uvijek domena u kojoj primarnu ulogu igra žena. Jednako tako se od žene koja radi, koja je uspješna u svom poslu, očekuje da izbalansira svoje privatne i službene obaveze, dok će mediji uvijek nastojati istaknuti njezinu dvostruku ulogu i dvostruku opterećenost.

DIO DEVETI

OSTALE AKTIVNOSTI NA ZAŠTITI I PROMICANJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

9.1. DISKRIMINACIJA NA TEMELJU SPOLNE ORIJENTACIJE

Pravobraniteljica prati i primjenu stavka 2. čl. 6 ZORS-a koji zabranjuje diskriminaciju na temelju spolne orijentacije.

Pravobraniteljica smatra da, polazeći od odgoja i obrazovanja, do pisanja u medijima, a pogotovo javnih izjava pojedinaca/pojedinki, treba raditi na uklanjanju stereotipa o pripadnicima/pripadnicama seksualnih i rodnih manjina čija se prava i dalje krše, kako bi uz zakonodavne izmjene mogli ostvariti svoja prava.

17. ožujka 2006. Hrvatski sabor je raspravljao o Prijedlogu zakona o registriranom partnerstvu (u daljnjem tekstu: Prijedlog zakona) čiji su predlagatelji bili saborski zastupnici Šime Lučin i Ivo Banac.

Po mišljenu predlagatelja važeći Zakon o istospolnim zajedicama (NN 116/03) u praksi ne rješava nejednakost osoba različite spolne orijentacije. Diskriminacija se osobito ogleda u područjima nasljeđivanja, zdravstvene zaštite, imovinskih odnosa, mirovinskog osiguranja, poreznog sustava, socijalne sigurnosti i dr.

O Prijedlogu su se očitovali saborski odbori: Odbor za zakonodavstvo, Odbor za ravnopravnost spolova i Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina od kojih je jedino Odbor za ravnopravnost spolova podržao Prijedlog zakona. Na sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Pravobraniteljica je podržala Prijedlog zakona o registriranom partnerstvu uvažavajući razloge predlagatelja kao i civilnih udruga koje su se zalagale za njegovo donošenje, a u raspravi je posebno upozorila na Rezoluciju Europskog parlamenta o homofobiji u Europi 2006. koja zahtijeva od zemalja članica da usvoje zakonodavstvo kojim se prekida diskriminacija na navedenim područjima.

Hrvatski sabor na svojoj 19. sjednici 17. ožujka 2006. nije prihvatio Prijedlog zakona o registriranom partnerstvu.

2006. Hrvatski sabor je donio Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 71/06) uz posebno zalaganje Odbora za ljudska prava i nacionalne manjine, kojim je definiran novi kaznenopravni izraz zločin iz mržnje na slijedeći način:

»Zločin iz mržnje jest svako kazneno djelo iz ovoga Zakona, počinjeno iz mržnje prema osobi zbog njezine rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina.«

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je podržavala uvođenje kaznenog djela zločina iz mržnje u Kazneni zakon jer ga smatra doprinosom antidiskriminacijskom zakonodavstvu Republike Hrvatske.

9.2. NACIONALNA POPULACIJSKA POLITIKA

Nacionalna populacijska politika (NN 132/06) čiji je predlagatelj bilo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti donesena je na sjednici Hrvatskog sabora 24. studenoga 2006. U temeljnim načelima Nacionalne populacijske politike uz poštivanje temeljnih ljudskih prava, dragovoljnost, slobodno i odgovorno roditeljstvo stoji i „ravnopravnost spolova“ (str. 7). Ravnopravnost spolova se izrijeком navodi i kao temeljno ljudsko načelo u stvaranju potomstva. „Nacionalnom populacijskom politikom u cjelosti je uvažena ova premisa i čini njenu temeljnu vrijednost“. Kao jednu od mjera održivog gospodarskog razvoja, temeljnih i razvojnih pretpostavki, Nacionalna populacijska politika navodi i „osiguranje poštivanja načela jednakosti spolova u pristupu tržištu roba i usluga unutar značajnih aspekata društvenog i gospodarskog života“. Predviđene aktivnosti su: 1. izrada analize postojećeg stanja i praćenje poštivanja načela jednakosti spolova, 2. izrada smjernica za uklanjanje diskriminacijskih uvjeta temeljem rodne pripadnosti u ostvarivanju jednakog pristupa tržištu roba i usluga te jednakost u načinima i uvjetima slobodnog ugovaranja; 3. osiguranje pravnih instrumenata kojima će se jamčiti sankcioniranje kršenja jednakosti spolova. Jedan od nositelja ove mjere je i Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

9.3. OSTALE AKTIVNOSTI - Odazivi na pozive za sudjelovanje

U 2006. pravobraniteljica je na brojnim okruglim stolovima, konferencijama, seminarima i promocijama nevladinih organizacija, ministarstava, fakulteta, foruma žena političkih stranaka, policijskih uprava u raznim gradovima i županijama Republike Hrvatske (Osijek, Rijeka, Pula, Split, Dubrovnik, Zagreb, Đakovo, Virovitica itd.) govorila o zakonodavstvu i njegovoj provedbi na području ravnopravnosti spolova.

Međunarodna suradnja

15. studenog 2006. – Međunarodna konferencija „Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije žena“, Novi Sad, 15. – 17. studenog 2006.

Na poziv pokrajinskog Ombudsmana Autonomne Pokrajine Vojvodine, pravobraniteljica je zajedno s predstavnicima/cama institucija pravobranitelja/ica iz 10 zemalja sudjelovala na međunarodnoj konferenciji nazvanoj „Ombudsman protiv dvostruke diskriminacije žena“ koja je održana u Novom Sadu na kojoj je izlagala na temu zaštite žena na tržištu rada te ulogi pravobranitelja/ice u implementaciji međunarodnih standarda i promjenu prakse.

31. kolovoza i 1. rujna 2006. – VII Međunarodna ženska sindikalne škola na temu „Zdravlje i reproduktivna prava: Gdje je dno?“, Podgorica, Crna Gora

Na poziv Ženske mreže međunarodne federacije sindikata za regiju Srednje i Istočne Europe i Zajednicu novih država te Centralnu Aziju (ICFTU-WCL) i ženske sekcije Saveza sindikata Crne Gore „Žena danas“, pravobraniteljica je u Podgorici sudjelovala na VII Međunarodnoj ženskoj sindikalnoj školi na kojoj je kao jedna od brojnih izlagačica iz raznih europskih zemalja (Švedske, Belgije, Turske, Bosne i Hercegovine) govorila o Zakonu o ravnopravnosti spolova i njegovom provođenju u Republici Hrvatskoj te ulogi i značaju institucije pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova. Prilikom posjeta Podgorici sastala se i sa gospodinom Šefkom Crnovršaninom – ombudsmanom za ljudska prava Crne Gore i predstojnicom Kancelarije za jednakost polova Vlade Crne Gore, gospođom Nadom Drobnjak.

Pravobraniteljica je razgovarala i s predstavnicama/predstavnicima Povjerenstva za jednakopravnost spolova Doma naroda parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (19. svibnja 2006.), zastupnicama/zastupnicima Odbora FEMM Europskog parlamenta (23. ožujka 2006.), te predstavnicama The Global Fund for Women jedne od najutjecajnijih i najvažnijih ženskih fondacija (28. rujna 2006.) prilikom njihove posjete Hrvatskoj.

DIO DESETI

10. URED PRAVOBRANITELJICE

Povodom predstavke službenika/ca Ureda Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova koju su podnijeli su dana 14. veljače 2006. godine Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, te Odboru za ravnopravnost spolova Sabora Republike Hrvatske, izvješćujem kronološkim redom o činjenicama kako slijedi:

Zaključcima Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Sabora Republike Hrvatske Klasa: 052-01/06-03/08, Urbroj: 6521-8-01-06-06 od 16. ožujka 2006. godine preporučeno je da se u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova izvrši inspekcijski nadzor, te da se u istom Uredu ulože maksimalni naponi kako bi se prevladali problemi.

Povodom navedenih zaključaka, Središnji državni ured za upravu, Odjel upravne inspekcije izvršio je neposredan nadzor u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, te su zapisnikom upravne inspekcije Središnjeg državnog ureda za upravu Republike Hrvatske Klasa: 050-02/06-01/127, Urbroj: 515-12-01/2-06-3 od 28. lipnja 2006. godine o provedenom nadzoru u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske naložene mjere na temelju članka 33. i 33 a. Zakona o upravnoj inspekciji i članka 143. Zakona o državnim službenicima (Nar. nov. br. 92/05).

U tijeku inspekcijskog nadzora inspektorica nije provjeravala navode službenika/ca o radnjama kojima su diskriminirani na radu, nije sa istima obavila nikakav razgovor iako je istoj to bilo ponuđeno od strane pravobraniteljice, već se ograničila na kontrolu akata Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova općenito.

Inspekcijskim nadzorom naložene su mjere glede pravilnog uredskog poslovanja i rasporeda službenika/ca na radna mjesta sukladno uvjetima koji isti ispunjavaju.

Na naložene mjere pravobraniteljica za ravnopravnost spolova podnijela je prigovor ukazujući na utvrđeno činjenično stanje i poduzimanje izvanrednih pravnih lijekova radi mjera da rasporedi nezakonito raspoređene službenike/ce sukladno uvjetima koje ispunjavaju tj. glede ukidanja rješenja o rasporedu službenice na radno mjesto više stručne referentice za pripremu analitičkih, stručnih i tehničkih poslova u Službi za opće poslove u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Međutim, prigovor nije usvojen i naložene mjere Upravne inspekcije potvrđene su rješenjem Središnjeg državnog ureda za upravu Klasa: 050-02/06-01/127, Urbroj: 515-12-01/2-06-6 od 14. srpnja 2006. godine.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova obratila dopisom 31. srpnja 2006. godine Središnjem državnom uredu za upravu - Odjelu upravne inspekcije radi pojašnjenja daljnjeg postupanja po naloženim mjerama, u kojem je ukazala da je upravna inspekcija bila ovlaštena i sama po pravu nadzora ukinuti ili poništiti navedeno rješenje o rasporedu službenice, ali na ovaj upit ni povodom upućene požurnice, nije dobiven nikakav odgovor.

Glede pak drugog upita pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, u svezi primjene članka 22a. st. 8. i 9. Zakona o radu, Središnji državni ured za upravu očitovao se dopisom Klasa: 112-01/06-01/730, Urbroj: 515-05/3-06-3 od 7. rujna 2006. godine, te uputio da odluku o tome da li je do uznemiravanja u konkretnom slučaju došlo ili nije, može donijeti samo sud, iz čega proizlazi da Upravna inspekcija tog Ureda nema nadležnosti glede istoga.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u cijelosti je izvršila naložene mjere od strane Upravne inspekcije Središnjeg državnog ureda za upravu, o čemu je izvijestila isto tijelo dopisom od 29. kolovoza 2006. godine.

U provođenju naloženih mjera, pravobraniteljica je donijela rješenje o ukidanju rješenja o rasporedu jedne službenice na radno mjesto više stručne referentice za pripremu analitičkih, stručnih i tehničkih poslova u Službi za opće poslove u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, jer prema nalazu upravne inspekcije ne ispunjava propisane uvjete stručne spreme za navedeno radno mjesto. Istim rješenjem utvrđeno je da je ta djelatnica neraspoređena, jer prema Pravilniku o unutarnjem redu Ureda nema radnog mjesta na koje bi se ista mogla rasporediti, te je stavljena na raspolaganje Vladi Republike Hrvatske, a sve sukladno odredbama Zakona o državnim službenicima (Nar. nov. br. 92/05).

Protiv navedenog rješenja službenica je uložila žalbu, te je Odbor za državnu službu Republike Hrvatske rješenjem Klasa: UP/II-112-07/06-01/615, Urbroj:566-01/2-06-3 od 10. studenog 2006. godine djelomično poništio navedeno prvostupanjsko rješenje Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i to u dijelu koji se odnosi na stavljanje ove službenice na raspolaganje Vladi Republike Hrvatske i utvrđuju njena prava glede naknade plaće i druga prava u svezi sa prestankom radnog odnosa po isteku roka raspolaganja, ukoliko ista ne bude raspoređena u drugo državno tijelo. Protiv navedenog rješenja Odbora za državnu službu Republike Hrvatske, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova podnijela je tužbu Upravnom sudu Republike Hrvatske. Tužba je podnesena sa namjerom da se zaštite interesi službenice, jer je pravobraniteljici najprije naloženo ukidanje rješenja o rasporedu te službenice, (što je drugostupanjskim rješenjem i

potvrđeno), ali je službenici uskraćeno pravo na stavljanje na raspolaganje Vladi Republike Hrvatske.

Službenici/e su pokrenuli/e sudski postupak protiv Republike Hrvatske i pravobraniteljice za ravnopravnost spolova pred Općinskim sudom u Zagrebu pod brojem Pr- 1812/06. radi prestanka uznemiravanja i naknade štete. Tri službenice su se pozvale se na odredbe čl. 30. st. 8. Zakona o radu (N.N. 137/04. - pročišćen tekst) i prekinule raditi s danom 29.7.2006. godine, te u međuvremenu koristile bolovanje, a jedan službenik je nastavio raditi.

U svezi sa pravnim statusom ovih službenika/ca i plaćanja njihovih plaća, pravobraniteljice je zatražila mišljenje Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i Središnjeg državnog ureda za upravu, prema kojima proizlazi da za vrijeme prekida rada istima pripada naknada plaće u visini kao da su radile.

Zaključno, kako je pokrenut sudski spor pred nadležnim sudom, koji je u tijeku potrebno je pričekati pravomoćnu sudsku odluku u ovoj pravnoj stvari, jer je sud jedino tijelo koje je meritorno odlučiti o zahtjevima službenika/ca glede navodnog kršenja njihovih prava.

DIO JEDANAEST

11. FINANCIJSKO POSLOVANJE

Zakonom o ravnopravnosti spolova utvrđeno je da se sredstva za rad Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova osiguravaju iz Državnog proračuna Republike Hrvatske.

U 2006. godini sredstva za rad Ureda pravobraniteljice u cijelosti su se osigurala iz Proračuna, iako Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova može imati i druge prihode kao što su donacije i pomoći tuzemnih ili inozemnih subjekata.

Tijekom 2006. godine u Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova bilo je zaposleno 9 djelatnika s napomenom da je koncem 2006. godine bio u tijeku natječaj za popunu radnog mjesta višeg/e stručnog/e savjetnika/ce za medije. Ukupno ostvareni prihod pravobraniteljice iz Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2006. godinu bio je 1.946.992,00 kune, a utrošena sredstva iznose 1.943.933,00 kuna. Ostatak od 3.059,00 kuna neutrošenih sredstava na žiro-računu s 31. prosinca 2006. vraćen je do 31. siječnja 2007. u Državni proračun.

I. PRIHODI - RASHODI

Račun	Opis	Ostvareno u 2006. godini - utrošeno
311	Plaće	1.080.296
312	Ostali rashodi za zaposlene	22.715
313	Doprinosi na plaće	185.811
321	Naknade troškova zaposlenima	71.444
322	Rashodi za materijal i energiju	89.988
323	Rashodi za usluge	403.481
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja	26.422
343	Ostali financijski rashodi	2.322
412	Nematerijalna imovina	19.100
422	Postrojenja i oprema	34.977
423	Prijevozna sredstva	0
426	Nematerijalna proizvedena imovina	7.377
97	Višak prihoda	3.059
	Ukupno	1.946.992

DIO DVANAEST

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Izvješće pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2006. godinu pokazuje da se Zakon o ravnopravnosti spolova i nadalje ne primjenjuje u zadovoljavajućoj mjeri.

Međutim, u provedbi pojedinih odredbi Zakona došlo je do bitnih pomaka nabolje.

Za razliku od prethodnog izvještajnog razdoblja, veliki je broj državnih tijela, pravnih osoba s javnim ovlastima te pravnih osoba u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ispunilo zakonsku obvezu donošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

U ovom izvještajnom razdoblju planove je donijelo daljnjih 9 ministarstva, 2 središnja državna ureda i 5 državnih upravnih organizacija.

I nadalje su vidljivi bitni pomaci u naporima da se suzbije nasilje u obitelji djelovanjem Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva unutarnjih poslova.

Međutim, broj i težina slučajeva prijavljenog nasilja, kao i broj ubijenih žena kao žrtava obiteljskog nasilja u protekloj godini pokazuju da evidentni dosadašnji uloženi naponi nisu riješili pitanje prevencije i da to očigledno nije moguće bez učinkovitosti svih subjekata koji se bave obiteljskim nasiljem. Ulogu u jačanju prevencije mora u značajnijoj mjeri preuzeti lokalna i regionalna samouprava.

Zakonsku odredbu o prikupljanju statističkih podataka po spolu ispunjava Državni zavod za statistiku, a uočeno je i da sve više državnih tijela, javnih službi i ustanova koje prikupljaju, evidentiraju i obrađuju statističke podatke i informacije, to čine po spolu. Važno je istaknuti da to sada, u odnosu na nasilje u obitelji, čini i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske.

Povećani broj pritužbi pravobraniteljici za ravnopravnost spolova ukazuje na kršenje prava građana i građanki na temelju spola u svim područjima života, posebice na području rada i zapošljavanja i zaštite od nasilja u obitelji. Veći broj pritužbi također ukazuje i na jednu pozitivnu konotaciju – a to je veća osviještenost građanki i građana po pitanju mogućnosti traženja zaštite i ostvarivanja svojih prava na području ravnopravnosti spolova, rada i zapošljavanja i zaštite od nasilja u obitelji, te veću informiranost o tome kome se mogu obratiti za pomoć radi traženja zaštite ili pomoći kod ostvarenja svojih prava – što je dijelom zasigurno rezultat svih djelatnosti, kampanja, strategija i programa koje su provodile državna tijela, institucije, udruge i uredi koji se bave pitanjima ravnopravnosti spolova i zaštite od nasilja.

I dalje se povećava broj pritužbi muškaraca, osobito vezano uz roditeljsku skrb.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj 2006. – 2010. godine je donesena pri kraju izvještajnog razdoblja, ali može se očekivati da će njezina primjena unaprijediti društveni položaj žena pripadnica nacionalnih manjina i žena s invaliditetom već 2007. godine.

Međutim, nije za očekivati da bi i dosljedna primjena mjera previđenih u Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova za ostvarenje jednakih mogućnosti za žene na tržištu rada bila dovoljna da se smanji visoka stopa nezaposlenosti žena, kao i jaka vertikalna i horizontalna segregacija, te prevladavanje žena u manje plaćenim sektorima.

Stoga pravobraniteljica predlaže da se u predstojećem razdoblju i na nacionalnoj i na lokalnoj i regionalnoj razini donesu dodatne mjere i politike koje bi značajnije povećale zaposlenost žena i poboljšale njihov status na tržištu rada.

Hitno donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći nužno je i da bi se ostvarivala zaštita u slučaju kršenja antidiskriminacijskih odredbi hrvatskog zakonodavstva. U slučajevima diskriminacije na području rada i zapošljavanja, djelovanje Državnog inspektorata nije dovoljno, a vođenje sudskih postupaka, koje na području radnog prava treba pokretati i u relativno kratkim, prekluzivnim rokovima, nije moguće bez stručnog zastupanja na sudu.

Isto tako je potrebno, uključujući i zakonodavne izmjene kao i mijenjanje prakse, sprječavati zlouporabu zaključenja Ugovora na radu na određeno vrijeme.

Državni inspektorat treba financijski i kadrovski ojačati jer se velika kršenja radnih prava – uključujući, između ostaloga, i diskriminaciju, zaštitu na radu, neplaćeni i nezakoniti prekovremeni rad, te prava žena trudnica – često opetovano događaju kod istih poslodavaca, a mogućnosti Državnog inspektorata ne dopuštaju promptni nadzor po svakoj prijavi protiv istog poslodavca.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova predlaže da Hrvatski sabor usvoji Izvješće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2006. godinu.

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Gordana Lukač Koritnik

PRILOZI

VAŽNIJI DOKUMENTI ZA PRAĆENJE PROVOĐENJA PROPISA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Ustav RH (NN, 41/01.- pročišćeni tekst)

Ravnopravnost spolova je temeljna vrednota ustavnog poretka RH

ZAKONI

Zakoni vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.)

Zakon o istospolnim zajednicama (NN 116/03.)

Zakon o radu (NN, 137/04. – pročišćeni tekst)

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN 32/02.)

Zakon o socijalnoj skrbi (73/97., Zakon o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj skrbi NN 103/03.)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, 116/03.)

Zakon o medijima (NN, 59/04)

Obiteljski zakon (NN, 116/03,17/04.)

Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN, 10/97.)

Zakon o osnovnom školstvu (NN, 69/03.– pročišćeni tekst)

Zakon o srednjem školstvu (NN, 69/03.– pročišćeni tekst)

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju i kasnije izmjene i dopune istoga (NN 123/03., NN 198/03., NN 105/04.)

Zakon o udžbenicima (NN 117/01., NN 59/03)

Zakon o državnim službenicima NN 92/05.)

NACIONALNI PROGRAMI, POLITIKE, STRATEGIJE

Nacionalni dokumenti vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice

Nacionalni program djelovanja za mlade

Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava

Nacionalni program RH za pridruživanje EU – 2004.

Nacionalni program za Rome, 2003.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova s programom provedbe nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj od 2006. do 2010. godine (NN, 114/06.)

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine (NN, 182/04.)

Nacionalna obiteljska politika

Strategija razvitka službene statistike Republike Hrvatske 2004. – 2012.

Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010.

Strategija stručnog usavršavanja državnih službenika

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (usvojen na sjednici Vlade RH dana 15. rujna 2005. i izmjene od 07. rujna 2006.)

OSTALI NACIONALNI DOKUMENTI

Ostali nacionalni dokumenti vezani uz djelokrug rada pravobraniteljice

Nacionalna klasifikacija zanimanja (NN 111/98.)

Kodeks časti hrvatskih novinara

Katalog znanja, sposobnosti i vještina/HNOS (17.09.-29.9.2004.)

Udžbenički standard (NN 63/03.)

MEĐUNARODNI DOKUMENTI

Međunarodni dokumenti neposredno i posredno vezani uz problematiku ravnopravnosti spolova

UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979.)

UN Declaration on the Elimination of Violence Against Women, 1993.

UNESCO Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju iz 1960. godine

Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima od 1966.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 1966.

Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 1966.

Konvencija o suzbijanju trgovine osobama i eksploatacije prostitucije drugih od 1950.

Konvencija o političkim pravima žena od 1952.

Konvencija o državljanstvu udate žene od 1957.

Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj dobi za zaključivanje braka i registraciji brakova od 1962.

Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena od 1979.

Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 100) o jednakoj naknadi za muškarce i žene za rad jednake vrijednosti od 1951.

Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 111) o diskriminaciji glede zapošljavanja i zanimanja od 1958.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 1950. (Europska konvencija o ljudskim pravima) s Protokolima

Europska konvencija za sprečavanje torture i neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kazni od 1987.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina od 1995.

Pekinška platforma za djelovanje

Konvencija o zaštiti majcinstva (br.3) iz 1919.

Konvencija (br.45) o zapošljavanju žena na poslovima koji se obavljaju pod zemljom iz 1935.

Konvencija (br.100) o jednakim placama za muškarce i žene iz 1951.

Konvencija (br.103) o zaštiti majcinstva iz 1952. (revidirana)

Konvencija (br.111) o zabrani diskriminacije u zvanju i zapošljavanju iz 1958.

Konvencija (br.122) o politici zapošljavanja iz 1964.

Konvencija (br.156) o radnicima s obiteljskim obvezama iz 1981.

Konvencija o političkim pravima žena iz 1952.

Konvencija o državljanstvu udate žene iz 1957.

Konvencija o pristanku na brak, minimalnoj dobi za zaključivanje braka i registraciji brakova iz 1962.

Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979.

Dodatni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1999.

UNESCO Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju iz 1960.
Konvencija (br.5) o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950.
Okvirna konvencija (ETS br.157) za zaštitu nacionalnih manjina iz 1995.
Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta iz 2000.
Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece iz 2000.

Europska konvencija o ljudskim pravima iz 1950. godine i njeni Protokoli
Ugovor o Europskoj zajednici (2002.)
Ugovor o Europskoj uniji (2002.)
Povelja temeljnih prava EU (2000.)

Smjernica 75/117/EEC – jednake plaće
Smjernica 76/207/EEC - jednako postupanje, pristup zaposlenju i promaknuću, stručno usavršavanje, radni uvjeti, spolno uznemiravanje na radnom mjestu
Smjernica 2003/EC – uznemiravanje i seksualno uznemiravanje
Smjernice 79/7/EEC; 86/378/EEC; 96/97/EC – socijalna sigurnost
Smjernica 86/613/EEC – jednako postupanje i samostalna djelatnost
Smjernice 92/85/EC; 96/34/EC – trudnoća i rođiljni dopust
Smjernica 97/80/EEC – prebacivanje tereta odgovornosti

Bečka deklaracija i program akcije od 1993.
Završni akt Konferencije i sigurnosti i suradnji u Europi od 1975.
Dokument Kopenhaškog sastanka konferencije o ljudskoj dimenziji KESS-a od 1990.
Pariška povelja za novu Europu KESS-a od 1990.
Instrument Srednjoeuropske inicijative za zaštitu manjinskih prava od 1994.
Women and Science: Excellence and Innovation – Gender Equality in Science, SEC (2005) 370, Commission of the European communities, Brussels, 11.3.2005.
Rezolucija Vijeća Europske unije na temu žene i znanost (1999.)
AVIS – Mišljenje Europske komisije, 2004.
Europska konvencija za sprečavanje torture i neljudskih ili ponižavajućih postupanja ili kazni od 1987.

Europska socijalna povelja iz 1961.

Teheranska proklamacija iz 1968.